

ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯ
1	ಕದಂಬರಿಂದ ಹೊಯ್ಸಳರವರೆಗೆ
	ಕರ್ನಾಟಕ: ಬಗ್ಗೆ, ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಮೂಲಗಳು, ಭಾಷೆ, ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ, ಆರಂಭಿಕ ಇತಿಹಾಸ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ (ಟೈಮ್‌ಲೈನ್‌ಗಳು). ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು. ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರು. ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು. ಮಲ್ಲೇಡ್‌ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು. ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರು.
2	ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ನಂತರ
	ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳು. ಬಹಮಾನ್ ಶಾಹಿಗಳು, ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು. ಕೆಳದಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರು, ಯಲಹಂಕದ ನಾಡಪ್ರಭುಗಳು . ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್.
3	ಆಧುನಿಕ ಮೈಸೂರು
	ಕೃಷ್ಣರಾಜ್ ಒಡೆಯರ್ III. ಆಯುಕ್ತರ ನಿಯಮ. ದಿವಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಗತಿ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಂಡಾಯ.
4	ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣ
	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಉದಯ: ಗಾಂಧಿಯ ಪೂರ್ವ ಯುಗ, ಗಾಂಧಿ ಯುಗ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಚಳುವಳಿ- ಮಿಲ್ಲರ್ ಸಮಿತಿ ವರದಿ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು.

1. ಕದಂಬರಿಂದ ಹೊಯ್ಸಳರವರೆಗೆ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ:

- ಕರುಣಾಡು ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕರ್ನಾಟಕ(ಕನ್ನಡ ಉಚ್ಚಾರಣೆ) ಭಾರತದ ನೈಋತ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಅಂಗೀಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು 1 ನವೆಂಬರ್ 1956 ರಂದು ರಚಿಸಲಾಯಿತು..
- ಮೂಲತಃ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇದನ್ನು 1973 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರ ರಾಜಧಾನಿ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಕರ್ನಾಟಕವು ಕರು ಮತ್ತು ನಾಡು ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ, ಇದರರ್ಥ "ಎತ್ತರದ ಭೂಮಿ". ರಾಜ್ಯದ ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಪ್ಪು ಹತ್ತಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಕರು ನಾಡು ಎಂದರೆ "ಕಪ್ಪು" ಮತ್ತು ನಾಡು ಎಂದರೆ "ಪ್ರದೇಶ" ಎಂದು ಸಹ ಓದಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣನದಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪೆನ್ನಿನ್ಸುಲರ್ ಭಾರತದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕರ್ನಾಟಕ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದರು
- ಕರ್ನಾಟಕವು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರ, ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋವಾ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ತೆಲಂಗಾಣ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇರಳದಿಂದ ಗಡಿಯಾಗಿದೆ.
- ಇತರ ನಾಲ್ಕು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಹೋದರಿ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೂ ಗಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಏಕೈಕ ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ.
- ರಾಜ್ಯವು 191,791 ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ (74,051 ಚದರ ಮೈಲಿ), ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ 5.83 ಪ್ರತಿಶತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಆರನೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. 2011 ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ 61,130,704 ನಿವಾಸಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕವು 31 ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಟನೇ ಅತಿದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕನ್ನಡವು ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ.
- ಇತರ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಭಾಷೆಗಳು: ಉರ್ದು, ಕೊಂಕಣಿ, ಮರಾಠಿ, ತುಳು, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲಯಾಳಂ, ಕೊಡವ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾರಿ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ:

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಉಲ್ಲೇಖವು ಪಾಣಿನಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಜನರ ಗೋತ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಒಂದು ಭೂಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅದರ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ 2000 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ.
- ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ, ಭಾಗವತ, ಮತ್ತು ವರಾಹಮಿಹಿರನ ಬೃಹತ್ಸಂಹಿತೆಯಂತಹ ಹಳೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪೂರ್ವಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಪ್ರಾಚೀನ ತಮಿಳು ಕೃತಿಗಳು ಈ ನೆಲದ ಜನರನ್ನು ಕರುನಾಡರು ಅಥವಾ ಕರುನಾಟಕರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿವೆ.

- ಕದಂಬ ವಿಷ್ಣುವರ್ಮನ ಬೀರೂರು ಫಲಕಗಳು ಶಾಂತಿವರ್ಮನು "ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಡೆಯ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈ ದಾಖಲೆಯು ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ಶಾಸನ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಯಿತ್ರಿ ವಿಜಯಾಂಕ ತನ್ನನ್ನು "ಕರ್ನಾಟಕರಾಜಪ್ರಿಯಾ" ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಳು ಮತ್ತು ಅವಳು ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ವಾತಾಪಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಬಲ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.
- 11 ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜಾವಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಏರ್ಲಿಂಗ ಎಂಬ ರಾಜನ ಸಾಗರೋತ್ತರ ಶಾಸನವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸೇರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಜಾವಾ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಸಾಗರೋತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ದ್ರಾವಿಡ ಗುಂಪಿನ 20ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೂ ಸೇರಿದೆ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ 3 ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಇಸಿಲ ಎಂಬ ಪದ ವೈ.ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ರವರ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡ ಪದವಾಗಿದೆ , ಇದರ ಅರ್ಥ "ಬಾಣವನ್ನು ಎಸೆಯಿರಿ"ಎಂದರ್ಥ.
- ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಮೂಲದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಹೌದು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಗಳು:

ಮೂಲಗಳೆಂದರೆ; ಶಾಸನಗಳು, ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಕೈಪಿರಿಯಾಟ್ ಗಳು, ಬಖೈರ್ ಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಾನಿಕಲ್ ಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಹೇರಳವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೂಲಗಳು.

:ಶಾಸನಗಳು:

- ಆರಂಭಿಕ ಅಶೋಕನ ಕಲ್ಲಿನ ದಾಖಲೆಗಳು: ಅವು 13 ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಮೂರು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಸನ್ನತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿವೆ.
- ಬೆಳಗಾವಿ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕೆನರಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಒಂದೇ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.
- ಸಂಸ್ಕೃತ ದಾಖಲೆಗಳಾದ ಕದಂಬರ ತಾಳಗುಂದ ದಾಖಲೆ ಮತ್ತು ಪುಲಕೇಶಿನ || ರ ಐಹೊಳೆ ದಾಖಲೆ, ಇದು ಶಕ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.
- ಬಾದಾಮಿಯ ಕದಂಬರು, ಗಂಗರು ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿವೆ.
- ಕದಂಬರ ಹಲ್ಮಿಡಿ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಂಗಳೇಶನ ಬಾದಾಮಿ ಗುಹೆಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ 5 ಮತ್ತು 6 ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ಕನ್ನಡದ ಆರಂಭಿಕ ಶಿಲಾ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಬಹುಪಾಲು ದಾಖಲೆಗಳು ತಾಮ್ರದ ಫಲಕಗಳಾಗಿವೆ. ಗೋವಿಂದ III ರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಫ್ಲೇಟ್ ಕನ್ನಡದ ಆರಂಭಿಕ ತಾಮ್ರ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

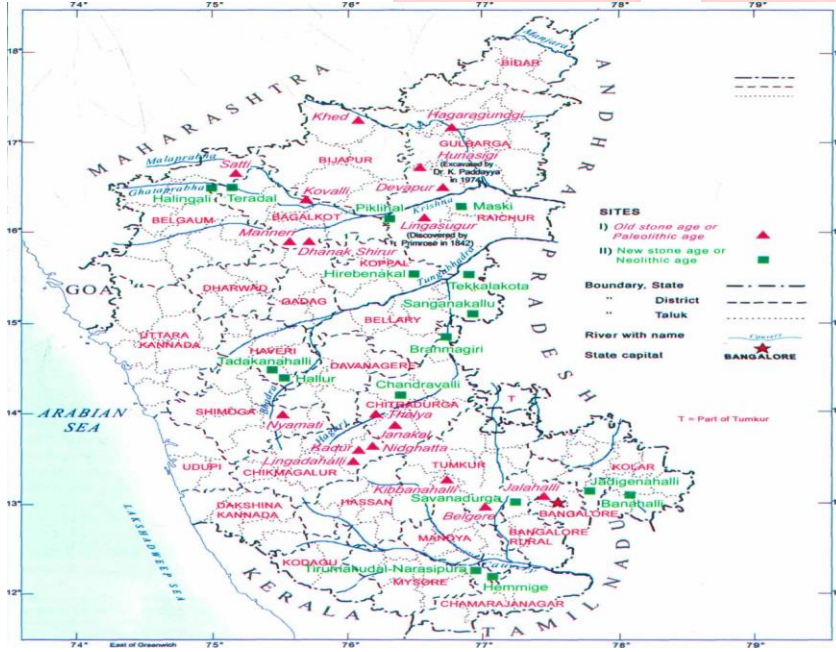
ನಾಣ್ಯಗಳು:

- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಪಂಚ್ ಮಾರ್ಕ್ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ.
- ಗಂಗರ ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳು (ಅನೆಯ ರಾಜ ಲಾಂಛನವನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದವು), ಕದಂಬರು, ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ದಂತಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ವಿಜಯನಗರ, ವರಾಹ, ಪ್ರತಾಪ ಮತ್ತು ಹನ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.
- ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ಕನ್ನಡದ ದಂತಕಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ.
- ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಕೂಡ ಪರ್ಷಿಯನ್ ದಂತಕಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರದವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಂದರವಾದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ:

- ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಪಂಪನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ, ವಿಕರ್ಮೂರ್ಜನವಿಜಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.
- ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಇತಿಹಾಸದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣವು ಗಂಗರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಕೆಳದಿರಿಪ ವಿಜಯಂ ಕೆಳದಿ ಮನೆತನದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಕೆಳದಿ ಅರಸರಾದ ಬಸವರಾಜ, ಶಿವತತ್ತ್ವ ರತ್ನಾಕರ ಅವರ ವಿಶ್ವಕೋಶವು ಕೆಳದಿಯ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.
- ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ವಿಜಯಂ ಮೈಸೂರಿನ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಶೋಷಣೆಯ ಕುರಿತು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಬಿನ್ನಪಂ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ವಿಜಯಂ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ವಂಶಾವಳಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ರತಿಮವೀರಚರಿತೆಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾನ್ ದೊರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ.
- ನಂಜುಂಡರ ಕುಮಾರ ರಾಮನಕಥೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯ ಮಧುರ ವಿಜಯಂ, ರಾಜನಾಥ ಡಿಂಡಿಮ | ರ ಸಾಳುವಳ್ಳುದಯಂ, ರಾಜನಾಥ ಡಿಂಡಿಮ || ರ ಅಚ್ಯುತಾಚ್ಯುದಯಂ ಮತ್ತು ತಿರುಮಲಾಂಬ ಅವರ ವರದಾಂಬಿಕಾಪರಿಣಯಂ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ.
- ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳು ಫೆರಿಷ್ತಾ ಪ್ರಮುಖರು. ಅವರ ತಾರಿಖ್-ಎ-ಫೆರಿಶ್ತಾರ್ ಗುಲ್ಬನ್-ಎ-ಇಬ್ರಾಹಿಮಿ, ಫುಟು-ಯುಸ್-ಸಲಾಟಿನ್,ಬುರ್ಹಾನ್-ಎ-ಮಸಿರೋಯ್ ಗಮನಾರ್ಹ ಮೂಲಗಳು. ಅಂತೆಯೇ, ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಮೂಲಗಳಾದ ಸಿರಾಜಿಯ ತಜ್ಜಿ ರಾತ್-ಉಲ್-ಮುಕಲ್, ಹುಸೇನ್ ಶಾಹಿಯ ಜಫರ್‌ನಾಮ ನಿಜಾಮಶಾಹಿ, ಅಲಿ || ರ ಅಲಿನಾಮಾ, ಅಬ್ದುಲ್ ದೆಹ್ಲಾವಿಯ ಇಬ್ರಾಹಿಮಿ ನಾಮ ಮತ್ತು ಮುಲ್ಲಾ ನುಸ್ತತಿಯ ತಾರಿಖ್-ಎ-ಸಿಕಂದರ್.

- 1825 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಜುಬೈರಿ ಬರೆದ ಬಸಟೆನ್-ಉಸ್-ಸಲಾಟೆನ್ ಕೂಡ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್ಶಾಹಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚೀನೀ ಪ್ರವಾಸಿ ಹ್ಯೂಯೆನ್-ತ್ಸಿಯಾಂಗ್, ಪುಲಕೇಶಿನ್ II ರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿದರು.
- ತಬರಿ, ಅರಬ್ ಇತಿಹಾಸಕಾರ, ಪರ್ಷಿಯಾದ ಸಸ್ಸಾನಿಡ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ, ಪರ್ಷಿಯಾ ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಿನ ರಾಯಭಾರ ವಿನಿಮಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.
- ಅರಬ್ ಪ್ರವಾಸಿ ಸುಲೈಮಾನ್ ಅವರು 851 ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ವಿಶ್ವದ ನಾಲ್ಕು ಮಹಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.
- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆರಂಭಿಕ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಟ್ಯಾಂಜಿಯರ್ ನ (ಆಧುನಿಕ ಮೊರಾಕೋದಲ್ಲಿ) ಪ್ರವಾಸಿ ಇಬ್ನ್ ಬಟೂಟಾ, ಕರ್ನಾಟಕ ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ಬಲ್ಲಾಳ III ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.
- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹಲವಾರು ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅದೃಷ್ಟಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು, ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ನಿಕೊಲೊ ಕಾಂಟಿ, ಪರ್ಷಿಯಾದ ಅಬ್ದುರ್ ರಜಾಕ್ (1442-43), ಬಾರ್ಬೋಸಾ (1500-1511), ಡೊಮಿಂಗೊ ಪೇಸ್ (1520-22), ಫೆರ್ನಾವೊ ನುನಿಜ್ (1537) ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನುಯೆಲ್ ಬರಡಾಸ್ (1616). ಪೇಸ್ ಮತ್ತು ನುನಿಜ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವ ಇತಿಹಾಸ :

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವ-ಇತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಕೈ ಕೊಡಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- 1842 A. D ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಮೋಸ್ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಿಂಗಸೂರ್ ನಲ್ಲಿ ಕೈ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಾಗ ಅಥವಾ ಉತ್ಖನನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಾಗಿದೆ.

- ಡಾ.ಪದ್ಮಯ್ಯ ಅವರು 1974ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಣಸಗಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಬ್ರೂಸ್-ಫೂಟ್ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿದರು ಅಥವಾ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದರು.
- ಕೈ-ಕೊಡಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆಫ್ರಿಕಾದ ಪೂರ್ವ-ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.
- ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1200ಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳಕೆಯು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನಿವಾಸಿಗಳು ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಸಮಯಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನದು.
- ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೂರು, ಲಿಂಗದಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ನಿದಘಟ್ಟ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಳ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾನಕಲ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನ್ಯಾಮತಿ, ಖೇಡ್, ಧನಕ್ ಶಿರೂರು ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮನ್ನೇರಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಿಬ್ಬನಹಳ್ಳಿ, ಕಿಬ್ಬನಹಳ್ಳಿಯ ಮನ್ನೇರಿ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳಗಳು. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸತ್ತಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಾಲಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶಿಲಾಯುಗದ ತಾಣ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಯುಧಗಳಾದ ಕೈ ಕೊಡಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೀಳುಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.
- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲಾದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ತಾಣಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಸಂಗನಕಲ್ಲು, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಪಿಕ್ಕಿಹಾಳ್, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಿರುಮಕೂಡಲು ನರಸೀಪುರ ಮತ್ತು ಹೆಮ್ಮಿಗೆ, ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನಹಳ್ಳಿ, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳೂರು ಮತ್ತು ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ತಾಣಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸವಣೂರು, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೇರದಾಳ ಮತ್ತು ಹಳಿಂಗಲಿ, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಡಕನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೇಬೆಣಕಲ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರಂಭಿಕ ಇತಿಹಾಸ:

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರಂಭಿಕ ಆಡಳಿತಗಾರರು ದೇಶದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಿಂದ ಬಂದವರು. 4 ನೇ ಮತ್ತು 3 ನೇ ಶತಮಾನದ BCE ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೌರ್ಯ ಮತ್ತು ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.
- ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ನಂತರ ಶಾತವಾಹನ ರಾಜವಂಶವು ಸುಮಾರು 3 BCE ಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳಿದರು.
- ಪ್ರಾಕೃತ ಅವರ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಎರಡೂ ಕಂಡು ಬಂದು ವಿಕಾಸಗೊಂಡವು. ಶಾತವಾಹನ ರಾಜವಂಶವು ಸುಮಾರು 300 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿತು.
- ಶಾತವಾಹನ ರಾಜವಂಶದ ದುರ್ಬಲತೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರು ಅಲ್ಪಾವಧಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ಪಲ್ಲವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜವಂಶಗಳು, ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಗಂಗರು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿದರು.
- ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗಾ ರಾಜವಂಶದ ಆರೋಹಣವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಘಟಕವಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿತು.
- ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು ಮೌರ್ಯರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಮೌರ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು.

-:ಕರ್ನಾಟಕದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು:-

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ಹೆಸರು	ನಗರ	ಮಾದರಿ	ಸ್ಥಾಪನೆ	ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ	ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಳು
1.	ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಧಾರವಾಡ	ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ	1947	ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯ	1947 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ.ಪಿ.ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಗಿಡಿಯನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಅಪರೂಪದ ಕೆಲವು ಮೀನು , ಉಭಚರಗಳು, ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಏವ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸಸ್ತನಿಗಳ ಮಾದರಿಗಳು. ಈ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 2500 ಪ್ರಾಣಿಗಳಿವೆ.
2	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಪುರಾತತ್ವ	1865	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ.	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಹಳೆಯ ಆಭರಣಗಳು, ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳು, ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ (ಕ್ರಿ.ಶ. 450)

3	ಅಲೋಸಿಯಮ್	ಮಂಗಳೂರು	ಪುರಾತತ್ವ	1913	ಸೇಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜು (ಮಂಗಳೂರು)	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ರೋಮನ್ ನಾಣ್ಯಗಳು, ಅಬಿಸಿನಿಯಾದ ಕತ್ತಿಗಳು, ಬರ್ಲಿನ್ ಗೋಡೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು, ಇಟಾಲಿಯನ್ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು, ತಿಮಿಂಗಿಲ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಸೇರಿದಂತೆ ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
4	ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಪರಂಪರೆ ಕೇಂದ್ರ	2011	ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಯಲಹಂಕದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಕೆಂಪೇಗೌಡ (1513-1569) ರವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾಲದ ಕೋಟೆಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ಜಲಾಶಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳ ಪೋಸ್ಟರ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
5	ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಅಂಡ್ ಟೆಕ್ನಾಲಜಿಕಲ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಬೆಂಗಳೂರು	ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	1965	ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಮ್ಸ್	ಇಂಜಿನಿಯರ್-ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಜ್ಞ ಸರ್ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ (1861-1962) ಅವರ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಆಚರಣೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

						ಇಂಜಿನ್ ಗಳು, ಸಾರಿಗೆ, ದೂರಸಂಪರ್ಕ, ವಾಯುಯಾನ, ರಾಕೆಟ್‌ಗಳು, ಕಂಪ್ಯೂಟೇಶನಲ್ ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು.
6	HAL ಹೆರಿಟೇಜ್ ಮತ್ತು ಏರೋಸ್ಪೇಸ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಏರೋಸ್ಪೇಸ್	2001	ಹೆಚ್ ಎ ಎಲ್	ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಆರು ದಶಕಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ವಾಯುಯಾನ ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತು HAL ನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಅನ್ನು HAL ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ (ಏಷ್ಯಾದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಏರೋಸ್ಪೇಸ್ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ, ಭಾರತದ ಹೆಮ್ಮೆ ಯಾಗಿದೆ)

						ವಾಯುಯಾನ ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತು HAL. ವಿಮಾನ, ಹೆಲಿಕಾಪ್ಟರ್ ಗಳು, ಏಂಜಿನ್ ಮಾದರಿಗಳು, ಫ್ಲೈಟ್ ಸಿಮ್ಯುಲೇಟರ್ ಗಳು, ಅಣಕು ಏರ್ ಟ್ರಾಫಿಕ್ ಕಂಟ್ರೋಲ್ ಟವರ್.
7	ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಜಾನಪದ ಜೀವನ, ಕಲೆ		ಜನಪದ ಟ್ರಸ್ಟ್	ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಕುಮಾರ ಪಾರ್ಕ್ ವೆಸ್ಟ್ ನಲ್ಲಿರುವ 15-ಎಕರೆ ಕ್ಯಾಂಪಸ್ ನಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಜಾನಪದ ಬೊಂಬೆಗಳು, ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಪಾತ್ರೆಗಳು, ವಾದ್ಯಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖವಾಡಗಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಂಗ್ರಹ, ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತ

						ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಮತ್ತು ಜಾನಪದ-ನೃತ್ಯ ವಿಡಿಯೋ ಟೀಪ್ ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
8	ಗಾಂಧಿ ಭವನ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಗಾಂಧಿ ಜೀವನ	1965	ಗಾಂಧಿ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ	ಕುಮಾರಪಾರ್ಕ್ ನಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಜೀವನದ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರ ಫೋಟೋ ಗ್ಯಾಲರಿ, ಪತ್ರಗಳು, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಆಡಿಯೋ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
9	ಮದ್ರಾಸ್ ಸಪ್ಲಸ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ & ಆರ್ಕೈವ್ಸ್	ಬೆಂಗಳೂರು	ಮಿಲಿಟರಿ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	1979	ಮದ್ರಾಸ್ ಸಪ್ಲಸ್	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಮದ್ರಾಸ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಗ್ರೂಪ್ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ (ಸ್ಟಾಪರ್ಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಇದನ್ನು 1803 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು). ಮದ್ರಾಸ್ ಸಪ್ಲಸ್ ಭಾರತೀಯ ಸೇನೆಯ ಕಾರ್ಪ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ಸ್‌ನ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ರೆಜಿಮೆಂಟ್ ಆಗಿದೆ. ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಅವರ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಪದಕಗಳು, ಅವರ ಉಡುಪು ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡಾ ಗ್ಯಾಲರಿಯಿಂದ ಬಳಸಲಾಗುವ ಮನೆಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರ. ಸೇನೆಯ ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಈ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದು.

10	ನಿಮ್ಮಾನ್ಸ್ ಬೈನ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಅಂಗರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ		ನ್ಯೂರೋಪಾಥಾಲಜಿ ವಿಭಾಗ, ನಿಮ್ಮಾನ್ಸ್	ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಮಾನವ ಮೆದುಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ನ್ಯಾಷನಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಮೆಂಟಲ್ ಹೆಲ್ತ್ ಅಂಡ್ ನ್ಯೂರೋಸೈನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿದೆ (ನಿಮ್ಮಾನ್ಸ್).[8]] ಸಂದರ್ಶಕರಿಗೆ ಮೆದುಳನ್ನು ನೋಡಲು, ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ರೀತಿಯ ರೋಗಗಳ ಒಳನೋಟವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು 600 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮೆದುಳಿನ ಮಾದರಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು 30 ವರ್ಷಗಳ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿದೆ.
11	ಕಾನೂನು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಕಾನೂನು	2006	ಕರ್ನಾಟಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ.

						ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಸಿರಿಯಾಕ್ ಜೋಸೆಫ್ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕೂಸು. ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ಮುದ್ರಣ, ಕಾನೂನು ವೃತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು, ಮುದ್ರೆಗಳು, ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಮತ್ತು

						ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಯುಗಗಳಿಂದಲೂ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.
12	ಅಂಚೆಚೀಟಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಬೆಂಗಳೂರು	ಅಂಚೆಚೀಟಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	-	ಜನರಲ್ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ವಿಧಾನಸೌಧದ ಬಳಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜನರಲ್ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ನ ಮೊದಲ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ವಿವಿಧ ಕಾಲದ ಹಲವಾರು ಅಂಚೆಚೀಟಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ.
13	ಲೆಜೆಂಡ್ಸ್ ಮೋಟಾರ್ಸೈಕಲ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಬೆಂಗಳೂರು	ವಿಂಟೇಜ್ ಮೋಟಾರ್ಸೈಕಲ್ ಗಳು	ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಗೊಂಡಿದೆ	ಖಾಸಗಿ ಸಂಗ್ರಾಹಕ	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು 20 ಫ್ಲಸ್ ವಿಂಟೇಜ್ ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್ ಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದು, 1924 ರ ಹಿಂದಿನ ವಿಂಟೇಜ್ ಗಳು ಕೆಲಸದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಮೋಟಾರ್ಸೈಕಲ್ ಉತ್ಸಾಹಿ ಎಸ್ಕೆ ಪ್ರಭು ಅವರ ಆಜೀವ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಬೈಕರ್ ಸ್ಮರಣಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಸಂಗ್ರಹಣೆಯು 1924 BSA 250 cc, ಸೆಜೆಟಾ 1962 ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ಸಮರ II ರ ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್ ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ: BSA M20 1942 500 cc, ಜೇಮ್ಸ್ ML 1942 ಮತ್ತು ನಾರ್ಫನ್ 500cc 1942.

14	ನೈಸರ್ಗಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಮೈಸೂರು	ನೈಸರ್ಗಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು	1995	ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಸಚಿವಾಲಯ	
15	ಜಾನಪದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಮೈಸೂರು	ಜಾನಪದ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು	1968	ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ	ಜಾನಪದ, ದೊಡ್ಡ ಗೊಂಬೆಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ 6500 ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು.
16	ಜಯಚಾಮರ ಜೇಂದ್ರ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಮೈಸೂರು	ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿ ಮತ್ತು ಅರಮನೆ	1915		ಮೈಸೂರು, ಮೊಘಲ್, ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ ಶೈಲಿಯ 2000+ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು. ರವಿವರ್ಮ ಮತ್ತು ರೋರಿಚ್ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು.
17	ಮೈಸೂರು ರೈಲ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಮೈಸೂರು	ರೈಲು ಪರಂಪರೆ.	1979	ಭಾರತೀಯ ರೈಲ್ವೆ	ರೈಲಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫೋಟೋಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳು. 1899 ರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ರಾಯಲ್ ಕೋಚ್ ಗಳು.

18	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ರಂಗಯ್ಯನ ಬಾಗಿಲು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಪುರಾತತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
19	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ (ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕ ಅರಮನೆ), ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಪುರಾತತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಅರಮನೆಯ ನಿವಾಸ, ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಳ್ಳಿಗಾವಿ, ಕಲ್ಲೆರೆ ಮತ್ತು ಸೋಮಾಪುರದಿಂದ ಬಂದವು. ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಉಗ್ರ ನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ.

20	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಹಾಸನ	ಹಾಸನ	ಪುರಾತತ್ವ	1976	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಅಂಬುಗ ಗ್ರಾಮದ ಸೌಮ್ಯಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ 400 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ರಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸಮೀಪದ ಬೇಲೂರು ಮತ್ತು ಹಳೇಬೀಡು ದೇವಸ್ಥಾನ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ 70 ಶಿಲ್ಪಗಳು. ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ (ಸುಂದರ ಕಾಂಡ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡ, ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ), ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ಸುಕಸಪ್ತತಿ ಕಥಾಗಳ ವಿವಿಧ ತಾಳೆಗರಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು. ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ವೀರಭದ್ರ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳ 300 ಶಿಲ್ಪಗಳು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಹೊಯ್ಸಳರು ಮತ್ತು ಪಾಳೇಗಾರರ ಅಪರೂಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಆಯುಧಗಳ ಅಗಾಧ ಸಂಗ್ರಹ. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್, ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು, ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್, ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಮತ್ತು ಕ್ವೀನ್ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಕಾಲದ 110 ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ.
21	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಮಡಿಕೇರಿ	ಮಡಿಕೇರಿ	ಪುರಾತತ್ವ	1970	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಮ್ಯೂಸಿಯಂನಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಗ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, 11 ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನಗಳು, ನಾಣ್ಯಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಶಿಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು

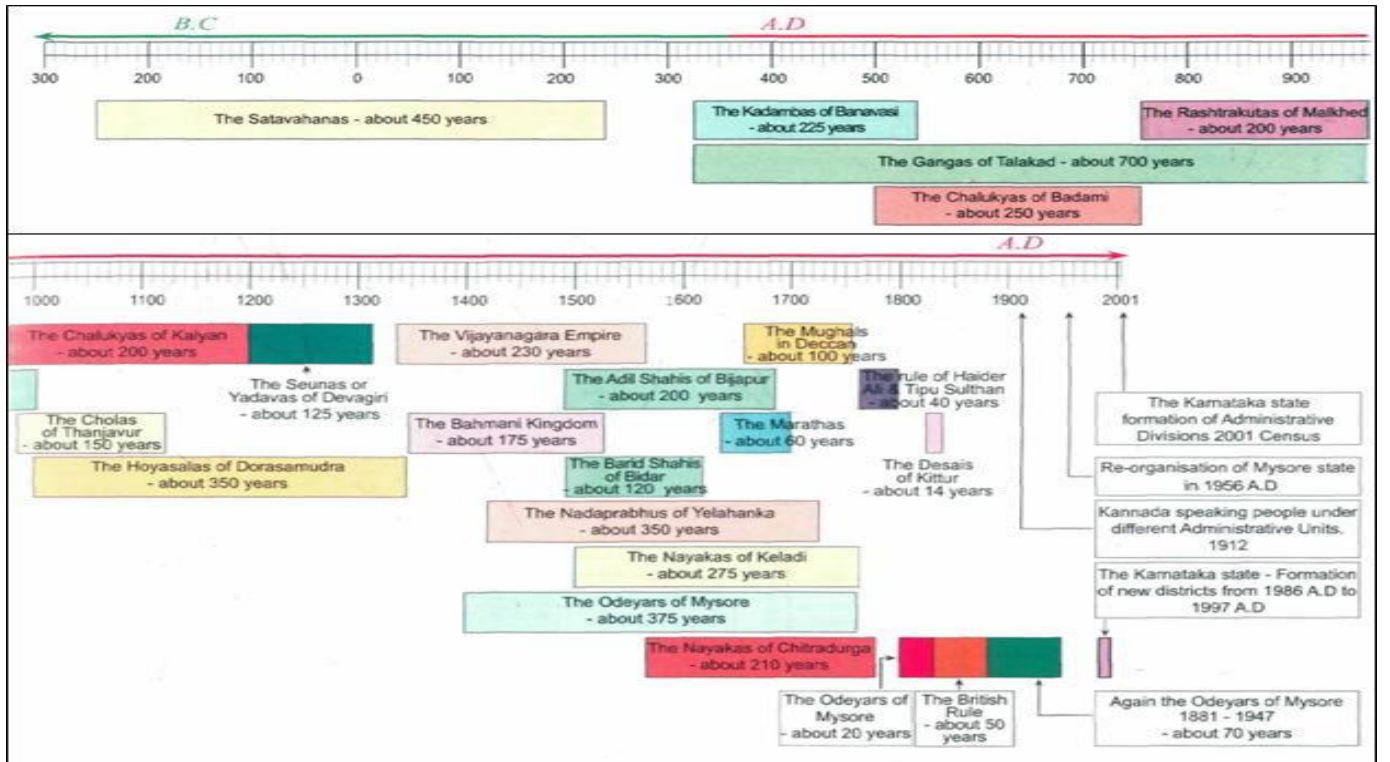
						ಮರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು.

22	ಶ್ರೀಮಂತಿ ಬಾಯಿ ಸ್ಮಾರಕ ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾ ಲಯ, ಬಿಜ್ಜೆ	ಮಂಗಳೂ ರು	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
23	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾ ಲಯ, ಗದಗ	ಗದಗ	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
24	ಕೆ.ಆರ್.ಸಿ.ಎಂ. ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಕಿತ್ತೂರು	ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
25	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾ ಲಯ, ಹೂವಿನಹಡಗ ಲಿ	ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
26	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ರಾಯಚೂರು	ರಾಯಚೂ ರು	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
27	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ	ಗುಲ್ಬರ್ಗ	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
28	ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾ ಲಯ, ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ	ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ	ಪುರಾತ ತ್ವ	-	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.

29	ಅಂಗರಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ರೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಮಣಿಪಾಲ	ಅಂಗರಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	-	ಮಣಿಪಾಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ	ಮಾನವ ದೇಹದ ಭಾಗಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗಗಳ ಮಾದರಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೃತದೇಹಗಳು, ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಗಳು ಮತ್ತು ಮೂಳೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹ.
30	ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	ಪುರಾತತ್ವ	-	ಆರ್ಕಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ	ಪುರಾತತ್ವ ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
31	ಇತಿಹಾಸ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಧಾರವಾಡ	ಪುರಾತತ್ವ	-	ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ	ಪುರಾತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
32	ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಧಾರವಾಡ	ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ	-	ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ	ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ.
33	ಮಂಜುಷಾ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಧರ್ಮಸ್ಥಳ	ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾರುಗಳು	-	ಖಾಸಗಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ	ನಾಣ್ಯಗಳು, ಪ್ರಾಚೀನ ವಸ್ತುಗಳು, ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು, ಕಲಾಕೃತಿಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ

						ರಥಗಳು, ವಿಂಟೇಜ್ ಮತ್ತು ಕ್ಲಾಸಿಕ್ ಕಾರುಗಳು
34	ಜನಪದಲೋಕ	ರಾಮನಗರ	ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು	-	ಖಾಸಗಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಹಳ್ಳಿಯ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ
35	R. K. ನಾರಾಯಣ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	ಮೈಸೂರು	ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮನೆ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ	2016	ಮೈಸೂರು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ	ಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕ ಆರ್.ಕೆ.ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ ನಿವಾಸ. ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನಿವಾಸವನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

36	ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ & ಫೋಟೋಗ್ರಫಿ (MAP)	ಬೆಂಗಳೂರು	ದೃಶ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ	2022	ಖಾಸಗಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	12 ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಕಲೆ, ಜವಳಿ, ಭಾಯಾಗ್ರಹಣ, ಕರಕುಶಲ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾಲಕರಾಗಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಖಾಸಗಿ ಕಲಾ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದಿಂದ 20,000 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.
37	ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರ	ಧಾರವಾಡ	ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರ ಹಾಲಯ	2012	ಖಾಸಗಿ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ	ಧಾರವಾಡ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕ್ಯಾಂಪಸ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಮತ್ತು ಗ್ಯಾಲರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ

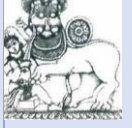

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ:

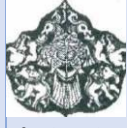
ಅವಧಿ	ರಾಜವಂಶ	ಆಳ್ವಿಕೆಯ ರಾಜವಂಶದ ಪ್ರದೇಶ (ಚ. ಕಿ.ಮೀ.ನಲ್ಲಿ)	ಪ್ರಮುಖ ಆಡಳಿತಗಾರ ರು	ರಾಜ ಲಾಂಛನ	ರಾಜಧಾನಿ	ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಳ

1	ಆರಂಭಿಕ ಅವಧಿ ಕ್ರಿ ಷ್ಣ 250 ಕ್ರಿ ಶ - 240	ಶಾತವಾಹನರು	950,067(ಸಾ ಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರ)	ಸಿಮುಕ,ಗೌತಮಿಪುತ್ರ		ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದ ಪೈಥಾನ್	ಪ್ರಸ್ತುತ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ದಲ್ಲಿರುವ ಧರಣಿಕೋಟಾ.
2	ಕ್ರಿ ಶ 325 - ಕ್ರಿ ಶ 540 A. D	ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು	81,152 (ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ)	ಮಯೂರ ಶರ್ಮ,ಕಾಕುಸ್ತ ವರ್ಮ	 ಸಿಂಹ	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನವಾಸಿ	ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಳಗುಂದ.
3	ಕ್ರಿ ಶ 325A. -ಕ್ರಿ ಶ 1004	ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರು	182,266(ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಗಂಗವಾಡಿ)	ಮಾಧವ, ಅವಿನಿಂತ, ದುವಿನಿಂತ, ಶ್ರೀಪುರುಷ,	 ಆನೆ	ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಲಕಾಡು	ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೋಲಾರ.
4	ಕ್ರಿ ಶ 500 - ಕ್ರಿ ಶ 757	ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು	801,957(ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಉತ್ತರ ತಮಿಳುನಾಡು)	ಮಂಗಳೇಶ, 2 ನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿ, 1 ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ	 ವರಾಹ	ಬಾಗಲ ಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾದಾಮಿ	ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ವನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ ದ್ದಾರೆ
5	ಕ್ರಿ ಶ 757A. -ಕ್ರಿ ಶ 973	ಮಲ್ಲೇಡ್‌ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು	899,248(ವೆಂಗಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬಹುತೇಕ ಮೇಲಿನಂತೆ)	ಕೃಷ್ಣ ಭುವ ಗೋವಿಂದ ೩ ಅಮೋಘವರ್ಷ I	ಗರುಡ	ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಲ್ಲೇಡ್	ಆಧುನಿಕ ರಾಜಧಾನಿ ಅಚಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಅವರ ಮೂಲ ಮನೆ ಲಾತೂರ್

6	ಕ್ರಿ ಶ 973 - ಕ್ರಿ ಶ 1189	ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು	842,472 (ಬಹುತೇಕ ಮೇಲಿನಂತೆ)	ತೈಲ ಸೋಮೇಶ್ವರ I ಸೋಮೇಶ್ವರ 3 ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI	 ವರಾಹ	ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಧುನಿಕ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ	ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಗಲಕೋ ಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾದಾಮಿ.
7	ಕ್ರಿ ಶ 1167 - ಕ್ರಿ ಶ 1184	ಕಲಚೂರಿ ಪ್ರಭುತ್ವಾಂತರ ದ ಅವಧಿ	(ಬಹುತೇಕ ಮೇಲಿನಂತೆ)	ಬಿಜ್ಜಳ	ವೃಷಭ	ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಧುನಿಕ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ	

8	ಕ್ರಿ ಶ 1000AD- 1346AD	ದೋರಸಮುದ್ರ ದ ಹೊಯ್ಸಳರು	287,214 ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು)	ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ 2ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ 3ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ	 ಸಳ ಕೊಲ್ಲತ್ತಿ ರುವ ಹುಲಿ ಲಾಂಛನ	ದೋರಸಮುದ್ರ ಆಧುನಿಕ ಹಳೇಬೀಡು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ	ಮೂಲತಃ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೊಸೆವೂರು ಅಥವಾ ಶಶಕಪುರ ಆಧುನಿಕ ಅಂಗಡಿ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದೆ.
9	ಕ್ರಿ ಶ1336 -ಕ್ರಿ ಶ 156	ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	(ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು)	1ನೇ ಬುಕ್ಕ 2ನೇ ದೇವರಾಯ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ	ವರಾಹ	ವಿಜಯನಗರ ಆಧುನಿಕ ಹಂಪಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ	
19	ಕ್ರಿ ಶ1347 - ಕ್ರಿ ಶ1527	ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	552,180ಮಹಾರಾ ಷ್ಟ್ರ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು	1ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ಫಿರೋಜ್ ಶಾ, 2 ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಶಾ		ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಮತ್ತು ನಂತರ ಬೀದರ್ ಕರ್ನಾಟಕ	ದೆಹಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತ.
11	ಕ್ರಿಶ1489 - ಕ್ರಿಶ 1686	ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು	294,213ಮಹಾರಾ ಷ್ಟ್ರ, ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ	ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹ್ 2 ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್ ಶಾ		ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಿಜಾಪುರ	ಮಧ್ಯ ಪೂರ್ವ

			ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು				

1 2	ಕ್ರಿಶ 1420 - ಕ್ರಿಶ 1728	ಯಲಹಂಕದ ನಾಡಪ್ರಭು	11,154 ವಿಜಯನಗರದ ಅಧೀನರಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿ ತು.	1ನೇ ಕೆಂಪೇಗೌಡ, 2ನೇ ಕೆಂಪೇಗೌಡ		ಯಲಹಂಕ	ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಲಮಂಜಿ ಯುತ್ತೂರು
1 3	ಕ್ರಿಶ 1500 - ಕ್ರಿಶ 1763	ಕೆಳದಿಯ ನಾಯಕರು	60,300	ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕ ರಾಣಿ - ಚನ್ನಮ್ಮಾಜಿ	 ಭೇರುಂಡ	ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಳದಿ ಇಕ್ಕೇರಿ ಮತ್ತು ಬಿದನೂರು.	ಹಳ್ಳಿಬಯಲು, ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ.
1 4	ಕ್ರಿಶ1399 - ಕ್ರಿಶ 1761	ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರ್	100,254	ರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್	 ಭೇರುಂಡ	ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	ಗುಜರಾತ್ ನ ದ್ವಾರಕಾ ಮೂಲ

15	ಕ್ರಿಶ1568 ಕ್ರಿಶ 1779	ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರು	12,645	ಭರಮಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ, ಮದಕರಿ ನಾಯ್ಕ		ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ತಿರುಪತಿ ಬಳಿಯ ಮದಕರಿ
16	ಕ್ರಿಶ1761 - ಕ್ರಿಶ1799	ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆ	267,751 (ಕೇವಲ ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕೇರಳ)	ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ	ಹುಲಿ	ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	ದೇವನಹಳ್ಳಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆ
17	ಕ್ರಿಶ 1799	ಕರ್ನಾಟಕ, ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಪತನದ ನಂತರ, ವಿಭಜನೆಯ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಹಳೆಮೈಸೂರು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬಾಂಬೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ಮದ್ರಾಸ್, ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ್ ನಡುವೆ	ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ 77,947 ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ33,938 ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ 43,758	ಒಡೆಯರ್, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗವರ್ನರ್‌ಗಳು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನ ನಿಜಾಮ್, ಮರಾಠರು.	 ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ,	

[illegible]

21	ಕ್ರಿಶ್ 1831 - ಕ್ರಿಶ್ 1881	ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆ	ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆ 77,942	ಕಮಿಷನರ್ಸ್	 ಬ್ರಿಟಿಷರ ಲಾಂಛನ	ಮೈಸೂರ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್
22	ಕ್ರಿಶ್ 1857	ಕ್ರಿ ಶ 1857 ರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ರಚನೆ	ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು - 86,220 ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು - 83,889 ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರದೇಶಗಳು - 21,682	ಬ್ರಿಟಿಷರು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರು ಮತ್ತು ಇತರ ಹಿಂದೂ ರಾಜರು.	 Emblem of Britishes ನಿಜಾಮರ ಲಾಂಛನ ಮೈಸೂರ್ ರಾಜ್ಯದ ಲಾಂಛನ	ಮೈಸೂರ್ , ಹೈದರಾಬಾದ್ , ಕೋಲ್ಕತ್ತಾ

23	ಕ್ರಿಶ್ 1881 - ಕ್ರಿಶ್ 1947	ಮತ್ತೆ ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರು	77,942	ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್, 4 ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್, ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್	 ಭೇರುಂಡ	ಮೈಸೂರ್
24	ಕ್ರಿಶ್ 1956	ಕ್ರಿಶ್ 1956ರಲ್ಲಿ -19 ಜಿಲ್ಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ರಚನೆ	191,791			

ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು (ಕ್ರಿ ಶ 325 - ಕ್ರಿ ಶ 540)

- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ರಾಜವಂಶವೆಂದರೆ "ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು".
- ಕದಂಬರು ಬನವಾಸಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಧ್ಯ, ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದರು. ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜವಂಶವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು.
- ಕದಂಬರು ಕೊಡಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ರತ್ನಗಿರಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಂಗಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಯಿಂದ ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರೆಗೆ ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೈಗ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಳುವವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಗಡಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.
- ಮೂಲ ರಾಜಧಾನಿ ಬನವಾಸಿ ಅಥವಾ ಜಯಂತಿಪುರ ಅಥವಾ ವೈಜಯಂತಿಪುರ ಪ್ರಸ್ತುತ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವರದಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದೆ.
- ಕ್ರಿ ಶ 345 ನಲ್ಲಿ ಮಯೂರಶರ್ಮನಿಂದ ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ರಾಜರು ಮಯೂರಶರ್ಮ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಗುಪ್ತ ರಾಜವಂಶದ ರಾಜರೊಂದಿಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಗಮನಾರ್ಹ ಆಡಳಿತಗಾರ ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ವಂಶದ ಖ್ಯಾತಿಯು ಉತ್ತುಂಗವನ್ನು ತಲುಪಿತು.
- ಕದಂಬರು ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗಾ ರಾಜವಂಶದ ಸಮಕಾಲೀನರು ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯೊಂದಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳಲು ಆರಂಭಿಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು (325 A.D - 540 A.D)

ಕದಂಬರ ಮೂಲ:

ಕದಂಬರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಿವೆ:

1. ಸಂಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತ:

- ದೈವಿಕ ಸಂಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ, ಒಮ್ಮೆ ಶಿವ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರಾಸುರರ ನಡುವಿನ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ, ಶಿವನ ಹಣೆಯಿಂದ ಒಂದು ಹನಿ ಬೆವರು ಕದಂಬ ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಕದಂಬ(ಮುಕ್ಕಣ) ಜನಿಸಿದರು. ಕದಂಬನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಯೂರವರ್ಮ ಈ ವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ.
- ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಪೂರ್ವಜನು ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಶಿವ-ಭೂದೇವಿಯ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು, ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.
- ಇನ್ನೊಂದು ದಂತಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಶಿವ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿಯರು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದು ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶಿವ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿಯರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಜನಿಸಿದನು. ಮಂಗಳಕರವಾದ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಜನಿಸಿದ ಮಯೂರ ಶರ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದವು, ಆದ್ದರಿಂದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವನ ಮೊಣಕಾಲಿನ ಬಳಿ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಅವರು ಕದಂಬ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಜನಿಸಿದರು, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದರು.

2. ನಾಗ ಸಿದ್ಧಾಂತ: ಮೊದಲನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಮನ ದೇವಗಿರಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವು ಕದಂಬರು ಉತ್ತರದ ನಾಗ ವಂಶದ ಸಂಬಂಧಿಗಳೆಂದು

ಹೇಳುತ್ತದೆ.

3. ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತ: ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ, ಮಯೂರಶರ್ಮ ಆನಂದ ಜಿನವ್ರತೇಂದ್ರ ಅವರ ಸಹೋದರಿಗೆ ಜನಿಸಿದರು.
4. ನಂದಮೂಲ: ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನಾಟಕ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಉತ್ತರದ ನಂದವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
5. ಕದಂಬರು ತಮಿಳು ಮೂಲದ ಕುರುಂಬರು ಎಂಬ ತಮಿಳು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದು ತಮಿಳು ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.
6. ಕನ್ನಡ ಮೂಲ: ಇದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಕದಂಬರ ಮೂಲಪುರುಷ ಮಯೂರಶರ್ಮ ಕನ್ನಡದವನು. ಇವರ ಹುಟ್ಟೂರು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನವಾಸಿ. ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕದಂಬ ಮರವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡಳಿತಗಾರರು:

ಮಯೂರಶರ್ಮ (345 CE - 360 CE):

- ಮಯೂರಶರ್ಮ ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡಳಿತಗಾರ. ಅವರು ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು, ಅವರು ಹರಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು.
- ಮಯೂರಶರ್ಮ ಅವರು ತಾಳಗುಂದ (ಇಂದಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ) ಮೂಲದವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕದಂಬ ಮರದಿಂದ ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.
- ಅವರು ಬಂಧುಷೇನ ಅವರ ಮಗ, ಅವರ ಗುರು (ಶಿಕ್ಷಕ) ವೀರಶರ್ಮರ ಮೊಮ್ಮಗ ಮತ್ತು ತಾಳಗುಂದದ (ಆಧುನಿಕ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ) ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ (ಕಲಿಕೆಯ ಸ್ಥಳ) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಾಸನವು ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಪಾಲಕರನ್ನು ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.
- ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಪಲ್ಲವರ ಅಂತರಪಾಲರನ್ನು (ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು) ಸೋಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಬನಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಪರ್ವತದ (ಬಹುಶಃ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಆಧುನಿಕಶ್ರೀಶೈಲಂ) ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾದನು.
- ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ, ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ (ಅಲಹಾಬಾದ್ ಶಾಸನಗಳು) ಪಲ್ಲವ ವಿಷ್ಣುಗೋಪನ ಸೋಲಿನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಗೊಂದಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಬನವಾಸಿಯನ್ನು (ತಾಳಗುಂದದ ಬಳಿ) ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- ಇದು ಇತರ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿದಿದೆ, ಮಯೂರಶರ್ಮನು ತೈಕೂಟರು, ಅಭಿರುಗಳು, ಸೇಂದ್ರಕರು, ಪಲ್ಲವರು, ಪಾರಿಯಾತ್ರಕರು, ಶಾಕಸ್ಥಾನ, ಮೌಖರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪುನ್ನಾಟರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಅವನ ಮಗ ಕಂಗವರ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಆಳಿದನು. ನಂತರ ಅವನ ಮಗ ಭಗೀರಥ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಆಳಿದನು. ನಂತರ ಮಯೂರಶರ್ಮನ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು.
- ಮಹಾಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ.

ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮ (435 CE - 455 CE):

- ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಉತ್ತುಂಗವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನವು ಅವನನ್ನು "ಕದಂಬ ಕುಟುಂಬದ ಆಭರಣ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಅಪಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ಅವರನ್ನು "ಅಸಾಧಾರಣ ಯೋಧ" ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾರಾಜಮನೆತನದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಅಂಗರಕ್ಷಕರು ಪ್ರಮಾಣ (ವೇಲೆ) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ ಯೋಧರಾಗಿದ್ದ ವೆಲಾವಲಿ.ಗಿದೆ. ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು "ವರ್ಮ" ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನವು ಅವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಗುಪ್ತರೊಂದಿಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಅವನ ಮಗಳು ಅಜ್ಜಿತಭಟ್ಟಾರಿಕಾಳನ್ನು ವಾಕಾಟಕ ದೊರೆ ನರೇಂದ್ರಸೇನನನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಮೈತ್ರಿಗಳು ಭಟ್ಟಾರಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ, ಅಲುವನ್ ಮತ್ತು ಗಂಗರೊಂದಿಗೆ ಸಹ ಆದವು .
- ವಾಕಾಟಕರ ವಿರುದ್ಧದ ವಿಜಯದ ಶ್ರೇಯವೂ ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತರದ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು.
- ಹಲ್ಲಿ ಫಲಕಗಳು ಮತ್ತು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನವು ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು, ಉದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನ ನಂತರ, ಕದಂಬ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದ ಶಾಂತಿವರ್ಮ ಮತ್ತು 1 ನೇ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಮ ನಡುವೆ ವಿಭಾಗವಾಯಿತು. ಬನವಾಸಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.
- ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ರಾಜ್ಯವು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕುಸಿಯಿತು. ಕದಂಬರು ಮೊದಲು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮತ್ತು ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸಾಮಂತರಾದರು.

ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶ - ಆಡಳಿತ:

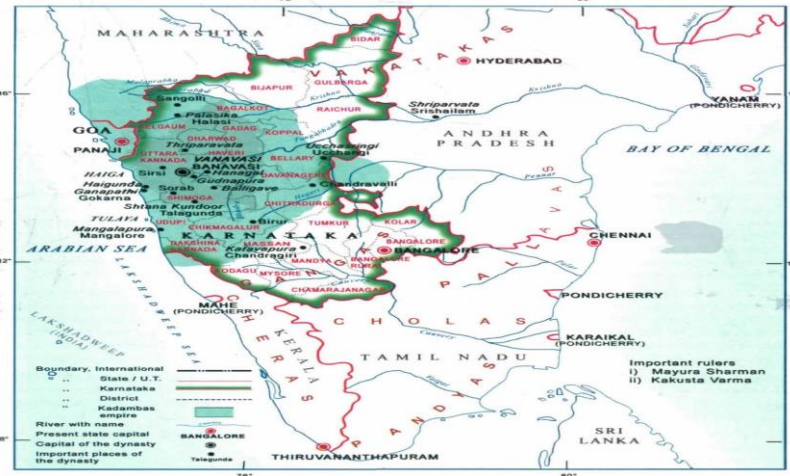
- ಶಾತವಾಹನ ರಾಜರಂತೆ ಕದಂಬ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡರು.
- ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ (ಪ್ರಧಾನ), ಉಸ್ತುವಾರಿ (ಮನೆವರ್ಗಡೆ), ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ (ತಂತ್ರಪಾಲ ಅಥವಾ ಸಭಾಕಾರ್ಯ ಸಚಿವ), ವಿದ್ಯಾಂಸ ಹಿರಿಯರು (ವಿದ್ಯಾವೃದ್ಧರು), ವೈದ್ಯ (ದೇಶಮಾತ್ಯ), ಖಾಸಗಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ (ರಹಸ್ಯಧಿಕೃತ), ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ (ಸರ್ವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ), ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು (ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷ), ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು (ಭೋಜಕ ಮತ್ತು ಅಯುಕ್ತ)ಇದ್ದರು.
- ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದರೆ ಜಗದಳ, ದಂಡನಾಯಕ ಮತ್ತು ಸೇನಾಪತಿ.
- ರಾಜನಿಗೆ ರಾಜವಂಶದ ಪಟ್ಟದ ರಾಜಕುಮಾರನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.
- ರಾಜಮನೆತನದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರನ್ನು ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗವರ್ನರ್ ಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜ ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತ್ರಿಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದ ವೈಸ್ರಾಯ್ ಆಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ಇದು ತರುವಾಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ವಿನಾಶಕಾರಿ ಎಂದು ಸಾಬೀತಾಯಿತು ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ದೇಶದೊಳಗೆ ವಿಭಜನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.
- ಮಂಡಲಗಳು (ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು) ಅಥವಾ ದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಷಯಗಳು ಮಂಡಗಳನ್ನು

ವಿಭಾಗೀಸುತಿದ್ಧವು,

- ಭೂ ಉತ್ಪನ್ನದ ಆರನೇ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಪೆರ್ಚುಂಕ (ಲೋಡ್ ಮೇಲೆ ಲೆವಿ), ವಡ್ಡರವುಲ (ರಾಜಮನೆತನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತಾ ತೆರಿಗೆ), ಬಿಲ್ಕೋಡ (ಸಾಲೆಕ್ಸ್ ತೆರಿಗೆ), ಕಿರುಕುಲ (ಭೂಮಿ ತೆರಿಗೆ), ಪನ್ನಯ (ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ತೆರಿಗೆ) ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಇತರ ವೃತ್ತಿಪರ ತೆರಿಗೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶ - ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ಕದಂಬ ಶೈಲಿಯು ಚಾಲುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವ ಶೈಲಿಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಅವರು ಶಾತವಾಹನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಶಿಖರ, ಅದನ್ನು ಕದಂಬ ಶಿಖರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಶಿಖರವು ಪಿರಮಿಡ್ ಆಕಾರದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಏರುತ್ತದೆ, ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತೂಪಿಕಾ ಅಥವಾ ಕಲಶ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಲವಾರು ದಶಕಗಳ ನಂತರ, ಆ ರೀತಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ದೊಡ್ಡಗದ್ದವಳ್ಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿಯ ಮಹಾಕೂಟ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
- ಅವರ ಹಲವಾರು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರ ಪರದೆಯ ಕಿಟಕಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಬಳಸಲಾಯಿತು.
- ಅವರು ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರ (ಶಿವ) ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, 10 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ.
- ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ದೇವಾಲಯವು ಅವರ ಕಲೆಯ ಉತ್ತಮವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.
- ಅದ್ಭುತವಾದ ಕೆತ್ತನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆತ್ತಿದ ಕಲ್ಲು ಭವ್ಯವಾದ ಕಲೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುವ ಅನೇಕ ಪ್ರವಾಸಿಗರನ್ನು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.
- ಹಲಸಿಯಲ್ಲಿರುವ 5 ನೇ ಶತಮಾನದ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಉಳಿದಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಕದಂಬ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.
- ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಹಲಸಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹತ್ತಿಕೇಶ್ವರ, ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಡರೋಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಮೂಹವು ಕದಂಬ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ದೇವಾಲಯಗಳು:

- ಐಹೊಳೆ: ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣ, ಬಡಿಗೇರಗುಡಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ದುರ್ಗಾ ಮಂದಿರ ಸಂಕೀರ್ಣ, ತ್ರಯಂಬಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ದೇಗುಲಗಳು, ಹುಚ್ಚಿಮಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಸಣ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಗಳಗನಾಥ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸೇರಿದಂತೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಶಿಖರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಬಾದಾಮಿ: ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಭೂತನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಮೂಹ.
- ಮಹಾಕೂಟ: ಭೀಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನ,
- ಹಂಪಿ: ಹೇಮಕೂಟ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಎರಡು ಶಿವ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಾಲಯಗಳು.
- ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ: ಕಮಲ ನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ, ದೇಗಾಂವ, ಕೊಣ್ಣೂರಿನ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಮಲ ಬಸದಿ, ಭೂತನಾಥ ದೇವಸ್ಥಾನ ತೊರಗಲ್ (ತೋರಗಲ್ ಕೋಟೆ), ಪಂಚಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮುನವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಶಿಖರ, ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ.
- ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ: ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬಿಳಗಿಯಲ್ಲಿ ರತ್ನತ್ರಯ ಬಸ್ತಿ. 12 ಮತ್ತು 14 ನೇ ಶತಮಾನದ ಹಳೆಯೂರಿನ ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸಿರಸಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸೋಂದಾ ಬಳಿಯ ಮುತ್ತಿನಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ವೆಂಕಟರಮಣ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ. ಹಳಿಯಾಳ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ.
- ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ: ಹೊಳಲು ಯೋಗ ನರಸಿಂಹ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹೆರಗುವಿನ ಕೀರ್ತಿನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಸಕಲೇಶಪುರದ (ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ) ಗಿರಿಧಾಮವಾದ ಹಂಬಲದ ಬಳಿ ಕಪ್ಪು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಕದಂಬ ಬೆಟ್ಟದ ಬೈರೇಶ್ವರ ಶಿವ ದೇವಾಲಯ.
- ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆ: ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ಜೈನ ದೇವಾಲಯವು ಶಿಕಾರಾ, ಹೊಸೂರಿನ ತ್ರಿಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯ, ವೀರನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ ಸಂಕೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ: ಹಂಗಲ್ ತಾಲೂಕಿನ ಕಲಕೇರಿಯ ಕೆರೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಕದಂಬ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ (ಶಿಖರ). ಚೌಡಯ್ಯದಾನಪುರ ಮುಕ್ತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಚೌಡಯ್ಯದಾನಪುರ ಸಮೀಪದ ನರಸಿಂಹ ದೇವಸ್ಥಾನ ನರಸಾಪುರ, ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಳೇ ಹೊನ್ನಟ್ಟಿ.
- ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ: ಬೈರಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕದಂಬ ಶೈಲಿಯ ಬೈರವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಪ್ರಸನ್ನ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮಲಹಾನಿಕರೇಶ್ವರ, ಭವಾನಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಶೃಂಗೇರಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳು:

- 12ನೇ ಶತಮಾನದ ಉದ್ಭಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಶಿವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕದಂಬ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ನೀಲಕಂಠೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕವಿತಾಳದಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಶಿಖರದೊಂದಿಗೆ ಕಲಾಸಿ ತ್ರ್ಯಂಬಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ (ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ).
- ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಜೈನ ದೇವಾಲಯ.

ನಾಣ್ಯಗಳು:

- ಅವರು ನಾಗರಿಯಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥ ದಂತಕಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕ ನಾಣ್ಯಗಳ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪಂಚಿಂಗ್ ವಿಧಾನದಿಂದ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಯಿತು.
- ಕದಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದ್ಮತಂತ್ರಗಳು (ಕಮಲ ನಾಣ್ಯಗಳು) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳ ಮುಂಭಾಗದ ಕೇಂದ್ರ ಚಿಹ್ನೆ ಕಮಲವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಕದಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಬದಲಿಗೆ ಸಿಂಹವಿದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿ:

- ಕದಂಬರು ವೈದಿಕ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು.
- ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಮಯೂರಶರ್ಢ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಆದರೆ ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ತಮ್ಮ ಉಪನಾಮವನ್ನು ವರ್ಮ ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಕುದುರೆಯ ಬಲಿ (ಅಶ್ವಮೇಧ)ವನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಮನಂತಹ ಹಲವಾರು ಕದಂಬ ದೊರೆಗಳು ನಡೆಸಿದರು.
- ಅವರ ತಾಳಗುಂದದ ಶಾಸನವು ಶಿವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅವರ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿ ಶಾಸನಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ.
- ಅವರು ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು, ಇದು ಅವರ ಕುಟುಂಬ ದೇವರು.
- ಹಲವು ದಾಖಲೆಗಳು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೂಡಲೂರು ಮತ್ತು ಸಿಸಿ ದಾಖಲೆಗಳು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.
- ಕದಂಬರು ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ರಾಜವಂಶದ ರಾಜರು ಮತ್ತು ರಾಣಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗಳು ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಉದಾರ

ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು.

- ಹಲವಾರು ತಲೆಮಾರಿನ ವಂಶಸ್ಥರು ಆಧುನಿಕ ಗೋವಾ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದಿರವಿ ಪಂಪ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶವನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ:

- ಸಂಘಟಿತ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿತು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು..
- ಮರಣಿಸಿದ ನಾಯಕನನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಸ್ಮಾರಕ ಕಲ್ಲುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ("ಹೀರೋ ಸ್ಟೋನ್").
- ಈ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಅವುಗಳ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ದತ್ತಿ ಶಿಲ್ಪಗಳೊಂದಿಗೆ, ಮರಣಿಸಿದ ನಾಯಕನನ್ನು ದೈವೀಕರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.
- ಅಂತಹ ಕಲ್ಲುಗಳು ಐದನೇಯಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 2650 ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲ್ಲುಗಳು , ಭಾರತದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.
- ಮೊದಲಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಗಳಿಸಿದ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಕೂಡ ಜಾತಿಯಾಧಾರಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದವು.
- ವೈದಿಕ ಕಾಲದ ನಂತರ ಸತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಶವಸಂಸ್ಕಾರದ ಗೀತೆಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ.
- ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ ಪುಸ್ತಕವು ಪುರುಷರಿಗೆ ಭಾಗಶಃ ಜೀರ್ಣವಾದ ಉಟ ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾಗ ವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದೆ .ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಧಾನ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಥಿಕತೆ:

- ಮಿಶ್ರ ಬೇಸಾಯ, ಮೇಯಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಯ ಸಂಯೋಜನೆ, ಶ್ರೀಮಂತ ಗಾವುಂಡ ರೈತರು (ಇಂದಿನ ಗೌಡರು) ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.
- ಜಾನುವಾರು ಕಳ್ಳರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ ಜನರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಗೆ
- ಹುಲ್ಲುಗವಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಯಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಯೊಗ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಬರವಣಿಗೆಗಳು ಸೂಚಿಸುವಂತಹ ಒಂಬತ್ತು ವಿಷಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.
- ವಿಷಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಗ್ರಾಮಗಳು (ತಾಲೂಕು) ಮತ್ತು ದಶಗ್ರಾಮಗಳು (ಹೋಬಳಿ) ಇದ್ದವು.
- ಮಹಾಗ್ರಾಮವು ದಶಗ್ರಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಆರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.
- ಪರ್ಜುಂಕ (ಲೋಡ್ ತೆರಿಗೆ), ವಡ್ಡರವುಲ (ರಾಜಮನೆತನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತಾ ತೆರಿಗೆ), ಬಿಲ್ಕೋಡ (ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆ),

ಕಿರುಕುಲ (ಭೂ ತೆರಿಗೆ), ಪನ್ನಯ (ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ತೆರಿಗೆ), ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಇತರ ವೃತ್ತಿಪರ ಶುಲ್ಕಗಳು ವಿಧಿಸಲಾದ ಸುಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:

- ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಾದ ಕಾಳಿದಾಸ ಮತ್ತು ಭಾರವಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ರವಿಕೀರ್ತಿಯ ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನದಂತೆ, ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ;
- ಮೊದಲ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ನಂತರ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ನಿಧಾನಗತಿಯ ಬದಲಾವಣೆ ಬಂದಿತು.
- ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ (ಕದಂಬ ಲಿಪಿ) ಆರಂಭಿಕ ಬಳಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಲಾಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಕ ವರ್ಷ 450 ರಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಕದಂಬ ದೊರೆ ಕಾಕುಸ್ತವರ್ಮನದ್ದು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು 435 CE ನಿಂದ 455 CE ನಡುವೆ ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಶಾಸನಗಳು ಕದಂಬ ಇತಿಹಾಸದ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ. ತಾಳಗುಂದ, ಗುಡ್ಡಾಪುರ, ಬೀರೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮುತ್ತೂರು, ಹೆಬ್ಬಟ್ಟ, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ಹಲಸಿ ಮತ್ತು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಸನಗಳಾಗಿವೆ.

ಕದಂಬೋತ್ಪತ್ತಿ ("ಕದಂಬದ ಹಬ್ಬ") ಈ ರಾಜ್ಯದ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಂಗಾ ರಾಜವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 350 -999)

- ಗಂಗರು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ತಲಕಾಡನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಿಂದ ಆಳಿದರು. ಅವರು ಸುಮಾರು ಏಳುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ 325 ನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.
- ಅವರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿ ಕೋಲಾರ ಮತ್ತು ನಂತರ ಅವರು ತಲಕಾಡಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡರು.
- ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾರ್ವಭೌಮ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ನಂತರ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಾಮಂತರಾದರು .
- ಕೋಲಾರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೊಂಗಣಿವರ್ಮ ಮಾಧವ ಗಂಗರ ರಾಜವಂಶದ ಮೊದಲ ದೊರೆ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾಪಕ .
- ಗಂಗಾ ರಾಜವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕರು ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೆರೂರ್‌ನಿಂದ ಬಂದವರು. ಇದು ಕೊಂಗು ದೇಶದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು 390 ರಲ್ಲಿ ಹರಿವರ್ಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ತಮಿಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು 'ಕೊಂಗುನಿ ಅರಸರು ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ . ಗಂಗರು ತಲಕಾಡನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.
- ಆರಂಭಿಕ ರಾಜಧಾನಿ ಕೋಲಾರದಿಂದ ಅವರ ಸ್ಥಳಾಂತರವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕದಂಬ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವಾಗಿರಬಹುದು. ಗಂಗರು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದರೆ ಹಳೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ

ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗಗಳು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಕೊಂಗು ದೇಶ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕೊಯಮತ್ತೂರು-ಸೇಲಂ ಪ್ರದೇಶದ ಪೇರೂರು. ಅವರ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಗಂಗವಾಡಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

- ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕೊಡಗು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹಾಸನ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಮಂಡ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು ಅವರನ್ನು 'ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗರು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಳಿಂಗವನ್ನು (ಆಧುನಿಕ ಒಡಿಶಾ) ಆಳಿದ ಗಂಗರನ್ನು ಪೂರ್ವಗಂಗರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಾಗ ಬಹು ಸ್ಥಳೀಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ.
- ಉತ್ತರದ ರಾಜ ಸಮುದ್ರ ಗುಪ್ತನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಗೊಂದಲದ ಲಾಭವನ್ನು ಗಂಗರು ಪಡೆದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಗಂಗರು ಸಾಮಂತರು ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯರೊಂದಿಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡ ನಿಕಟ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.
- 725 ರಿಂದ, ಗಂಗವಾಡಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು "ಗಂಗವಾಡಿ-96000" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.(ಶನ್ನವತಿ ಸಹಸ್ರ ವಿಷಯ).
- ಆಧುನಿಕ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ದಡಿಗ (ಕ್ರಿ.ಶ 350 ರಿಂದ 380)

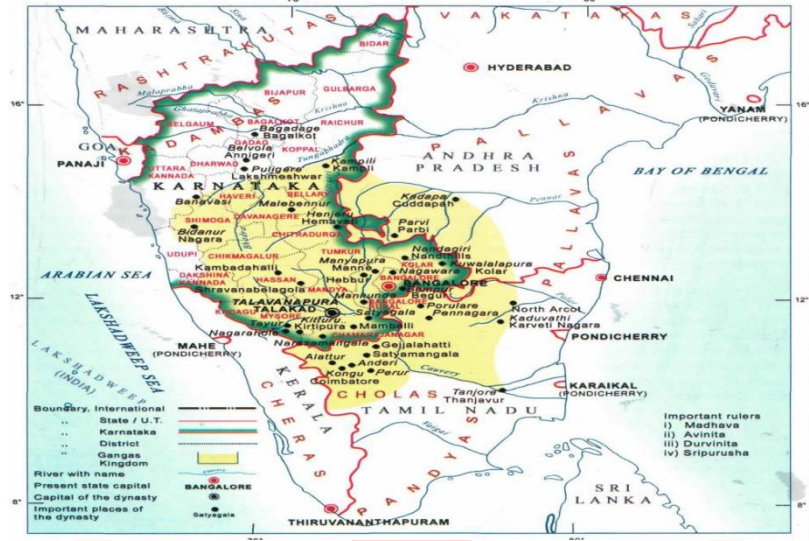
- ಕೊಂಗಣಿವರ್ಮನನ್ನು ದಡಿಗ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಧರ್ಮರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಕೂಡ ಇತ್ತು.
- ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು.
- ಅವನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇಲಂ, ಮಧುರೈ, ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿಯವರೆಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.

ಮೂರನೇ ಮಾಧವ (ಕ್ರಿ.ಶ. 460 ರಿಂದ 500) ಅವರನ್ನು ತಂದೆಗಲ ಮಾಧವ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.ಕದಂಬ ರಾಜ ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು 3ನೇ ಮಾಧವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು ಮತ್ತು ಗಂಗರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

- ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಇತ್ತು .

ಅವನಿತಾ (500 ರಿಂದ 540 A.D)

- ಅವನಿತಾ ಮೂರನೇ ಮಾಧವನ ಮಗ, ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಂತರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು, ಅವನು ವಯಸ್ಸಿನಾದ ನಂತರ, ಅವನು ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಂತರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಗಂಗರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ವಿಜಯಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಜೈನ ಮುನಿ ಇವನ ಗುರು.
- ಶಾಸನಗಳು ಅವನನ್ನು ಹರಚರಣಾರವಿಂದ ಪ್ರಣಿಪಾತ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ.
- ಅವನಿತಾ ಪುನ್ನಾಟದ ಸ್ಕಂದ ವರ್ಮನ ಮಗಳು ಜೇಷ್ಠಾದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು.

ದುರ್ವಿನಿತಾ (ಕ್ರಿ.ಶ 555 ರಿಂದ 605)

- ದುರ್ವಿನಿತಾ ಅವನಿತಾ ಅವರ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಇವನು ತೊಂಡೈಮಂಡಲಂ ಮತ್ತು ಕೊಂಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ (ಉತ್ತರ ತಮಿಳುನಾಡು) ಪಲ್ಲವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.
- ದುರ್ವಿನಿತಾ ತನ್ನ ಮಲ ಸಹೋದರ ಅಭಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಭುವಿಕ್ರಮ ಪಲ್ಲವ ತ್ರಿಲೋಚನ ಮತ್ತು ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ಸೇಲಂ, ಚಂಗಲ್‌ಪೇಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅಂಧಾರಿ, ಅಲತ್ತೂರು, ಪುರುಲಾರೆ, ಪರ್ನಗರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.
- ದುರ್ವಿನಿತಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತೊಂಡಮಂಡಲದವರೆಗೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸೇಲಂ ಮತ್ತು ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪೋಷಕ ದುರ್ವಿನಿತಾ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನು. ಇವರು ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಯಾಗವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಪೈಶಾಚಿ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಗುಣಾದ್ಯ ವಡ್ಡಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು.
- ದುರ್ವಿನಿತಾನ ಗುರು ಪೂಜ್ಯಪಾದ್ (ದೇವಾನಂದಿ) ಜಿನೇಂದ್ರ ಶಬ್ದಾವತಾರ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ದುರ್ವಿನಿತಾನು ಶಬ್ದಾವತಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದನು.
- ಅವನು ಹೆಬ್ಬಾಟೆ, ಮಲ್ಲೋಲಹಳ್ಳಿ, ಗುಮ್ಮರೆಡ್ಡಿಪುರ, ಉತ್ತನೂರುಗಳ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು.

ದುರ್ವಿನಿತಾನ ನಂತರ

- ದುರ್ವಿನಿತಾ ನಂತರ ದುರ್ವಿನಿತಾನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮುಷ್ಕರ, ಪೊಲವೀರ, ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಭುವಿಕ್ರಮರು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು.
- ಭುವಿಕ್ರಮನು (ಕ್ರಿ.ಶ 605 ರಿಂದ 679 ವರೆಗೆ) ಆಳಿದನು. ಅವನು ಪಲ್ಲವರ ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ನಂತರ ಮೊದಲ ಶಿವಮಾರ.ಕ್ರಿ.ಶ 679-720 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ. ಅವರು ಗಂಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪಲ್ಲವರ ದಾಳಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವನಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಅವರ ಬಿರುದು.

ಶ್ರೀ ಪುರುಷ (ಕ್ರಿ.ಶ 726 -788):

- ಶ್ರೀ ಪುರುಷನು ಚಾಲುಕ್ಯರ || ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಅವನು ಬಾಣರ ದುರಹಂಕಾರವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯ ದೊರೆ ತೇರಾಮರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದನು.
- ಶ್ರೀ ಪುರುಷನು ಗಜಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ರಾಜಕೇಸರಿ, ಪಾರಾದಿ, ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ, ಭೀಮಕೋಪ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದವು.

2 ನೇ ಶಿವಮಾರ (ಕ್ರಿ.ಶ 788 -816)

- ದುಗ್ಗಮರ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ದೊರೆ ಧ್ರುವನು ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಶಿವಮಾರನನ್ನು ಕರೆತಂದು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದನು.
- ಗಜಾಷ್ಟಕ, ಸೇತುಬಂಧ, ಶಿವಮಾರ ತರ್ಕ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಪೋಷಕರಾದ ಶಿವಮಾರರು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ನಂತರದ ಗಂಗರ ದೊರೆಗಳು

- ಶಿವಮಾರ || ರ ನಂತರ, 1ನೇ ರಾಚಮಲ್ಲ 813 CE ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಅವರು ನೊಳಂಬರರೊಂದಿಗೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.
- ಅರಾಕುರ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ, 2ನೇ ಬೂಟುಗ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ 3ನೇ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ 944ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತಕ್ಕೋಳಂ ಕದನದಲ್ಲಿ ಚೋಳರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬನವಾಸಿ ಬೆಳ್ಳೊಳ ಮತ್ತು ಪುಲಿಗೆರೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ವದ ಬಹುತೇಕ ಭಾಗಗಳು ಚೋಳರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು.
- ಕ್ರಿ.ಶ.999 ರಲ್ಲಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನು ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಗಂಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿದನು.

ಚಾವುಂಡರಾಯ

- ಎರಡನೆಯ ಮಾರಸಿಂಹನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾನು.
- ನಂತರ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ 975 ರಲ್ಲಿ 4ನೇ ರಾಚಮಲ್ಲ ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದರು.
- ಸುಪ್ರೀತ ರಾಚಮಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ ಪರಶುರಾಮ ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿದರು. ಇತರ ಬಿರುದುಗಳು ರಾಯ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದಿಷ್ಟ ಭುಜವಿಕ್ರಮ, ಸಮರ್ಥರಂಧೂರ.
- ಅವರು ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 24 ತೀರ್ಥಂಕರರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಸಾರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.
- ತನ್ನ ಗುರು ನೇಮಿಚಂದ್ರ ರಚಿಸಿದ ಗೊಮ್ಮಟಸಾರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.
- ಕನ್ನಡದ ಖ್ಯಾತ ಕವಿಗಳಾದ ಗುಣವರ್ಮ, ರನ್ನ ಮುಂತಾದವರು ಈತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ತಂಗಿದ್ದರು.

ಆಡಳಿತ:

- ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರ. ಸಿಂಹಾಸನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರವು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿತ್ತು.
- ಅವರು ಮುಖ್ಯ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

- ಆಡಳಿತವು ಪ್ರಾಚೀನ ಪಠ್ಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿತ್ತು.
- ರಾಜನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವಿತ್ತು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ (ಪ್ರಧಾನಿ) ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.
- ಸಂದಿವಿಗ್ರಹಿ (ವಿದೇಶಾಂಗ ಸಚಿವ), ದಂಡನಾಯಕ (ಸೇನಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ), ಹಿರಿಯ ಭಂಡಾರಿ (ಖಜಾನೆ ಅಧಿಕಾರಿ),
- ಮಹಾಪಸ್ಯಕಿ (ರಾಜರ ಉಡುಪು ಅಧಿಕಾರಿ), ಮನೆವರ್ಗಡೆ (ಅರಮನೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರು), ಶ್ರೀಕರಣಿಕಾ (ಖಾತೆ ಇಲಾಖೆ),
- ರಾಯಲ್ ಪ್ರೀಸ್ಟ್. (ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ) ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ (ನಾಡು) ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಜಿಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಯ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ನಗರ ಆಡಳಿತವು ನಗರಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಅವರು ನಗರದ ಮುಖ್ಯ ಪೊಲೀಸ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದರು.
- ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಪಟ್ಟಣ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಗಂಗಾ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಪ್ರಜೆ ಗಾವುಂಡರು ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯರಂತೆಯೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. (ಗ್ರಾಮವೃದ್ಧರು)
- ನಾಡಬೋವಗಳು ನಾಡು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕರು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಿಗಾರರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲಿಪಿಕಾರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ರಾಜಮನೆತನದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಅಂಗರಕ್ಷಕರ ಪಡೆ ವಲಾವಲಿಯು ಉಗ್ರ ಯೋಧರ ಪಡೆಯಾಗಿತ್ತು .

ನ್ಯಾಯಾಂಗ:

- ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ. ಗಂಗರಾಜರು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಸತ್ಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ರಾಜನಿಗೆ , ರಾಜ್ಯ ನ್ಯಾಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರಲ್ಲದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು.

ಮಿಲಿಟರಿ

- ಗಂಗಾ ಸೈನ್ಯವು ಪದಾತಿ, ಅಶ್ವದಳ, ಪದಾತಿ ಮತ್ತು ರಥಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ದಂಡನಾಯಕ ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು.
- ಗಜಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಗಜಸಹನಿ ಎಂದೂ, ಅಶ್ವದಳದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಅಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಂದಾಯ:

- ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನದ 1/6 ಭಾಗವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಿತ್ತು.
- ತುರ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 1/4ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಅಪಾಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮನ್ನಾ ಮಾಡಲಾಯಿತು
- ಅಲ್ಲದೆ, ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನದ 1/3 ಭಾಗ, ಆಯುಕ್ತರ ಆದಾಯ ನಿಧಿಯ 1/3 ಭಾಗ, ಶಾನುಭೋಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು .
- ವೃತ್ತಿ ತೆರಿಗೆ, ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆ, ಅಬಕಾರಿ ತೆರಿಗೆ, ಗಣಿ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇತರ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದವು.

Gold Gajapathi coin of western Ganga dynasty

ಆರ್ಥಿಕತೆ

- ಗಂಗಾ ನಾಣ್ಯವು ಗಜ ಮತ್ತು ಹೂಬಳ್ಳಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಗಂಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೊನ್ನ, ಸುವರ್ಣ, ಗದ್ಯಾನ, ನಿಷ್ಕಾ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾಣ ಮತ್ತು ಕಾ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.
- ಕಬ್ಬು, ಭತ್ತ, ತೆಂಗು, ಅಡಿಕೆ (ಅಡಿಕೆ ತೊಟ್ಟ), ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ಬಾಳೆ ಮತ್ತು ಹೂವುಗಳ (ವರವನ) ಕೃಷಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು.
- ನೀರಾವರಿಯ ಮೂಲಗಳೆಂದರೆ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗೆಯಲಾದ ತೊಟ್ಟಿಗಳು, ಬಾವಿಗಳು, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕೊಳಗಳು ಮತ್ತು ಜಲಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು (ಕಟ್ಟಾ).
- ಆರ್ಥ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಲನಿ, ಗದ್ದೆ, ನಿರ್ ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ನಿರ್ ಪಣ್ಣ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನೀರಿನ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಭತ್ತದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಸ್ಥಳೀಯ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೊಟ್ಟೊಂಡಿಯು ಸ್ಥಳೀಯ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಾರರಿಂದ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆಯಾಗಿದೆ.
- ಭಾಗ ಎಂದರೆ ಭೂಮಿ ಅಥವಾ ಭೂಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನದ ಒಂದು ಭಾಗ ಅಥವಾ ಪಾಲು.
- ಕಿರುಧಾರೆ (ಜಮೀನುದಾರರಿಂದ) ಮತ್ತು ಸಮತಧಾರೆ (ಸೇನಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಮಂತಾ) ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಲವಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೃತರದ ವೀರರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಲವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಾಡ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ದೇವಾಲಯಗಳ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ನೀಡಿದ ಅನುದಾನವನ್ನು ತಾಲವೃತ್ತಿ ಕರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಆದಾಯದ ಮೇಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಧದ ತೆರಿಗೆಗಳು ಕರ ಅಥವಾ ಅಂತಕರ (ಆಂತರಿಕ ತೆರಿಗೆಗಳು), ಉತ್ಕೋಟ (ರಾಜನಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾದ ಉಡುಗೊರೆಗಳು), ಹಿರಣ್ಯ (ನಗದು ಪಾವತಿಗಳು) ಮತ್ತು ಸುಲಿಕಾ (ಆಮದು ಮಾಡಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕಗಳು).

ಸಮಾಜಿಕ

- ವೃತ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಜಾತಿ-ಉಪಜಾತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಏಕಪತ್ನಿತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ ಮತ್ತು ಉಪಪತ್ನಿ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

- ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಸಲ್ಲೇಖನ, ಸಮಾಧಿ, ಸತಿ ಮುಂತಾದ ಆಚರಣೆಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.
- ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಾದ ಬೋಧನೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಟ್ರಸ್ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು, ಶಾಲೆಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ನೀರಾವರಿ ಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಗೃಹಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು, ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಹಣವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಂದಾದಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು.
- ಗಂಗ ರಾಜರು ಅವರ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾದರು.
- ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.
- ಕುಟುಂಬದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪತ್ನಿ ಅಥವಾ ಮಗಳು ಅಥವಾ ಉಳಿದಿರುವ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ
ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅವನ ಮನೆ, ಭೂಮಿ, ಧಾನ್ಯ, ಹಣ ಇತ್ಯಾದಿ.
- ರಾಜಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಕಟವಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಆನೆಯಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ, ಬಿಲ್ಲುಗಾರಿಕೆ, ಔಷಧ, ಕಾವ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಾಟಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ನೃತ್ಯ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ವಾದ್ಯಗಳು ಬಳಕೆ.
- ಶಿವಗಂಗೆ, ಬಂಕಾಪುರ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ಮೇಲುಕೋಟೆ, ತಲಕಾಡು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಧರ್ಮ:

- ಗಂಗರು ವೈಷ್ಣವ, ಶೈವ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಪೋಷಿಸಿದರು.
- ಆರಂಭಿಕ ಗಂಗರು ಶೈವ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಸಂತರ ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು, ಉದಾ., ಮಾಧವ, ಅವನಿತ, ದುರ್ವಿನೀತ
- 8ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆ 1ನೇ ಶಿವಮಾರ ಹಲವಾರು ಜೈನ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಾಗ ಜೈನಧರ್ಮವು ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಹಾಗೂ ರಾಜ 2ನೇ ಬುಟ್ಟುಗ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಕಟ್ಟಾ ಜೈನರಾಗಿದ್ದರು.
- 6 ಮತ್ತು 7 ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮವು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು, ಆಧುನಿಕ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಂಜನಗೂಡು, ಸತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಹಾನಗಲ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಗಂಗರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಕಾಳಾಮುಖ (ಕರಿಣ ಶೈವ ತಪಸ್ವಿಗಳು), ಪಾಶುಪತರು ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯತರು (ಪಾಶುಪಥ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು) ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಗಂಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಶೈವಧರ್ಮವೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:

- 978CEರಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ (ಅಥವಾ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಮಹಾಪುರಾಣ), ಗದ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದರು.
- ಸುಮಾರು 900 CE ರಲ್ಲಿ. 1 ನೇ ಗುಣವರ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಶೂದ್ರಕ ಮತ್ತು ಹರಿವಂಶ, ರಾಜ 2 ನೇ ಎರೆಗಂಗ ನೀತಿಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪೋಷಕವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದೆ.

- ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಂದ ಪೋಷಿತ 1 ನೇ ನಾಗ ವರ್ಮ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.
- ರಾಜ 2 ನೇ ಶಿವಮಾರ ಗಜಾಷ್ಟಕ (ಅನೆಗಳ ಮೇಲೆ ನೂರು ಪದ್ಯಗಳು), ಅನೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅಪರೂಪದ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದರು
- 2ನೆಯ ಮಾಧವ ದತ್ತಕ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು.
- ವಡ್ಡಕಥೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ, ಶಬ್ದಾವತಾರ ಎಂಬ ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಕವಿಯ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೇಯ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯು 15 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.
- ರಾಜ ಶಿವಮಾರ II ಗಜಮತ ಕಲ್ಪನಾ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.
- ವಿದ್ಯಾ ಧನಂಜಯ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹೇಮಸೇನ ರಾಘವಪಾಂಡವಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.
- ಹೇಮಸೇನನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಾದಿಭಸಿಂಹರಿಂದ, ಕವಿ ಬಾಣನ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಜ್ಞಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾತ್ರ ಚೂಡಾಮಿನಿ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವು ಪಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಕದಂಬರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಕಂಬಗಳ ಕೆಳಗೆ ಸಿಂಹಗಳ ಕೆತ್ತನೆಗಳು, ಪಿರಮಿಡ್ ಶಿಖರಗಳು ಮತ್ತು ಚೌಕಾಕಾರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಕಂಬಗಳು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.
- ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಏಕಶಿಲೆ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಮೆ . ಉತ್ತಮವಾದ ಬಿಳಿ ಗ್ರಾನೈಟ್ ನಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾದ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ.
- ಇದು 6.5 ಅಡಿ (2.0 ಮೀ) ಅಳತೆ ಮುಖದೊಂದಿಗೆ ತೊಡೆಯವರೆಗೂ ಯಾವುದೇ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದೆ 60 ಅಡಿ (18 ಮೀ) ಎತ್ತರವಿದೆ.
- ಮೂರ್ತಿಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶಾಂತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ, ಅದರ ಆಕರ್ಷಕ ನೋಟದೊಂದಿಗೆ ಸುರುಳಿಯಾಕಾರದ ಕೂದಲು, ಇದು ವಿಶ್ವದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಏಕಶಿಲೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ.
- ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟವೆಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಮಹಾಸ್ತಂಭ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಂಭ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತ್ಯಾಗ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವ ಸ್ತಂಭ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಸ್ತಂಭ.
- ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಗಳೆಂದರೆ ಜೈನ ಬಸದಿಯ ಸಣ್ಣ ಮಾದರಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಪುರಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಥೆಗಳು (ತಾಳಗಳು) ಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.
- ಈ ಚಿಕ್ಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ (ಜೈನ ಸಂತರ) ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಅರೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕಿಟಕಿಗಳು ಸಂಪರ್ಕಿಸುತ್ತವೆ
- ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಿಕ ಕೀರ್ತಿ ಮುಖವನ್ನು (ರಾಕ್ಷಸ ಮುಖಗಳು) ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸುಮಾರು 900ADಯ ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಕೂಟ ಬಸದಿ (ಐದು ಗೋಪುರಗಳ) ದೇವಸ್ಥಾನವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಇದು ದ್ರಾವಿಡ ಕಲೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ.
- ಇಲ್ಲಿರುವ ಗೋಡೆಯ ಗುಡುಗಳನ್ನು ಟೋರಾನಾ (ಲಿಂಟೆಲ್) ದಿಂದ ಮೀರಿಸಲಾಗಿದೆ ಹೂವಿನ ಮಾದರಿಗಳ ಕೆತ್ತನೆಗಳು, ಹಾರುವ ದೈವಿಕ ಜೀವಿಗಳು (ಗಂಧರ್ವ) ಮತ್ತು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ರಾಕ್ಷಸರು.

- ಗಂಗರು ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅದರ ಗೋಪುರಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ ದೇವತೆಗಳ ಗಾರೆ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚುಚ್ಚಿದ ಪರದೆಯ ಕಿಟಕಿಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದವು
- ಮನ್ನೆ ಕಪಿಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೋಲಾರದ ಕೋಲಾರಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನ, ನರಸಮಂಗಲದ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ನಗರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ,ಬೇಗೂರು ಮತ್ತು ಅರಳಗುಪ್ಪೆಯ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹೊಳೆ ಆಲೂರು ನಲ್ಲಿರುವ ಅರಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.
- ಹೂವಿನ ಫೈಜ್ ಅಲಂಕಾರವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ,ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಫೈಜ್‌ಗಳಿಂದ (ಕಲ್ಲಿನ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಚಪ್ಪಡಿಯೊಂದಿಗೆ) ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾಗಿದೆ ,ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಕಂಠಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ .
- ಗಂಗರ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯೆಂದರೆ ವೀರಗಟ್ಟುಗಳು (ನಾಯಕ ಕಲ್ಲುಗಳು) ಯುದ್ಧದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿವರಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

Panchakuta Basadi

Chavundaraya Basadi

INSTAKAS

ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು (500 A.D-757 A.D)

- ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಒಂದೇ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ತಂದ ಮೊದಲ ರಾಜವಂಶ. ಆರನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ A.D ಚಾಲುಕ್ಯರು ವಾತಾಪಿ ಅಥವಾ ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು 500 A.D. ರಿಂದ 757 A.D ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು.
- 550 CE 1ನೇ ಪುಲಕೇಶಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಅವರು ವಾತಾಪಿ (ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾದಾಮಿ, ಕರ್ನಾಟಕ) ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
- ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ, ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ವೆಂಗಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ನಂತರ ರಾಜಮಂಡ್ರಿ ಯನ್ನು ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.
- ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು ವಾತಾಪಿಯಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು.

1ನೇ ಪುಲ ಕೇಶಿ (547 ರಿಂದ 566 ಎ.ಡಿ).

- ಪುಲಕೇಶಿ I ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜವಂಶದ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾಪಕ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ, ಶ್ರೀ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದವು ವಲ್ಲಭ.
- ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನವು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕದಂಬರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಂಡು ಅದರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ನಡೆಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಅವನು ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

1ನೇ ಕೀರ್ತಿ ವರ್ಮಾ (566 ರಿಂದ 596 ಎ.ಡಿ)

- ಪುಲಕೇಶಿ ಮಗ ಕೀರ್ತಿ ವರ್ಮ ನು ಅವನ ತಂದೆಯಷ್ಟೇ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ. ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.
- ಅಂಗ, ವೆಂಗಿ, ಕಳಿಂಗ, ಬಳ್ಳಾರಿಯ ನಳ, ಕೊಂಕಣದ ವಾಲ, ಕದಂಬ, ಗಂಗ, ಅಲುಪ, ಮಗಧ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯರಾಜರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಸೇಂದ್ರಕ್ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು.

ಮಂಗಳೇಶ (597 – 609 A.D.)

- 1ನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ ರ ನಂತರ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದನು. 2ನೇ ಪುಲಕೇಶಿನ್ Iಅನ್ನು ಆಳಲು ತುಂಬಾ ಕಿರಿಯನಾದ್ದರಿಂದ ಮಂಗಳೇಶನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದನು.
- ಅವರು ಗುಜರಾತ್, ಖಾಂಡೇಶ್ ಮತ್ತು ಮಾಲ್ವಾವನ್ನು ಆಳಿದ ಕಲಚೂರಿ ದೊರೆ ಬುದ್ಧಿ ರಾಜನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು.

- 595 ರ ಮಹಾಕೂಟ ಸ್ತಂಭ ಶಾಸನದಿಂದ ಅವನು ಗಂಗರು, ಪಲ್ಲವ, ಚೋಳ, ಅಲುಪರನ್ನು ಮತ್ತು ಕದಂಬರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.
- ಮಂಗಳೇಶನು ಉರು ರಣಪರಾಕ್ರಮ, ರಣವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಪರಮ ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು.
- ಎಲಪಟ್ಟು-ಸಿಂಬಿಗೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೇಶನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಪೆದ್ದವಾಡು-ಗುರು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿ (609 ರಿಂದ 642 ಎ.ಡಿ)

- ಚಾಲುಕ್ಯ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ, ಚಾಲುಕ್ಯರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ, ದಖನ್ ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಮಹಾಪ್ರಚೋದ, ಚಾಲುಕ್ಯಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಮಂಗಳೇಶನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಮಂಗಳೇಶನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು.
- ಭೀಮಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮಂತರಾದ ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪೈಕರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ಡೆಕ್ಕನ್ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರನ್ನು, ಕೊಂಕಣದ ಮೌರ್ಯರನ್ನು ತಲಕಾಡು ಗಂಗರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಅಲುಪರು ಮತ್ತು ವಲ್ಲರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪುರಿ ಬಂದರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ವಿಜಯವು ಪುರಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು, ಉತ್ತರರು, ಪ್ರತಿಹಾರರು, ಗುರ್ಜರರು ಮತ್ತು ಮಾಳವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ಅವರ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂದವು.
- ಹರ್ಷವರ್ಧನ ಪುಲಕೇಶಿಯೊಂದಿಗಿನ ನರ್ಮದಾ ಕದನದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂದು ಬಿರುದು ಪಡೆದರು. ಹುಯೆನ್ ತ್ಸಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಯುದ್ಧಗಳು ಪೂರ್ವ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಒರಿಸ್ಸಾದ ಕೋಸಲ ಮತ್ತು ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ನಂತರ ಅವರು ಬಂಗಾಳದ ಕರಾವಳಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- 637 ರಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬರ ನಿಗ್ರಹ, ಪುಲಕೇಶಿ ಬಾಂಬೆ ಬಳಿಯ ರಾಣಾ ಬಂದರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅರಬ್ಬರನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು.
- ಪುಲಕೇಶಿಯು ಪಲ್ಲವ ರಾಜ 1ನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನನ್ನು ಪುಲ್ವಲೂರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಕಂಚಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದ.
- ಸಂಗಮ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗಿನ ಯುದ್ಧ ಚೋಳರು, ಚೇರರು ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯರು ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾದರು, ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.
- ಮಹೇಂದ್ರ ವರ್ಮನ ಮಗ ನರಸಿಂಹವರ್ಮ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಾವಿಗೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ. ನಂತರ ನರಸಿಂಹವರ್ಮ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಾದಾಮಿಯವರೆಗೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಾದಾಮಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೊಂಡು ವಾತಾಪಿಕೊಂಡ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ.
- ಅವನ ರಾಜ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಂಚಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಳಿಂಗಕ್ಕೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು 1836 ಮೈಲುಗಳ ಸುತ್ತಳತೆ ಹೊಂದಿತ್ತು .

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ I (655 -681 A.D)

- ಬಾದಾಮಿಯ ಪಲ್ಲವರಿಂದ ಪುಲಕೇಶಿಯ III ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಮರಳಿತು ಎಂದು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅವರು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಳೆದುಹೋದ ವೈಭವವನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದರು.
- ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ಸಮುದ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ. ಅವರು ಪಲ್ಲವ ದೊರೆಗಳಾದ ನರಸಿಂಹ ವರ್ಮ II ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನ್ II ಮತ್ತು ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮ I ಮತ್ತು ಕಂಚಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಅವರು ಕಳಭರು, ಚೇರರು, ಚೋಳರು, ಪಾಂಡ್ಯರ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಪುನಃ ಹೇರಿದರು.

ವಿನಯಾದಿತ್ಯ (680 – 696 A.D.)

- ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಪಲ್ಲವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದನು, ಅವನು ಪಲ್ಲವರು, ಕಳಭರು, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಕಲಾಚುರಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- 678 ರ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಫಲಕಗಳಿಂದ ಅವನು ಲಂಕಾ ಮತ್ತು ಕಮೇರಾ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.
- ವಕ್ಕಲೇರಿ ಫಲಕಗಳು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕಮೇರಾ, ಲಂಕಾ ಮತ್ತು ಪರಶಿಕ (ಪರ್ಷಿಯಾ) ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತವೆ.
- ಅವರು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಜಯರನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಕನ ಯಶೋವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ವಿನಯಾದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ಮಗ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.
- ವಿನಯಾದಿತ್ಯನು 692 ರಲ್ಲಿ ಚೀನಾದ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ (696 – 733 A.D.)

- ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ತಂದೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ I ರ ನಂತರ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದನು.
- ಅವರು ಪಲ್ಲವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು ಮತ್ತು 5ನೇ ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮ ಅವರಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದರು.

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ II (733 – 746 A.D)

- ಮೂರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಚೀಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನೆಗಳು.
- ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಸ್ಥಾನ (ಲೋಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ) ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ
ತ್ರಿಲೋಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಅವನ ರಾಣಿಯರಾದ ಲೋಕಮಹಾದೇವಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಲೋಕದೇವಿಯಿಂದ
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು.

ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ II (746 – 753 A.D)

- ರಹಪ್ಪ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ II ತನ್ನ ತಂದೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ II ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು.
- ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಗಂಗಾ ಸಾಮಂತ ಶ್ರೀ ಪುರುಷ ಪಾಂಡ್ಯ ದೊರೆ ಮಾರ ವರ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ
ಒಳಗಾದರು. ಗಂಗಾನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೊಂಗು ದೇಶದವರೆಗೆ ಪಾಂಡ್ಯರ 1ನೇ ರಾಜಸಿಂಹ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.
- ರಾಜಸಿಂಹನು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ದಾಟಿದನು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಪುರುಷನನ್ನು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ವೆಂಬೈನ
ದಂಡೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜನು ಸೋತನು.

ಹೂಯೆನ್ ತ್ಸಾಂಗ್ ಭೇಟಿ

- ಚೀನಾದ ಬೌದ್ಧ ಯಾತ್ರಿಕ ಹೂಯೆನ್ ತ್ಸಾಂಗ್ ಪುಲಕೇಶಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಅವನು ಪುಲಕೇಶಿಯ ಪರಾಕ್ರಮ,
ರಾಜತ್ವವನ್ನು, ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಜನರ ಉದಾರತೆ ಯನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಯಾದ ಸಿ ಯು ಕಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ .
- ಅವರು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಜನರು ಸತ್ಯಸಂಧರು, ಕಿರಿಯರಿಗೂ ಸಹ ಗೌರವ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು , ನೀತಿವಂತ,
ವೀರ, ಸಂಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು,ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರ ದ್ವೇಷಿಗಳು.
- ಅವನ ಸೈನಿಕರು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳು,ಅವನ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಸೈನಿಕರು ಸೋತರೆ ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಮಹಿಳೆಯರ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ , ಆ ಅವಮಾನವನ್ನು
ಸಹಿಸದೆ ಸೈನಿಕರು ವೀರರಂತೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಡಳಿತ

- ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ, ರಾಜತ್ವವು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ.
- ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪರಮ ಭಾಗವತ ಎಂದು
ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಪ್ರಾಂತೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪುಲಕೇಶಿಯು ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು
ಗುಜರಾತಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ವೆಂಗಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿದನು.
- ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಡಳಿತ: ಆಡಳಿತ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಾಮ, ನಾಡು, ವಿಷಯ ಮತ್ತು ದಲಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ
- ಯವರಾಜರನ್ನು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಸಿಹಾಪತಿ ಮತ್ತು ವಿನಯಪತಿ ಅವರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ

ನಡೆಸಿದರು. ಪಟ್ಟಣಗಳ ಆಡಳಿತವು ಪಟ್ಟಣ ಸ್ವಾಮಿಯವರದಾಗಿತ್ತು.

- ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತ ಗೌಡರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಗೌಡನಿಗೆ ಭೋಗಿಕ ಅಥವಾ ಕರಣಿಕನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು.
- ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಆಗಿದ್ದನು. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ನ್ಯಾಯ ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜನಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕೇಶ್, ಧಾರ್ಕರಣಿಕರು ಅವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಮಹಾಜನರು ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಅಲುಪರು, ಗಂಗರು, ಬಾಣಗಳು, ಸೇಂದ್ರಕರು ಮುಂತಾದ ಸಾಮಂತರು ಆಳಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇದ್ದವು.
- ಸ್ಥಳೀಯ ಸಭೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮಹಾಜನರ ಗುಂಪುಗಳು (ಕಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು) ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು(ಘಟಿಕಾ ಅಥವಾ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ಥಳ)ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಾದಾಮಿ (2000 ಮಹಾಜನರು) ಮತ್ತು ಐಹೊಳೆ (500 ಮಹಾಜನಗಳು).

ಆರ್ಥಿಕತೆ

- ಕೃಷಿ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬು.
- ಚೀನಾದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮೂಲಕ ವಿನಿಮಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ: ಭೂಕಂದಾಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆದಾಯದ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.
- ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆದಾಯದ ಇತರ ಮೂಲಗಳು ವಡ್ಡರವುಲಾ (ರಾಜಮನೆತನದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ),ಹರ್ಜೆಂಕಾ ಷೇರುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ), ಬಿಲ್ಕೋಡ್ (ವ್ಯಾಪಾರ ತೆರಿಗೆ), ಪನ್ನಾಯ (ಬೀಟೆಲ್ ತೆರಿಗೆ).
- ಗೋವಾ, ಮಂಗಳೂರು, ರಾಣಾ, ಸೋಪಾರ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂದಾಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಾಗಿದ್ದವು.
- ಅವರು ದೇವಾಲಯಗಳು, ಸಿಂಹ ಅಥವಾ ಹಂದಿಗಳ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಗ್ರಾಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಮಲದ ಮುಖಾಂತರ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದರು.
- ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹಳೆಯ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಫ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಕ್ವಾರ್ಟರ್ ಫ್ಯಾನದಂತಹ ಭಿನ್ನರಾಶಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾನವಾದ ಹನ (ಅಕ್ಷರಶಃ ಹಣ ಎಂದರ್ಥ). ಇದು 4 ಗ್ರಾಂ ತೂಕವಿತ್ತು.
- ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಾಣ ಎಂಬ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅದು ನಂತರ ವರಾಹ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.ಇದು ಅವರ ಲಾಂಛನದ ಮೇಲೆ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

gold coin Varaha/Honnu

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ

- ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ಪುಲಿಗೆರೆ (ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ) ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಕೆಯ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ.
- ಸತಿ ಪದ್ಧತಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ವೃತ್ತಿಯಾಧಾರಿತ ಅನೇಕ ಜಾತಿಗಳಿದ್ದವು. ಏಕಪತ್ನಿತ್ವ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು.
- ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿತ್ತು. ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯ ರಾಣಿ ವಿಜ್ಞಿಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವ ಕವಯಿತ್ರಿ. ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ಮಗಳು ಕುಂಕುಮ ಮಹಾದೇವಿಯು ಮಹಾಕೂಟೇಶ್ವರ ಸಾಯಿ ಎಂಬ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಳು.

ಧರ್ಮ

- ಚಾಲುಕ್ಯರು ವೈಷ್ಣವ, ಶೈವ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಪಂಥಗಳ ಪೋಷಕರು, ಈ ಪಂಥಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ಬೆಳೆದಿತ್ತು.
- ಆರಂಭಿಕ ಚಾಲುಕ್ಯರು ವೈದಿಕ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಾಧಕರು. ಅವರು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೀತಿ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು.
- ಚಾಲುಕ್ಯರು ಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಹ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಪಾಶುಪತ ಲಕುಲೀಶ ಐಲೇಮುಖ ಶೈವ ಪಂಥದವರು ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು.
- ಮಂಗಳೇಶ್ ಶಿವನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಭಂಡಿ ಮಹಾಕಾಳೇಶ್ವರ ಶಿವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಅದರ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದು. ಬಾದಾಮಿಗೆ ಬಂದ ಹುಯಾನ್-ತ್ಸಾಂಗ್ ಪ್ರಕಾರ, 100 ಬೌದ್ಧರು ಸಂಘರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು, ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 10,000 ಬೌದ್ಧರು ಮತ್ತು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಬೌದ್ಧ ಸ್ತೂಪ.
- ಜೈನ ಧರ್ಮವೂ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದು. ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿಯ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ ರವಿಕೀರ್ತಿಯು ಜೈನರಾಗಿದ್ದು, ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಈ ಜೈನ ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಬಸದಿಗಳಿಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಉದಾರ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಮಾಗುಡ್ಲಿಗೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಜೈನ ಅಗ್ರಹಾರದ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

- ಅವರ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯನ್ನು "ಚಾಲುಕ್ಯರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ" ಅಥವಾ "ಕರ್ನಾಟ ದ್ರಾವಿಡ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ", ದೇವಾಲಯದ ವೇಸರದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಈ ದೇವಾಲಯಗಳು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.
- ಅವರು ವಿಶಾಲವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದರೂ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳು ತಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ

ಕಟ್ಟಡದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದವು.

ಚಾಲುಕ್ಯರ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಟುವಟಿಕೆ - ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಐಹೊಳೆ, ಬಾದಾಮಿ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಮಹಾಕೂಟ ಗಳಲ್ಲಿವೆ.

- ಚಾಲುಕ್ಯನ ದೇವಾಲಯವು ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಹ್ಯ ಮೇಲ್ಮೈಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಆಭರಣದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
- ಅವರು ಬಳಸಿದ ಕಟ್ಟಡ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕೆಂಪು-ಚಿನ್ನದ ಮರಳುಗಲ್ಲು.
- ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅತಿದೊಡ್ಡ ದೇವಾಲಯವೆಂದರೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯ, ಇದರ ಸಂಕೀರ್ಣವು 30 ಉಪ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ನಂದಿ ಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂಭಾಗ ನಂದಿ ಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಿವ ದೇವಾಲಯಗಳ ಆರಂಭಿಕ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಬಾದಾಮಿ ಗುಹೆ ದೇವಾಲಯಗಳು

- ಬಾದಾಮಿಯ ಮೂರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಜೈನ (ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ)ಕೆಂಪು ಮರಳುಗಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಗುಹೆಗಳ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು.
- ಬಾದಾಮಿಯು ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ I ಮತ್ತು ಮಂಗಳೇಶನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಗುಹಾ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ಮೊದಲನೆಯದು ಶೈವ ಗುಹೆ, ಅದರ ಕಾರಿಡಾರ್ 57 ಅಡಿ ಅಗಲವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.
- ಇಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ಹರಿಹರ, ಮಹಿಷಿ ಮರ್ದಿನಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿವೆ.
- ಎರಡು ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿರುವ ಮೂರನೇ ಗುಹೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಗುಹೆಗಳು. ಈ ಬೆಟ್ಟ ಸುಮಾರು 60 ಅಡಿ ಆಳವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರ ಸಭಾ, ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ 33 ಅಡಿ ಅಗಲದ ಕಾರಿಡಾರ್ ಇದೆ ಸಭಾ ಆಗಮನದಲ್ಲಿ 4 ಕಂಬಗಳು ಮತ್ತು 8 ಸಂಕೀರ್ಣ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕಂಬಗಲಿವೆ.
- ಇಲ್ಲಿ ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಗುಪ್ತರ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ. 4 ನೇ ಗುಹೆ ಜೈನ ಗುಹೆ, ಇಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ 24 ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಯುಗದವು.
- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ 3ನೇ ಗುಹೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ.
- ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವು ನಾಗರ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬಾದಾಮಿಯ ಐದನೇ ಗುಹೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬೌದ್ಧ ಗುಹೆ.

Badami Cave Temples

ರಾವಣ ಪಹಾಡಿ ಗುಹೆ

- ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಮಾರಕವೆಂದರೆ ಐಹೊಳೆಯ ಗುಹೆಯ ರಾವಣ ಫಡಿ.
- ಇದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. 550 ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾವಣ ಫಾಡಿ ಗುಹೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಕ್ ಕಟ್ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

Ravana Phadi Cave

ಲಾಡ್ ಖಾನ್ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಐಹೊಳೆ

- ಲಾಡ್‌ಖಾನ್ ದೇವಾಲಯವು 5 ನೇ ಶತಮಾನದ AD ಗೆ ಹಿಂದಿನದು. ಅದನ್ನು ದುರ್ಗೇಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು.ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲಾಡ್‌ಖಾನ್‌ನ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವಿದೆ.
- ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ,ಮನೆಯಾಗಿ ಬಳಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅದರ ಮಾಲೀಕನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ (ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ) ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಲಾಡ್ ಖಾನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.ಈ ದೇವಾಲಯವು ದೊಡ್ಡ ಮುಖ ಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು 12 ಕಂಬಗಳೊಂದಿಗೆ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಭಾಂಗಣದ ರೀತಿಯ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

ನವ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಆಲಂಪುರ್

- ನವ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಆಲಂಪುರ್ ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿವೆ.
- ಒಟ್ಟು 9 ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೊರಗೆ ಇರುವ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು.
- ಈ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಾಗರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ ಮತ್ತು
- ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ (9 ರಲ್ಲಿ 8 ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಾಗರ ಶೈಲಿ).
- ನವ ಭ್ರಮ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳು ತಾರಕ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗ ಭ್ರಮ್ಮ, ಪದ್ಮಾ ಭ್ರಮ್ಮ, ಬಾಲ ಭ್ರಮ್ಮ, ಗರುಡ ಭ್ರಮ್ಮ, ಕುಮಾರ ಭ್ರಮ್ಮ, ಅರ್ಕ ಭ್ರಮ್ಮ,ವೀರ ಭ್ರಮ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ಭ್ರಮ್ಮ.
- ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಾಲಯಗಳು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಎಡದಂಡೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ.

ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ದೇವಸ್ಥಾನ:

- ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ 70ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮೂಲ ರಚನೆಗಳು ವಾಸ್ತು ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- ಪರ್ಶಿ ಬ್ರೌನ್ ಐಹೊಳೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯ ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ತೊಟ್ಟಿಲು ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.
- ಮೇಗುತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಜಿನಾಲಯ, ಹುಚ್ಚಮಲ್ಲಿ ಗುಡಿ, ಲಾಡಾಖಾನ್ ದೇವಸ್ಥಾನ, ದುರ್ಗಾ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೊಂಟಿಗುಡಿ ರಾಮಲಿಂಗ ಗುಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳಾಗಿವೆ.
- ದುರ್ಗಾ ದೇವಾಲಯವು ಬೌದ್ಧ ಚೈತ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ದೇವಾಲಯವು ಗಜಾಷ್ಟಕ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ದೇವಾಲಯಗಳು ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿವೆ, ಇದು ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ

- ಪುಲಕೇಶಿ II (634) ರ ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನವು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ ರವಿಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾವ್ಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ರವಿಕೀರ್ತಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಳಿದಾಸ ಮತ್ತು ಬರವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.
- ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲ ಕೇಶಿಯ ಸೊಸೆಯು ವಿಜಯಭಟರಿಕೆ ಕೌಮುದಿಮಹೋತ್ಸವ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಳು.
- ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಾದ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಮಿತಾಕ್ಷರ ಸಂಹಿತೆ ಎಂಬ ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನು ಪುಸ್ತಕ ವನ್ನು ಬರೆದನು.
- ರಾಜ 3ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ವಿಶ್ವಕೋಶವನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಎಂಬ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

- ಆದರೆ ಶಾಸನಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು "ನೈಸರ್ಗಿಕ ಭಾಷೆ" ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. CE 700 ರಲ್ಲಿನ ಕಪ್ಪೆ ಅರಭಟ್ಟ ದಾಖಲೆ ತ್ರಿಪದಿ (ಮೂರು ಸಾಲು)ಸಾಲನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.
- ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಕೂಟ ಸ್ತಂಭ ಶಾಸನ - ಇದು ಕೀರ್ತಿ ವರ್ಮನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.
- ಶಿವಭಟ್ಟಾರು ಹರಪಾರ್ವತಿಯೆಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಪೂಜ್ಯಪಾದರು ಶಬ್ದಮ ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ಪ್ರಭೃತವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯ (650), ಮತ್ತು ಶ್ರೀವರಧದೇವ (ಇವರನ್ನು ತುಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ).

ಮಲ್ಲೇಡ್‌ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು (735 A.D - 973 A.D)

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪುರಾತನ ರಾಜಮನೆತನದವರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಇಡೀ ಡೆಕ್ಕನ್ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು.
- ಇವರು 757 AD ನಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಆಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು . ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕ್ರಿ.ಶ.757 ರಿಂದ 973 A.D. ರವರೆಗೆ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಂಜಾವೂರು ಮತ್ತು ಕಂಚಿ, ಮಾಳ್ವ, ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತ್, ಬಾಘೇಲಖಂಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣದಿಂದ ವೈಗಂಗಾ ನದಿ, ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಶ್ರೀಶೈಲಂ ವರೆಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು .
- ಅವರು ಇಡೀ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಬಹುತೇಕ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ಗಳನ್ನು ಆಳಿದರು.
- ಇತರ ಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಗುಜರಾತ್‌ನ ಬರೋಡಾ ಮತ್ತು ಸೂರತ್, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಲಿ.ಬಾಘೇಲ್‌ಖಂಡ್, ಕೊಯಮತ್ತೂರು ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿ, ಹಳೇಬೀಡು, ಬೇಲೂರು, ಮೈಸೂರು, ತಲಕಾಡು, ಕಲ್ಯಾಣ, ಮನ್ನೇ ಅಥವಾ ಮಾನ್ಯಪುರ (ನೆಲಮಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ) ಇತ್ಯಾದಿ.ಗಂಗವಾಡಿಯ ಗಂಗರು ಅವರ ಅಧೀನ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯಪೇಟ ಈಗಿನ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಲ್ಲೇಡ್ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಟ್ಟವಾಡಿ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- 8 ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಕುಟುಂಬದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ದಂತಿದುರ್ಗ ಚಾಲುಕ್ಯರ || ನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.
- ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಪಾಲ ರಾಜವಂಶ ಮತ್ತು ಮಾಳವದ ಪ್ರತಿಹಾರ ರಾಜವಂಶಗಳು ಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.
- ಅರೇಬಿಕ್ ಪರ್ಯಾಯ, ಸಿಲ್ಹಿಲಾತ್ ಅಲ್-ತವಾರಿಖ್ (851), ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಕರೆದಿದೆ.

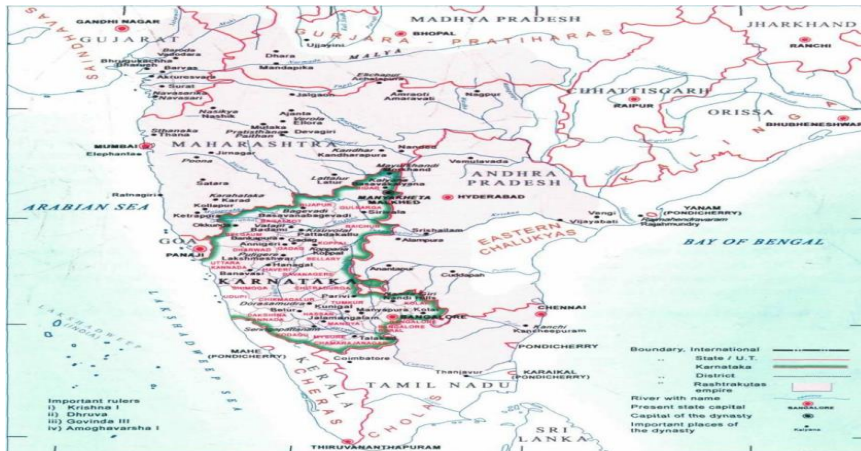
ದಂತಿದುರ್ಗ (735 AD ರಿಂದ 756 AD):

- ದಂತಿದುರ್ಗ (ದಂತಿವರ್ಮನ್ ಅಥವಾ ದಂತಿದುರ್ಗ ||) ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕ, ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಾನ್ಯಪೇಟಾ ಅಥವಾ ಮಲ್ಲೇಡ್ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

- ಅವನು 2ನೇ ಕಾರ್ಕ ನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.
- ದಂತಿದುರ್ಗವು ಪಲ್ಲವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಂಚಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಪಲ್ಲವಮಲ್ಲ ನಂದಿವರ್ಮನ್ ನೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
- ದಂತಿದುರ್ಗ 753 CE ನಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ನಂತರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೃದಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಅವರು ಲಾಟ (ಗುಜರಾತ್), ಮಾಳವ, ಕಳಿಂಗ, ನಾಗಗಳ ರಾಜರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.
- 754 CE ನ ಸಮಂಗಧ ಶಾಸನವು ದಂತಿದುರ್ಗ ಬಾದಾಮಿಯ ಕೊನೆಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ದೊರೆ 2ನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ್ ನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದನು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದನು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡನು : ಪೃಥಿವಿವಲ್ಲಭ, ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಪರಮೇಶ್ವರ, ಮತ್ತು ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ.
- ದಂತಿದುರ್ಗವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಅವನ ಪ್ರದೇಶವು ಸೇರಿದೆ.
- ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು.
- ದಂತಿದುರ್ಗ ಅವರು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ನಿಧನರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ , ಇದು ಕೃಷ್ಣರಾಜ . ಮತ್ತು ಇತರ ಕುಟುಂಬ ಸದಸ್ಯರ ನಡುವೆ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕೃಷ್ಣರಾಜ I:

- ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಅವರು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಿಂದಾಗಿ 756 CE ಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದನು
- 772 CEರಲ್ಲಿನ 1ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ರ ಭಂಡಕ್ ನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶುಭತುಂಗ (ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು) ಮತ್ತು ಅಕಾಲವರ್ಷ (ನಿರಂತರ ಮಳೆಗಾರ) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- 772 CE ನ ಭಂಡಕ್ ಫಲಕಗಳು ಇಡೀ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವು ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.
- ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಸಹ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣರಾಜ . ತನ್ನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ತಂದನು.
- ಕೃಷ್ಣರಾಜ I ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಗೋವಿಂದ II:

- 2ನೇ ಗೋವಿಂದ (774-780 CE) ನಿಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವವರ್ಷ (ಸಮೃದ್ಧ ಮಳೆಗಾರ) ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾವಲೋಕ (ಮನುಷ್ಯವೀರರ ನೋಟ) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ.
- ಸಾಲಿನ ನಂತರದ ಕೆಲವು ಅನುದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವನು ಮತ್ತು ಅವನ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರ ನಡುವೆ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣ 2ನೇ ಗೋವಿಂದ ದುರಂತವಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಂಡರು.

ಧ್ರುವ (780 - 793 CE):

- ಧ್ರುವನು ಪಡೆದ ಬಿರುದುಗಳು : ನಿರುಪಮಾ (ಅಸಮಾನ), ಕಲಿ-ವಲ್ಲಭ (ಯುದ್ಧದ ಒಲವು), ಧಾರವರ್ಷ (ಭಾರೀ ಮಳೆಗಾರ) ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ (ಅದೃಷ್ಟದ ನೆಚ್ಚಿನ).
- ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 2ನೇ ಗೋವಿಂದ ನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರನ್ನು ಧ್ರುವ ಕಠಿಣವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದನು.
- ಅವನು ತನ್ನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಿರಿಯ ಸಮರ್ಥ ಮಗ ಗೋವಿಂದ III ನನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಗೋವಿಂದ III (793-814 AD):

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮಹಾನ್ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ 3ನೇ ಗೋವಿಂದ ಇರುವ ಬಿರುದುಗಳು : ಜಗತ್ತುಂಗ (ಪ್ರಮುಖ ಜಗತ್ತು), ಕೀರ್ತಿ-ನಾರಾಯಣ (ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾರಾಯಣ), ಜನವಲ್ಲಭ (ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿನ), ತ್ರಿಭುವನಾಧವಲಾ (ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧ), ಪ್ರಭುತ್ವವರ್ಷ (ಸಮೃದ್ಧ ಮಳೆಗಾರ), ಶ್ರೀವಲ್ಲಭ.
- ಅವನು ಮೊದಲು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರರ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದನು.
- ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಕನೌಜ್‌ನ ನಾಗಭಟ್ಟರ ವಿರುದ್ಧ ಯಶಸ್ವಿ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ನಂತರ ಕೋಸಲ, ಕಳಿಂಗ, ವೆಂಗಿ, ದಹಲಾ ಮತ್ತು ಒದ್ರಕನೊಂದಿಗೆ, ಮಾಲವಾವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು 3ನೇ ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು.
- ತನ್ನ ತಂದೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಅವರು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕೇಪ್ ಕೊಮೊರಿನ್‌ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಹರಡಿದರು.
- ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜಧಾನಿ ನಾಸಿಕ್ ಆಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಗೋವಿಂದ III ರವರು ಮಾನ್ಯಖೇಟಾ (ಮಲ್ಬೇಡ್) ಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದರು.
- ಗೋವಿಂದನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯು ಅವನ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜ ಸರ್ವ 1ನೇ ಅಮೋಘವರ್ಷ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಅಮೋಘವರ್ಷ I (814-878 CE):

- ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಮೋಘವರ್ಷ, ತಾನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದನು.
- ಅವನಿಗಿದ್ದ ಬಿರುದುಗಳು : ನೃಪತುಂಗ (ರಾಜರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ), ಅತಿಶಯಾಧವಲ (ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಬಿಳಿ), ಮಹಾರಾಜ-ಷಂಡ (ಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾಜರು), ವೀರ-ನಾರಾಯಣ (ವೀರ ನಾರಾಯಣ).

- ಅವರು ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಮಯವನ್ನು ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಶಾಸನಗಳು ಅವರನ್ನು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಮುಖ ಅನುಯಾಯಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತವೆ.
- ಅವರು ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಲೇಖಕರ ಪೋಷಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ರತ್ನಮಾಲಾ ಅವರ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.
- ಜಿನಸೇನ ಮತ್ತು ಗುಣಭದ್ರ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯು 9 ನೇ ಮತ್ತು 10 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಪಂಥದಿಂದ ತ್ವರಿತ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.
- ಅವರು ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವಾರು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು.
- ಅಮೋಘವರ್ಷನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣ II ಸುಮಾರು 879 CE ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಕೃಷ್ಣ II (878-914 CE):

- ಕೃಷ್ಣ II ಅಕಾಲವರ್ಷ ಮತ್ತು ಶುಭತುಂಗ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.
- ಇವನು ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.
- ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಏಕೈಕ ಯಶಸ್ಸು ಲಾಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು.
- ವೆಂಗಿ ಮತ್ತು ಚೋಳರ ವಿರುದ್ಧ ಅವನು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳು ಅವನಿಗೆ ವಿಪತ್ತು, ಅವಮಾನ, ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಗಡಿಪಾರು ತಂದವು.

ಇಂದ್ರ III:

- ಇಂದ್ರ III CE 915 ರಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದನು. ಇಂದ್ರ III ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು: ನಿತ್ಯವರ್ಷ (ನಿರಂತರ ಮಳೆಗಾರ), ರಟ್ಟಕಂದರಪ, ಕೀರ್ತಿ- ನಾರಾಯಣ, ರಾಜಮಾರತಾಂಡ
- ಅಮೋಘವರ್ಷ I ನ ಮೊಮ್ಮಗ ಇಂದ್ರ III ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- ಕಲ್ಬಿ ಮತ್ತು ಕನೌಜ್ ವರೆಗೆ ಲಾಟ ಮತ್ತು ಮಾಲವಾ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಪಡೆಗಳ ಮುನ್ನಡೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಷಾಲನ ಪದಚ್ಯುತಿ ಇವುಗಳು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ಗಮನಾರ್ಹ ಮಿಲಿಟರಿ ಸಾಧನೆಗಳು.
- ಇಂದ್ರ III ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು 927 CE ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.
- ಆತನು ಅಮೋಘವರ್ಷ II ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಸಿಲಾಹರ ಅಪರಾಜಿತದ (997 CE) ಭಂಡಾನಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವರ್ಷ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದನು.

ಕೃಷ್ಣ III (939-966 AD):

- 3ನೇ ಕೃಷ್ಣ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಡಳಿತಗಾರ.
- 3ನೇ ಕೃಷ್ಣಚೋಳ 1ನೇ ರಾಜ ಪರಾಂತಕ (949 CE) ಅನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು, ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಚೋಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಗೆ ಹಂಚಿದನು.

- ನಂತರ ಅವರು ರಾಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಹೋಗಿ ಗೆದ್ದು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ವಿಜಯದ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಅವನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಎಲ್ಲಾ 966 CE ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 967 CE ಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ವಿರೋಧಿಗಳು ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಸಹೋದರ ಖೊಟ್ಟಿಗ ವಿರುದ್ಧ ಒಂದಾದರು. 972 CEರಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ ರಾಜರು ಮತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟವನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಯಿತು. ಮಾನ್ಯಖೇಟವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಯಿತು.
- 4ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ನಂತರ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ, 973 AD ಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶಸ್ಥರಾದ 2ನೇ ತೈಲ ಅಥವಾ 2ನೇ ತೈಲಪ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ 2ನೇ ಕಕ್ಕ (ಕಾರಕ) ಕೊಂಡ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ರಾಜವಂಶವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಹೀಗಾಗಿ, 2ನೇ ತೈಲಾ ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ
- ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ 2 ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದನು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಡಳಿತ:

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು 'ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು 'ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ' ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು 'ವಿಷಯ'ಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅವು 'ವಿಷಯಾಪತಿ'ಗಳಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
- ಭೋಗಪತಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಐವತ್ತರಿಂದ ಎಪ್ಪತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಭುಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಿಶ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪವಿಭಾಗಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. (ನೇರವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದೆ).
- ಶಿಲಾಶಾಸನ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ, ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಂತ್ರಿ, ಕಂದಾಯ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಖಜಾಂಚಿ, ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ, ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಮತ್ತುಪುರೋಹಿತ. ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ರಾಜನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ (ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ) ಅವರ ಸ್ಥಾನವು ಐದು ಚಿಹ್ನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ದ್ವಜ, ಶಂಖ, ಬೀಸು, ಬಿಳಿ ಛತ್ರ, ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಡೋಲು ಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದಗಳೆಂಬ ಐದು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಮಹತ್ತರ ಮತ್ತು ವಿಷಯಮಹತ್ತರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಹಾಯಕರ ತಂಡವು ಪ್ರಾಂತೀಯವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು.
- ಗ್ರಾಮವು ಆಡಳಿತದ ಮೂಲ ಘಟಕವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾ.ಪಂ.ಆಡಳಿತವನ್ನು ಗ್ರಾ.ಪಂ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಲೆಕ್ಕಿಗರ ಹುದ್ದೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ.
- ಬಾಡಿಗೆ ರಹಿತ ಜಮೀನು ನೀಡಿ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಣ ಪಡೆದಿರುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.
- ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ-ಮಹಾಜನ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮ-ಮಹತ್ತರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳೀಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಗ್ರಾಮ ಸಮಿತಿಗಳು ಇದ್ದವು ಶಾಲೆಗಳು, ಟ್ಯಾಂಕ್ ಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಗಳು, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ನಿಕಟ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಆದಾಯ ಸಂಗ್ರಹದ ಶೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವು.

- ಪಟ್ಟಣಗಳು ಸಹ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು, ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಘಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಸಹ ಸಹಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಅವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ನಗರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೋಷ್ಟ-ಪಾಲರ ಅಥವಾ ಕೊಡ್ಡಲ್ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು.
- ಒಬ್ಬ ಮಹಾಸಮಂತ, ಒಬ್ಬ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯ ರೀಗಲ್ ಅಧಿಕಾರಿ. ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರು ರಾಜಕೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ (ರಾಜನೀತಿ) ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- 1ನೇ ಅಮೋಘವರ್ಷನ ಮಗಳು ರೇವಕನಿಮಡ್ಡಿ ಎಡತೊರೆವಿಷಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಹಿಳಾ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ರಾಜರು ದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಸುಸಂಘಟಿತ ಪದಾತಿ ದಳ, ಅಶ್ವದಳ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಯುದ್ಧ-ಆನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ಅರಬ್ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ವೃತ್ತಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲಾಳುವಡೆಯು ನಿಯಮಿತ ಮತ್ತು ಅನಿಯಮಿತ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಸುಂಕಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಸುವರ್ಣ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು (ಅಕ್ಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ) ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ತೊಕದ 65 ಕಾಳು, ಕಳಂಜು 48 ಕಾಳು, ಗದ್ಯನಕ 96 ಕಾಳು, ಕಾಸು 15 ಕಾಳು, 2.5 ಕಾಳುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಂಜಟಿ ಮತ್ತು 1.25 ಧಾನ್ಯಗಳ ಅಕ್ಕಮ್.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

- ಡೆಕ್ಕನ್‌ನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಪರಂಪರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.
- ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೋರಾ ಮತ್ತು ಎಲಿಫ್ಯಾಂಟ ದೇವಾಲಯಗಳ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಹಾಗೂ ಭವ್ಯವಾದ ರಾಕ್-ಕಟ್ ಗುಹೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.
- ಆರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ 34 ಬೌದ್ಧ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲೋರಾ ಕೂಡ ಒಂದು. ಎಲ್ಲೋರಾದಲ್ಲಿ, ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಹ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು.
- ಬೌದ್ಧ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ನವೀಕರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.
- ಅಮೋಘವರ್ಷ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೋರಾದ ಐದು ಜೈನ ಗುಹೆ ದೇವಾಲಯಗಳು ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದವು ನಿರ್ಮಿಸಿದವು.
- ಎಲ್ಲೋರಾದ ಏಕಶಿಲೆಯ ಕೈಲಾಸನಾಥ ದೇವಾಲಯವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅತ್ಯಂತ ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.
- ಮುಖ್ಯ ದೇಗುಲ, ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರ, ನಂದಿ ಮಂಟಪ, ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ಪ್ರಾಂಗಣಗಳು ದೇವಾಲಯದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಘಟಕಗಳು.
- ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯವು ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳಿರುವ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಶಿಲ್ಪವು ದೈತ್ಯಮಹಿಷನನ್ನು ಕೊಂದ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.
- ರಾವಣನು ಶಿವನ ಮನೆ, ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಮಾಯಣ ಚಿತ್ರಗಳು ತುಂಬಿದ್ದವು. ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯವು ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಎಲಿಫೆಂಟಾ ಗುಹೆಗಳು:

- ಎಲಿಫೆಂಟಾ ಗುಹೆಗಳು ಒಂದು ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿವೆ, ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಪುರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಪುರಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ದಿ ನಿವಾಸಿಗಳು ಇದನ್ನು ಘರಾಪುರಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ) ಮುಂಬೈ ಬಳಿ ಇದೆ.
- ನಂತರ ದೊಡ್ಡ ಆನೆ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಫ್ಯಾಂಟ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಎಲ್ಲೋರಾ ಗುಹೆಗಳು ಮತ್ತು ಎಲಿಫೆಂಟಾ ಗುಹೆಗಳು ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಹೋಲಿಕೆಯ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ಎಲಿಫೆಂಟಾ ಗುಹೆಗಳ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವು ಅಗಾಧವಾದ ದ್ವಾರ-ಪಾಲಕ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಟರಾಜ, ಗಂಗಾಧರ, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ಸೋಮನಂದ ಮತ್ತು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ

- ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳೆಂದರೆ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಾಶಿವಿಶ್ವನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಜೈನ ನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ, UNESCO ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರೆಯ ತಾಣವಾಗಿವೆ .
- ಕೊಣ್ಣೂರಿನ ಪರಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಸವಡಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಸೆಟ್ಟವ್ವ ಕೊಂಟಿಗುಡಿ II, ಜಾಡರಗುಡಿ ಮತ್ತು ಐಹೊಳೆಯ ಅಂಬಿಗರಗುಡಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ರೋನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹುಲಿಯ ಅಂಧಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ. (ಹೂಲಿ), ಸೋಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಲೋಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ಕುಕನೂರಿನ ನವಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಸಂಡೂರಿನ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗದ ಶಿರಿವಾಳದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಗದಗ್

ನಲ್ಲಿರುವ ತ್ರಿಕೂಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವು ಅದರ ಲಿಪಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ, ಘನತೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದಕತೆಯ ಗಮನಾರ್ಹ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ತೋರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು.
- 12ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಜೈನರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- ಹಳೆಯ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ಗದ್ಯ ಭಾಗವೆಂದರೆ ಜೈನ ಪಠ್ಯ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ("ಹಿರಿಯರ ಆರಾಧನೆ", 9 ನೇ ಶತಮಾನ) ಶಿವಕೋಟಿಯಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ.
- ಜೈನ ಲೇಖಕರಾದ ಅದಿಕವಿ ಪಂಪ, ಶ್ರೀ ಪೊನ್ನ ಮತ್ತು ರನ್ನ, ಒಟ್ಟಾಗಿ "ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂರು ರತ್ನಗಳು" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.
- ರಾಜ ಅಮೋಘವರ್ಷ I ರ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ (850) ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿದೆ.
- ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಅವಧಿಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ 'ಆಗಸ್ಟಾನ್ ಯುಗ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.
- ಪ್ರಮುಖ ಗಣಿತದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮೂಲದ ಮಹಾವೀರಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.
- ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ರಾಜ III ಇಂದ್ರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದನು. ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳು ನಳಚಂಪು, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಚಂಪೂ ಶೈಲಿ ಕೃತಿಗಳು ದಮಯಂತಿ ಕಥಾ, ಮದಲಸಚಂಪು ಮತ್ತು ಬೇಗಮ್ರಾ ಫಲಕಗಳು.
- ಕೃಷ್ಣ III ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಾಯುಧನು ಕವಿರಹಸ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.
- ವೀರಾಚಾರ್ಯ (ಮಹಾ ವೀರಾಚಾರ್ಯ) - ಈ ಕಾಲದ ಒಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ಗಣಿತಜ್ಞನು ಗಣಿತಸಾರಂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.
- ಜಿನಸೇನರ ಕೊಡುಗೆಗಳು ಆದಿಪುರಾಣ, ನಂತರ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಗುಣಭದ್ರ, ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವಭೃದಾಯ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು.
- ಪಂಪ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ. ಕನ್ನಡದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಪೊನ್ನ ಮತ್ತು ಅವರು ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಧರ್ಮ:

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಜೈನ, ವೈಷ್ಣವ ಮತ್ತು ಶೈವ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರಸ್ಯವಿತ್ತು.
- ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಧರ್ಮವಾಗಿತ್ತು, 30% ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ರಾಜರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟಾ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮ, ಜೈನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ಧರ್ಮಗಳು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ತಾಮ್ರ ಫಲಕಗಳ ಮೊದಲ ಪದ್ಯವು ಶಿವ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮುದ್ರೆಗಳು ಹದ್ದು ಅಥವಾ ಗರುಡವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ನಂತರ, ರಾಜರು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವು ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ದೊರೆಗಳು ಭವ್ಯವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಮತ್ತು ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಸಮಾಜ:

- ಅಲ್-ಬಿರುನಿ, 10 ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪರ್ಷಿಯನ್ / ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದ ಇಂಡಾಲಜಿಸ್ಟ್ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲಭೂತ ಜಾತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಹದಿನಾರು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ನೌಕಾಯಾನ, ಬೇಟೆ, ನೇಯ್ಗೆ, ಚಮ್ಮಾರ, ಬುಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೀನುಗಾರಿಕೆಗೆ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಅಥವಾ ಉಪಜಾತಿಗಳು ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು.
- ಕೆಲ ಜಾತಿಯವರು ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು; ಸತ್-ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಉಪ-ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ (ಉದಾತ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು) ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಾನಮಾನದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತರಾಗಿದ್ದರು.
- ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವೇದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ.
- ಉನ್ನತ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹಗಳು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಹುಡುಗಿಯರು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗರ ನಡುವೆ ಮಾತ್ರ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ, ಹುಡುಗರು 16 ವರ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನವರಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ವಧುಗಳು 12 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿದ್ದರು.
- ಮಹಿಳೆಯರು ಭೂಮಿ ಮಾರಾಟವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಶಾಸನಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಆಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ:

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ, ಅದರ ಉತ್ಪಾದನಾ ಆದಾಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ವಿಜಯಗಳಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಹಣದಿಂದ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿತ್ತು.

- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉಪಖಂಡದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿತು, ಕಡಲ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭರೋಚ್ ಬಂದರು, ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.
- ಹತ್ತಿ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆ; ಮಸ್ಲಿನ್ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪೈಥಾನ್ ಮತ್ತು ವಾರಂಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಹತ್ತಿ ನೂಲು ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಭರೋಚ್‌ನಿಂದ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಳಿ ಕ್ಯಾಲಿಕೋಗಳನ್ನು ಬುರ್ಹಾನ್‌ಪುರ ಮತ್ತು ಬೆರಾರ್ ನಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಪರ್ಷಿಯಾ, ಬೈಜಾಂಟೈನ್ಸ್, ಖಾಜಾರಿಯಾ, ಅರೇಬಿಯಾ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಕೊಂಕಣ ಪ್ರದೇಶವು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವೀಳ್ಯದೆಲೆಗಳು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಮೃದ್ಧ ಮೈಸೂರು ಕಾಡುಗಳು, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಮರ, ತೇಗ ಮತ್ತು ಎಬೊನಿ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿತು. ಧೂಪದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಥಾನಾ ಮತ್ತು ಸೈಮೂರ್ ಬಂದರುಗಳ ಮೂಲಕ ರಫ್ತು ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಕುಡಪ್ಪ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಂದಾ, ಬುಲ್ಹಾನ, ನರಸಿಂಗ್‌ಪುರ, ಅಹಮದ್‌ನಗರ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡದ ತಾಮ್ರದ ಗಣಿಗಳು ಆದಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು.
- ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟ ಮತ್ತು ದೇವಗಿರಿ ಪ್ರಮುಖ ವಜ್ರ ಮತ್ತು ಆಭರಣ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು.
- ಪ್ರಮುಖ ಆಮದುಗಳು ಮುತ್ತುಗಳು, ಚಿನ್ನ, ಡೇಟ್ಸ್, ಅರೇಬಿಯಾದಿಂದ, ಗುಲಾಮರು, ಇಟಾಲಿಯನ್ ವೈನ್, ತವರ, ಸೀಸ, ನೀಲಮಣಿ, ಸ್ಕೋರಾಕ್ಸ್, ಸಿಹಿ ಕ್ಲೋವರ್, ಫ್ಲಿಂಟ್ ಗ್ಲಾಸ್, ಅಂಟಿಮನಿ, ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳು, ಹಾಡುವ ಹುಡುಗರು ಮತ್ತು ಹುಡುಗಿಯರುಗಳನ್ನು (ರಾಯಧನದ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ) ಇತರ ದೇಶಗಳಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.
- ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸರ್ಕಾರವು ಎಲ್ಲಾ ವಿದೇಶಿ ಹಡಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಗದ್ಯನಕನ ಹಡಗು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿತು.
- ಸರ್ಕಾರದ ಆದಾಯವು ಐದು ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ: ನಿಯಮಿತ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ತೆರಿಗೆಗಳು, ದಂಡಗಳು, ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಗಳು, ವಿವಿಧ ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಂತರಿಂದ ಗೌರವಗಳು.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು (973 A.D - 1189 A.D)

- ದಂತಿದುರ್ಗದ ನಂತರ, ಚಾಲುಕ್ಯರು ಸುಮಾರು 972-73AD ನಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು (ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ).
- ಇದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ ತೈಲಪ-II ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- ಕ್ರಿ.ಶ.973 ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ರಾಜವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಆಡಳಿತಗಾರ ಕಕ್ಕ II (ಕಾರಕ) ನನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ವಂಶಸ್ಥ ತೈಲ II ಅಥವಾ ತೈಲಪ II ನು ಕೊಂದನು. ಹೀಗೆ, ತೈಲಪ II ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು, ಅದು 2 ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು.
- 200 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅವರು ಚೋಳರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ವೆಂಗಿಯ ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರು.
- ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇದು ಸಮಕಾಲೀನ ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ, ವೆಂಗಿಚಾಲುಕ್ಯರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜವಂಶವಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಅಂತಿಮವಾಗಿ 12 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಿಂದ ನಾಶವಾದರು.
- ಗಡಿಯು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ತೀರದವರೆಗೆ ಸೇಲಂ ಮತ್ತು ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳವರೆಗೆ ಮತ್ತು

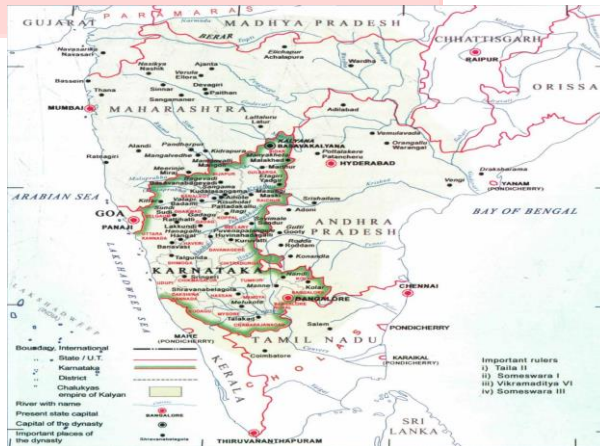
- ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯವರೆಗೆ. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೆಂಗಿ ಮತ್ತು ನೆಲ್ಲೂರು ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ, ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳಿದರು.

ಮೂಲ:

- ವಂಶಾವಳಿಯ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆರಂಭಿಕ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಬಳಸುವ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನೇ ಶತಮಾನದ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇತರ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅವರು ಆರಂಭಿಕ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಇತಿಹಾಸವು ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ವಿವಿಧ ಮಾಹಿತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಬಂದಿದೆ ರನ್ನನಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗದಾ ಯುದ್ಧ (982) ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಹಣನ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವ ಚರಿತಂ (1120).

ತೈಲಪ II (973 - 997 A.D):

- ತೈಲಪ-II ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕ, ಅವರು 973 AD ನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ . ಅವನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಕುಟುಂಬದ ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸಿದ.
- ತೈಲಪನು 24 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ತನ್ನ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೂಲದವರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
- ಅವರು ಕನ್ನಡ ಕವಿ ರನ್ನ ಅವರನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು, ರನ್ನನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಆರಂಭಿಕ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು.
- ಅವರು ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು 150 ಯುದ್ಧ ಆನೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯ, 2ನೇ ತೈಲಪ ಧಾರಾಣ ಪರಮಾರ ರಾಜನಾದ ಮಂಜಾನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಕೊನೆಗೂ ಮಂಜಾನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಬಹುಶಃ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಅವರ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕೊಡುಗೆಗಾಗಿ ಅವರು "ಅಹವಮಲ್ಲ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ (999-1008 AD):

- ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಚೋಳರೊಂದಿಗೆ ದ್ವೇಷ ಹೊಂದಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಅವನು ಸಹ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು .
- ಅವನ 11 ವರ್ಷಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚೋಳರ ರಾಜ 1ನೇ ಚೋಳ ನೊಂದಿಗೆ ವಿನಾಶಕಾರಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ತೊಂದರೆಗಿಡಾದನು.
- 1ನೇ ರಾಜ ರಾಜ ಚೋಳನು - ಚಾಲುಕ್ಯ ದೇಶವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪುರುಷರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂದನು.
- ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ನಂತರ 5ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು 2ನೇ ಜಯಸಿಂಹ ಬಂದರು . ಮುಂದಿನ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜ 1ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ.
- ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ರನ್ನನನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿದನು.

ಸೋಮೇಶ್ವರ I (ಕ್ರಿ.ಶ. 1042 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1068):

- ಸೋಮೇಶ್ವರ I, ಇವರು ಅಹವಮಲ್ಲ ಅಥವಾ ತ್ರಿಲೋಕಮಲ್ಲ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನು.
- ಅವರು ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳ-I ರ ದಾಳಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು,ಇವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದರು ಮತ್ತು ವಿಜಯಗಳ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು,ಆದರೆ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಪ್ರತಿದಾಳಿಯಿಂದ ಚೋಳರನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರು.
- ಸೋಮೇಶ್ವರ-I ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಸೈನ್ಯವು ಚೋಳರ ರಾಜಧಾನಿ ಕಾಂಚೀಪುರಂ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿತು.ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಕೊಪ್ಪಂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಚೋಳನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಚೋಳರ ಸಾರತ್ಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.
- ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಈ ಸಮರ್ಥ ರಾಜನು ಜ್ವರವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರಿಂದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿದನು.
- ಸೋಮೇಶ್ವರ I ಅವರ ನಂತರ ಅವರ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಸೋಮೇಶ್ವರ II ಮತ್ತು ಸೋಮೇಶ್ವರ II ನಂತರ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI, ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯು 1076 - 1126 AD ವರೆಗೆ.

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI (1076 - 1126 AD):

- ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI, ಇವರನ್ನು ಪರ್ಮಾದಿದೇವ ಮತ್ತು ತ್ರಿಭುನಮಲ್ಲ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮಹಾನ್ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು 1076 AD ನಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದನು. ಚಾಲುಕ್ಯ-ವಿಕ್ರಮ ಯುಗದ ಆರಂಭ.
- ಅವನು ಕಾಶ್ಮೀರ ಕವಿ ಬಿಲ್ಹಣನ ಕೃತಿಯ (ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವ ಚರಿತಂ) ನಾಯಕ. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನ ಸಹನ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- ಬಿಲ್ಹಣ, ಅವನನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಂದ್ರ ಎಂದು ಕರೆದನು.

- ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಜೀವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಚಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯಸಳ ರಾಜ ವಿಷ್ಣುನೊಂದಿಗೆ ಗಂಭೀರ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು.
- ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 12 ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಬಂಗಾಳದ ಹೊರಗೆ ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಕಾನೂನು ಗ್ರಂಥಗಳ ಪೈಕಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥ. ಈ ಕೃತಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಮಿತಾಕ್ಷರ.
- ಮಿತಾಕ್ಷರವು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರರ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ದಯಾಭಾಗ, ಇದು ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.
- 6ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನ ವಿಜಯಗಳು; 1) ಪರಮಾರರ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ, 2) ಜಯಸಿಂಹನ ದಂಗೆ, 3) ಉತ್ತರ ವಿಜಯ, 4) ವೆಂಗಿಯ ವಶ, 5) ಹೊಯ್ಸಳರ ವಿಜಯ, 6) ಡೆಕ್ಕನ್ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ.
- ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI ರ ಮರಣದ ನಂತರ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯಾಯಿತು.

ಆಡಳಿತ:

- ರಾಜತ್ವವು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿತ್ತು, ರಾಜನಿಗೆ ಪುರುಷ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜನ ಸಹೋದರನಿಗೆ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಆಡಳಿತವು ಹೆಚ್ಚು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು ಅಲುಪರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ಕಾಕತೀಯ, ಸೇವುಣರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕಲಚೂರಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳಲು ಅನುಮತಿಸಲಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಗೌರವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು.
- ಮಹಾಪ್ರಧಾನ (ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ), ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಕಾ, ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ (ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ) ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳು, ತಡೆಯದಂಡನಾಯಕ (ಮೀಸಲು ಸೇನೆಯ ಕಮಾಂಡರ್), ದಂಡನಾಯಕ (ಕಮಾಂಡರ್) ಎಂಬ ಹುದ್ದೆಗಳಿದ್ದವು.
- ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬನವಾಸಿ, ನೊಳಂಬವಾಡಿ, ಗಂಗವಾಡಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳು ಸೇರಿವೆ.
- ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು (ಮಂಡಲ) ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ; ಮಂಡಲ > ನಾಡು > ಕಂಪನಗಳು (ಗ್ರಾಮಗಳ ಗುಂಪುಗಳು) > ಬಡಾ (ಗ್ರಾಮ).
- ಮಂಡಲವು ರಾಜಮನೆತನದ ಸದಸ್ಯ, ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಸಾಮಂತ ಅಥವಾ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.
- ರಾಜಮನೆತನದ ಮಹಿಳೆಯರು ನಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಕಂಪನಗಳನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಸೈನ್ಯದ ಕಮಾಂಡರ್‌ಗಳಿಗೆ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರು ಎಂದು ಬಿರುದು ನೀಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ನಾಡನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುವವರಿಗೆ ನಡುಗೌವಂಡ (ನಾಡಗೌಡ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಕನ್ನಡ ನಗಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ಟಂಕಿಸಿದ ಪಂಚ್-ಮಾರ್ಕ್ ಚಿನ್ನದ ಪಗೋಡಗಳು ದಂತಕಥೆಗಳು. ಶೈಲೀಕೃತ ಸಿಂಹ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ, ಈಟಿ ತಲೆ, ರಾಜರ ಬಿರುದು, ಕಮಲ ಮತ್ತು ಇತರ ಚಿಹ್ನೆಗಳು.
- ಅವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೂಕದ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ ಗದ್ಯಣಾ 96 ಧಾನ್ಯಗಳು, ದ್ರಾಮ್ಮ 65 ಧಾನ್ಯಗಳು, ಕಳಂಜು 48 ಧಾನ್ಯಗಳು, ಕಾಸು 15 ಕಾಳುಗಳು, ಮಂಜಾಡಿ 2.5 ಕಾಳುಗಳು, ಅಕ್ಕಂ 1.25 ಕಾಳುಗಳು ಮತ್ತು ಪಾನ 9.6 ಧಾನ್ಯ.

ಆರ್ಥಿಕತೆ:

- ಅಕ್ಕಿ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಹತ್ತಿ, ಕಬ್ಬು, ಅರೆಕಾ ಮತ್ತು ವೀಳ್ಯದಲೆ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು.
- ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು, ಕುದುರೆಗಳು, ಉಪ್ಪು, ಸರಕುಗಳು (ಚಿನ್ನ, ಜವಳಿ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳು) ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.
- ಭೂ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರಕಾರ (ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣು, ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣು) ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಕಾರ (ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ, ತ್ಯಾಜ್ಯ ಭೂಮಿ, ಆರ್ಧ ಭೂಮಿ, ಒಣ ಭೂಮಿ) ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಟೋಲ್ ಗಳು, ಕಸ್ಟಮ್ಸ್, ವೃತ್ತಿಪರ ಪರವಾನಗಿಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ದಂಡಗಳ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಗಾವುಂಡರು (ಗೌಡರು) ಪ್ರಜಾ ಗಾವುಂಡ (ಜನರ ಗಾವುಂಡ) ಎಂಬ ಎರಡು ಹಂತದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ತರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಮತ್ತು ಪ್ರಭು ಗಾವುಂಡ (ಗಾವುಂಡಗಳ ಅಧಿಪತಿ). ಇವರುಗಳು ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.
- ಎಲ್ಲಾ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವಯಂ-ಶೈಲಿಯ ಐನ್ನೂರುವರ್, ಅಯ್ಯವೊಲೆಪುರದ 500 ಸ್ವಾಮಿಗಳು (ಇಂದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಮಹಾಜನರು ಐಹೊಳೆ).
- ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದರು ಮತ್ತು 10 ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಅವರು ಚೀನಾದ ಟ್ಯಾಂಗ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಆಗ್ನೇಯ ಏಷ್ಯಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಗ್ದಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಾಸಿಡ್ ಕ್ಯಾಲಿಫೇಟ್ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ (ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ):

ಉಲಿತ ಕಲೆ:

- ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯರು ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು.
- ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ರಾಣಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಾ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣಳಾಗಿದ್ದಳು ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ವಿದ್ಯಾಧಾರಿ, ಅಭಿನವ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಳು.
- ಭರತನ ನಾಟ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವರ ನೃತ್ಯಾಭಿರುಚಿಗೆ ಮತ್ತು ಜಗದೇಕ ಮಲ್ಲನ ಸಂಗೀತ ಚೂಡಾಮಣಿ ಕೃತಿಗೆ ಅವರ ಸಂಗೀತ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಪಿತಾಮಹ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯನ್ನು ನಾಗರಾದಿಂದ ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಮಾಡಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು. ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕರ್ಣಾಟದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು ಅವರ ಶೈಲಿಯ ಸುಂದರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು -
  - 1) ಆಯತಾಕಾರದ ದೇವಾಲಯಗಳು
  - 2) ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಅಥವಾ ಅದರ ಒಳಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಪಥ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು
  - 3) ಮುಂಭಾಗದ ಬದಲಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಪ್ರವೇಶ. ಇದನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
  - 4) ನಯವಾದ ಕೆತ್ತನೆ ಮತ್ತು ತಿರುಗಿಸುವ ಕಂಬಗಳ ಜಾಲರಿ.
  - 5) ದೇವಾಲಯದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಚಾಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ ಜಲಸಂಗಯ್ಯದ ಶಿವ ದೇವಾಲಯ, ಗದಗನ ತ್ರಿಕೂಟೇಶ್ವರದಲ್ಲಿರುವ ಸರಸ್ವತಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು.
- ಇದರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಗಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಸರಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಕಾಶಿವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕುರುವತ್ತಿಯ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಇಟಗಿಯ ಮಹಾದೇವ ದೇವಸ್ಥಾನ.
- ಇಟಗಿಯ ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ದಂಡನಾಯಕ ದಂಡಾದಿನಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಾಗಿಲು ಮತ್ತು ಕಂಬಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ತನ್ನ ಭವ್ಯತೆಯ ಭವ್ಯತೆ, ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. "ಹಳೇಬೀಡಿನ ನಂತರ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ದೇವಾಲಯ ಇದಾಗಿದೆ", ಎಂಬುದು ಕಸಿನ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.
- ಹಾನಗಲ್ಲಿನ ಗಣಪತಿ ಮತ್ತು ಹಾವೇರಿಯ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೆಲವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು:

ಬಲ್ಲಿಗಾವಿಯ ಕೇದಾರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ VI ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ

ಹಾವೇರಿಯ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ.

ಲಕ್ಕುಂಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿನಾಲಯವು 11ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ವೀರಗಲ್ಲುಶಾಸನದೊಂದಿಗೆ (ಕ್ರಿ.ಶ.
1115).

ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಗಲಿಯಲ್ಲಿರುವ
ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ (987 CE)
ಅಲಂಕೃತ ಮಂಟಪ.

Mahadeva Temple at Itagi

ಇಟಗಿ ಮಹಾದೇವ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕರ್ನಾಟಕ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:

ಮೂಲ:

- ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಹರಿಹರ । ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕ । ಅವರು ಕನ್ನಡಿಗರು ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೈನ್ಯದ ಕಮಾಂಡರ್ ಆಗಿದ್ದರು, ಅವರು ತುಂಗಭದ್ರಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.
- ಮತ್ತೊಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದರೆ ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕರಾಯರು ತೆಲುಗು ಜನರು, ಮೊದಲು ಕಾಕತೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ , ಸಹವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು,ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.ಅವರು ವಾರಂಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಲುಗ್ ಖಾನ್‌ನ ಸೈನ್ಯ ವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಗಮ ರಾಜವಂಶ (1336-1485):

- ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕ ವಾರಂಗಲ್‌ನ ಕಾಕತೀಯರ ಸಾಮಂತರಾದ ಸಂಗಮನ ಪುತ್ರರು.
- 1 ನೇ ಹರಿಹರ 1336 ರಿಂದ 1356 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿದನು. ಮತ್ತು "ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಗಳ ಮಾಸ್ತರ್" (ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಾಧೀಶವರ) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು.
- ಅವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಸಹೋದರ 1ನೇ ಬುಕ್ಕರಾಯ 1356 ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು 1377 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು.
- 1367 ರಲ್ಲಿ, 1ನೇ ಬುಕ್ಕಾ ಮುದಕಲ್ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗಿ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ದಾಟಿ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋದರು, ರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಕಾಡಿಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.
  - ಸುದೀರ್ಘ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು ಮತ್ತು ಫಿರಂಗಿಗಳ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿದನು.
  - ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ವಿವಾದಿತ ತುಂಗಭದ್ರಾ ದೋವಾಬ್ ಅನ್ನು ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿತು
- 2ನೇ ಹರಿಹರ (1377 ರಿಂದ 1404) ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು :
  - ಮೇಲಿನ ಕೃಷ್ಣ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಮುಖಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ರೆಡ್ಡಿಗಳು
  - ಕೆಳಗಿನ ಕೃಷ್ಣ-ಗೋದಾವರಿ ನದಿಮುಖಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ವಾರಂಗಲ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು.
  - ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗಂಗಾ ದೊರೆಗಳು.
  - ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರು.
  - ಬಹಮನಿಗಳಿಂದ ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
  - ಉತ್ತರ ಶ್ರೀಲಂಕಾಕ್ಕೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಾರಂಗಲ್ ಮತ್ತು ಬಹಮನಿಗಳ ನಡುವಿನ ಒಪ್ಪಂದವು 50 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಈ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ವಿಜಯನಗರವು ತುಂಗಭದ್ರಾ ದೋವಾಬ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

2. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ನಂತರ

ದೇವರಾಯ I (1406-1422):

- ತುಂಗಭದ್ರಾ ದೋಬ್ ಮೇಲಿನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನ್ ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. 10 ಲಕ್ಷ ಹನ್ ಗಳು, ಮುತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಿತ್ತು.
- ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು (ವರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ದೋಬ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಬಂಕಾಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು).
- ದೇವರಾಯನು ವಾರಂಗಲ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು, ಅದು ಸುಲ್ತಾನ್ ಫಿರೋಜ್ ಶಾನ್ ಬಹಮನಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ದೇವರಾಯನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ಮತ್ತು ಇಡೀ ರೆಡ್ಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಮುಖಾಂತರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು.
- ದೇವರಾಯನು ತುಂಗಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ಹರಿದ್ರಾ ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು, ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ನಗರಗಳು ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಮಾಡಿದನು. ಮಲ್ಲಪಂಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- 1420 ರಲ್ಲಿ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಪ್ರವಾಸಿ ನಿಕೊಲೊ ಕಾಂಟಿ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ಭವ್ಯವಾದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಆಧುನಿಕ ಹಂಪಿಯ ಹಜಾರ ರಾಮ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಯ I ರ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನವಿದೆ.

ದೇವರಾಯ II (1425-1446):

- ಅವರನ್ನು ಸಂಗಮ್ ರಾಜವಂಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಡಳಿತಗಾರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು: 'ಅನೆ ಬೇಟೆಗಾರ', 'ದಕ್ಷಿಣಪಥದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ'.
- 1443 ರಲ್ಲಿ, ಅವರು ಕೃಷ್ಣಾ (ಮುದ್ದಲ್, ಬಂಕಾಪುರ) ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಗಭದ್ರಾವನ್ನು ದಾಟಿದರು. ಆದರೆ ಮೂರು ಕಠಿಣ ಯುದ್ಧಗಳ ನಂತರ, ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.
- ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಪ್ರವಾಸಿ ನುನಿಜ್ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ಕ್ವಿಲಾನ್, ಶ್ರೀಲಂಕಾ, ಪುಲಿಕಾಟ್, ಪೆಗು ಮತ್ತು ಟೆನಾಸ್ಸೆರಿಮ್ (ಬರ್ಮಾ ಮತ್ತು ಮಲಯ) ದೇವರಾಯ II ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.
- ಪರ್ಷಿಯನ್ ಪ್ರವಾಸಿ ಅಬ್ದುರ್ ರಝಾಕ್ ದೇವರಾಯ II ರ ಸೇನಾ ಪಡೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.
- ದೇವರಾಯ II ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ನಂತರ, ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಆಂತರಿಕ ಹೋರಾಟವು ಕೆಲ ಸಮಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿತು.
- 1450 ರಿಂದ, ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗಜಪತಿ ದೊರೆಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಧುರೈವರೆಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು, ಇದರಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿತು. ಮತ್ತು ರಾಯರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕುಗ್ಗಿಸಿತು.
- ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಿ ಸಾಳುವನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಸಾಳುವ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಾಳುವ ರಾಜವಂಶ (1485-1505)

- ರಾಜವಂಶವು ಮೂರು ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು:
  1. ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹ ದೇವ ರಾಯ (1485-1491 CE)
  2. ತಿಮ್ಮ ಭೂಪಾಲ (1491 CE)
  3. ನರಸಿಂಹ ರಾಯ II (1491-1505 CE)
- ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹನ್ ಸಾಳುವ ರಾಜವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕ. ಅವರು ಉಳಿಗಮಾನ್ಯಗಳ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಅಖಂಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಪುನರಾರಂಭಿಸಲು ಬಹಮನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನರಸಿಂಹನು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಬಂದರುಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- ನರಸಿಂಹನ ಕಿರಿಯ ಮಗ, 2ನೇ ನರಸಿಂಹರಾಯ , ನರಸಿಂಹನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ನಂತರ ರಾಜನಾದನು, 1492 ರಲ್ಲಿ ಸೇನಾ ಜನರಲ್ ಆಗಿದ್ದ ತಿಮ್ಮ ಭೂಪ,ನು ನರಸನ ಶತ್ರುಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ನರಸಿಂಹರಾಯ II, ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹ ರಾಜನಾದರೂ ನರಸನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ವೀರ ನರಸಿಂಹ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸಿದ.
- 1505 ರಲ್ಲಿ ವೀರ ನರಸಿಂಹನು ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೀಡಿದನು. ನಂತರ ಅವರು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪಡೆದರು, ತುಳುವ ರಾಜವಂಶ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಮೂರನೆಯ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜವಂಶ, ಮತ್ತು 1503 ರಿಂದ 1509 ರವರೆಗೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿತು.
- ವೀರ ನರಸಿಂಹನ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ 1509 ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಲಸಹೋದರ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನು ಆಳಿದನು.
- 1498 ರಲ್ಲಿ ವಾಸ್ಕೋ ಡ ಗಾಮಾ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಲಿಕಟ್‌ಗೆ ಬಂದಿಳಿದರು.

ತುಳುವ ರಾಜವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1505-1570)

ಕೃಷ್ಣ ದೇವ ರಾಯ (1509-1529):

- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ (ತುಳುವ ರಾಜವಂಶದಿಂದ) ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಡಳಿತಗಾರ. ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಈತನಿಗೆ ಆಂಧ್ರ ಭೋಜ, ಆಂಧ್ರ ಪಿತಾಮಹ, ಅಭಿನವ ಭೋಜ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ.
- ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು.
- ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಷಾ ನನ್ನು ವಿಮೋಚನೆಗೊಳಿಸಿದ ಮತ್ತು "ಯವನರಾಜ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಚಾರ್ಯ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು; ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ನಿರ್ಮಾತೃ ಆಗಿದ್ದ. ಅವರು ಹಜಾರ ರಾಮ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ವಿಟ್ಟಲಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು.
- ಅವನ ರಾಜಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವಿದ್ವಾಂಸರು 'ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜರು' ಇದ್ದರು.
- ಅವನು ತನ್ನ ರಾಣಿ ನಾಗಲಾದೇವಿಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ನಾಗಲಾಪುರ ಎಂಬ ಹೊಸ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ದಿವಾನಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಸುಲ್ತಾನರನ್ನು (ಬಿಜಾಪುರದ) ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ರಾಯಚೂರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು ದೋವಾಬ್, ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಅವರು 1510 ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಆಡಳಿತಗಾರರಿಂದ ಗೋವಾವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.
- ಅವರು ಬಾಬರನ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಮೊದಲ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನ (1526) ನಡೆದಾಗ, ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವಿಜಯನಗರದ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು.

ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ:

- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯರು ವೈಷ್ಣವರಾಗಿದ್ದರು ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಿರುಪತಿಯ. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು.
- ಭಕ್ತಿ ಚಳವಳಿಯ ಖ್ಯಾತ ಸಂತರಾದ ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಅವರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು.
- ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು.
- ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ:
  - ✓ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಸ್ವತಃ ಅಮುಕ್ತಮಾಲ್ಯದ (ರಾಜಕೀಯ ಕುರಿತ ತೆಲುಗು ಕೃತಿ) ಮತ್ತು ಜಾಂಬವತಿ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಬರೆದರು (ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ).
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ "ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜರು"
  - 1) ಅಲ್ಲಸಾನಿ ಪೆದ್ದಣ್ಣ - (ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ) ಮನುಚರಿತಂ ಮತ್ತು ಹರಿಕಥಾ ಸಾರಂ ಬರೆದವರು.

ಆಂಧ್ರ ಕವಿತಾ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

2) ನಂದಿ ತಿಮ್ಮನ - ಪಾರಿಜಾತಾಪಹರಣಂ ಲೇಖಕ

3) ಮಾದಯ್ಯಗಾರಿ ಮಲ್ಲನ- ರಾಜಶೇಖರ ಚರಿತ್ರಮು ಬರೆದರು.

4) ಧೂರ್ಜಟಿ- ಕಾಳಹಸ್ತಿ ಮಹಾತ್ಯಮು

5) ಅಯ್ಯಲರಾಜು ರಾಮಭದ್ರದು- ಸಕಲಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ರಾಮಾಭ್ಯುದಯಮು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

6) ಪಿಂಗಲಿ ಸುರಣ್ಣ - ರಾಘವ ಪಾಂಡವೀಯಮು, ಕಲಾಪೂರ್ಣೋದಯಂ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವತೆ ಪ್ರದ್ಯಮಾನ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

7) ರಾಮರಾಜಭೂಷಣ

8) ತೆನಾಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ.

- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ 1529 ರಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ನಿಧನರಾದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹೋದರ ಅಚ್ಯುತ ದೇವ ರಾಯ (1529-1543)ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು.
- ಸದಾಶಿವರಾಯ (1543-1565) ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕೊನೆಯ ತುಳುವ ದೊರೆ. ಅವರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಮರಾಜರು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ರಾಮರಾಜನು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರೊಂದಿಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.
- ಈ ಕ್ರಮವು ಸುಲ್ತಾನರನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿತು - ಬಿಜಾಪುರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಅಹಮದ್‌ನಗರವನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಾಯಿತು.
- 1565 ರಲ್ಲಿ, ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಗ್ಗೂಡಿ ವಿಜಯನಗರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದವು, ಇದನ್ನು ತಾಳಿಕೋಟಾ ಕದನ ಅಥವಾ ರಕ್ತಸ-ತಂಗಡಿ.
- ರಾಮರಾಜನನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು. ತಾಳಿಕೋಟ ಕದನದ ನಂತರ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಾಶವಾಯಿತು ಆದರೆ ರಾಜ್ಯವು 1640 ರವರೆಗೆ ಇತ್ತು.

ಅರವೀಡು ರಾಜವಂಶ (1542-1646): ವಿಜಯನಗರದ ಕೊನೆಯ ರಾಜವಂಶ

- ಅಳಿಯ ರಾಮರಾಜ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ಅವನು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ನಂತರ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದರ ತಿರುಮಲ ದೇವರಾಯನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು.
- ವೆಂಕಟಪತಿ ದೇವರಾಯನ (1586-1614) ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೆನುಕೊಂಡದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ತಿರುಪತಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಬಳಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆರುವ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದಾಗ ಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.
- 1604 ರ ನಂತರ, ವೆಂಕಟಪತಿಯು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ವೆಲ್ಲೂರು ಕೋಟೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು, ಇದನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬಳಸಲಾಯಿತು.
- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ರಾಜವಂಶದ ದ ಕೊನೆಯ ಆಡಳಿತಗಾರ ಶ್ರೀರಂಗ III (1642-1652).ಅವರು ನಾಯಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್ ಸುಲ್ತಾನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವನ ಮರಣದ ವೇಳೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳ ವಿಜಯನಗರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಹೀಗೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ತಾಳಿಕೋಟಾ ಅಥವಾ ರಕ್ತನ್-ತಂಗಡಿ ಕದನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ:

- ತಾಳಿಕೋಟಾ ಕದನ (23 ಜನವರಿ 1565 ಬಿಜಾಪುರದ ಆಗ್ನೇಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ) ಜಲಾನಯನ ಯುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಡೆಕ್ಕನ್ ಸುಲ್ತಾನರ ಮೈತ್ರಿಯ ನಡುವೆ (ಬಿಜಾಪುರ, ಬೀದರ್, ಅಹ್ಮದ್‌ನಗರ ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಕೊಂಡ). ಯುದ್ಧವು ಅಳಿಯ ರಾಮರಾಯನ ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದ ಕುಸಿತ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಪುನರ್ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- (ತಾಳಿಕೋಟಾ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ, ಬಿಜಾಪುರ ನಗರದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 80 ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ರಕ್ತಸಿಗಿ ಮತ್ತು ತಂಗಡಿಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಮೀಪವಿರುವ ಬಯಲು.)

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ:

- ರಾಜನು ಕಾರ್ಯಾಂಗ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.
- ಸಿಂಹಾಸನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರವು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿತ್ತು.
- ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯ ನೇತೃತ್ವದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಳಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎಂಬುದು ರಾಜನ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.
- ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ: ಮಂಡಲಗಳು (ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು), ನಾಡುಗಳು (ಜಿಲ್ಲೆಗಳು), ಸ್ಥಳಗಳು (ಉಪ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು) ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿ (ಗ್ರಾಮಗಳು).
- ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ನಾಯಕ ಮಂಡಲದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು - ಸಣ್ಣ ಪಂಗಡಗಳ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮತ್ತು ಹೊಸ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಅಥವಾ ಹಳೆಯದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ.
- ಗೌಡ, ಗ್ರಾಮ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಮೂಲ ಘಟಕವಾದ ಗ್ರಾಮದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು .
- ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳು: ಭೂಕಂದಾಯ, ಗೌರವಧನ ಮತ್ತು ಸಾಮಂತರು ಮತ್ತು ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಂದ ಉಡುಗೊರೆಗಳು, ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.
- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಒಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನದ 1/6 ಭಾಗವನ್ನು ಭೂ ಕಂದಾಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ರಾಜ್ಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ; ದತ್ತಿ ಮತ್ತು ರಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಖರ್ಚು, ಕುದುರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಜಯಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆ.
- ನ್ಯಾಯಾಂಗ: ಮೇಲ್ಮನವಿಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾದ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ರಾಜನು ವಹಿಸಿದನು.
- ಸೈನ್ಯವು ಅಶ್ವದಳ, ಕಾಲಾಳುಪಡೆ, ಫಿರಂಗಿ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದರು, ಉನ್ನತ ದರ್ಜೆಯವರು ನಾಯಕರು ಅಥವಾ ಪಾಳೇಗಾರರು.
- ನಾಯಂಕರ್ ಪದ್ಧತಿ: ಸೇನೆಯ ಉನ್ನತ ದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಾಯಕ್/ಪೋಲಿಗಾರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಅಮರಂ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಅವರ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- ಮನ್ಯಂಗಲು ತೆರಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಜಮೀನುಗಳಾಗಿದ್ದವು.
- ಆಯಂಗಾರ್‌ಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ 12 ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರ ಮಂಡಳಿಯು ಗ್ರಾಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿತು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು:

- ಸಂಗಮ ದೊರೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶೈವ ಧರ್ಮೀಯರು ಮತ್ತು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಅವರ ಕುಲದೈವ.
- ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ: ಅಲ್ಲಸಾನಿ ಪದ್ಧಣ್ಣಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನುಚರಿತನಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ವಿಪುಲ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಿಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.
- ರಾಜುಲು ಅಥವಾ ರಾಜವರು (ಶೂದ್ರರು) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಳುವ ರಾಜವಂಶದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರು, ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಣ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಿದೆ.
- ಮತಿಕರತಾಳು ಅಥವಾ ವೈಶ್ಯರು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಂತೆಯೇ ಇದ್ದರು.
- ನಲವಜಾತಿವರು ಅಥವಾ ಶೂದ್ರರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃಷಿಕರಾಗಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹಲವಾರು ಇತರ ಸೇವಾ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು.
- ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವವನ್ನು ಅವರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಮಹಿಳೆಯರು ಸತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜೆಯ ಅರ್ಚಕನೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಹಿಳಾ ಸ್ಥಾನ:

- ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದರು ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು.
- ಹೆಂಗಸರು ಸಹ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಪ್ರೌಢದೇವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಅಚ್ಯುತ ರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಮ್ಮ ಗಣ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕವಯಿತ್ರಿ.
- ನುನಿಜ್ ಪ್ರಕಾರ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಮನೆತನದಲ್ಲಿ ನರ್ತಕಿಯಾಗಿ, ಸೇವಕರು, ಮತ್ತು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಹೊರುವವರು, ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹಿಳೆಯರೂ ಕುಸ್ತಿಪಟುಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಅಕೌಂಟೆಂಟ್‌ಗಳು ಇದ್ದರು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮಣೆಗಾರರಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:

- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ (ತುಳುವ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ), ಅದನ್ನು ಓದಿ.
- ದೇವರಾಯನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇರಲು ಪೇರಾನ್ ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಳು ಹೀಗಿವೆ;

- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಜಯನಗರದ ಬಲಿಷ್ಠ ಹಿಂದೂ ಅರಸರ ಆಶ್ರಯದೊಂದಿಗೆ ಏಳಿಗೆಯಾಯಿತು.

- ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೆಸರುಗಳುಗಳೆಂದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ನರಹರಿ, ಭೀಮಕವಿ, ಪದ್ಮನಕ, ಮಲ್ಲನಾರ್ಯ, ಸಿಂಗಿರಾಜ ಮತ್ತು ಚಾಮರಸ.
- ನರಹರಿ (ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ) ರಾಮಾಯಣದ ಜನಪ್ರಿಯ ಆವೃತ್ತಿಯಾದ ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ವಿಠಲನಾಥರು ಭಗವತ್ ಪುರಾಣವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ವೈಷ್ಣವ ಸಂತರು ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಪಂಥಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.
- ಭೀಮಕವಿ ಬಸವ ಪುರಾಣ ಬರೆದರು.
- ಚಾಮರಸ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಮಹಾತ್ಮೆ ಬರೆದರು.
- ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತರು ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ ಬರೆದರು.

ವಿಜಯನಗರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿ:

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆ

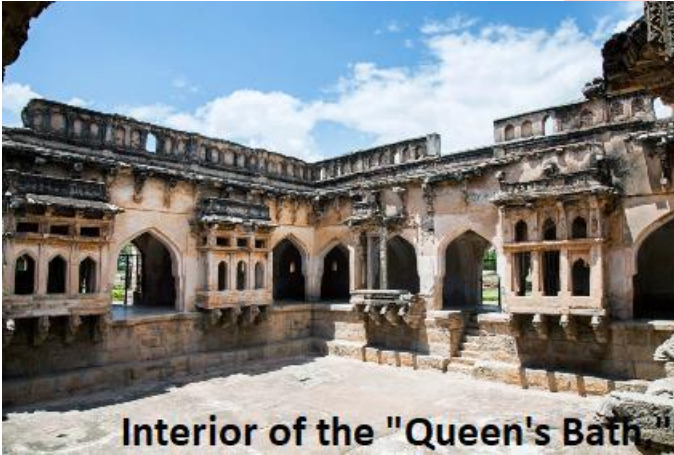
- ಸಂಗೀತ: ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲವು ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರುದ್ರವೀಣೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ.
- ಹೊಯ್ಸಳ, ಚೋಳ ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಹಿಂದಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಒದಗಿಸಿದವು., ಈ ಸಂಯೋಜನೆಗಳು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಈ ಸಹಕರಿಯಾಯಿತು.
- ಅವರು ದ್ರಾವಿಡ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ನಂತರ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದರು.
- ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಅದರ ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಆದ್ಯತೆಯ ಕಟ್ಟಡ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿದೆ, ಇದು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿತ್ತು.
- ವಿಜಯನಗರದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸುತ್ತವರೆದಿರುವ ಬಲವಾದ ಬೇಲಿಗಳು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸ್ತಂಭಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. (ಮದುವೆ ಮಂಟಪಗಳು), ಎತ್ತರದ ರಾಯಗೋಪುರಗಳು (ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಬೃಹತ್ ಗೋಪುರಗಳು), ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು.
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಯು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಜಯನಗರದ ಆಸ್ಥಾನದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗಾರೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್-ಪ್ರೇರಿತ ಕಮಾನುಗಳು, ಗುಮ್ಮಟ ಕಮಾನುಗಳ ಜಾತ್ಯತೀತ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು:

- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಹಲವಾರು ರಾಜರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರಗಳನ್ನು ರಾಯ ಗೋಪುರಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ದೈತ್ಯಕಾರದ ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗೇಟ್‌ಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ.
- ಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದರೆ ಕುದುರೆ.
- ತೆರೆದ ವೇದಿಕೆಗಳ ಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನಂತ ಏಕಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.
- ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ (ಮದುವೆ ಮಂಟಪಗಳು).
- ಅರ್ಪಣೆಯಾದ ದೇವರ ಚಿತ್ರವು ದೇವಾಲಯದ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಪವಿತ್ರ ಕೊಠಡಿ.
- ಅಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯಗಳು ದೇವರ ವಧು ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳಾಗಿವೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅದ್ಭುತಗಳು:

- ರಾಣಿಯರ ಸ್ನಾನಗೃಹ : ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ನೀರಿನ ಮಂಟಪವು ಸಾಕಷ್ಟು ಚೌಕವಾಗಿದೆ, ಸರಳವಾದ ಹೊರಭಾಗ ಮತ್ತು ಬಹು-ಹಾಲೆಗಳ ಕಮಾನು ದ್ವಾರದೊಂದಿಗೆ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮೊನಚಾದ ಕಮಾನುಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ, ತೆರೆದ ಗಾಳಿಯ ಒಳಾಂಗಣ, ಗಾರೆಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಗುಮ್ಮಟಗಳು ಮತ್ತು ಕಮಾನುಗಳು, ಮತ್ತು ಗೃಹದ ವಿಶಾಲವಾದ ಆವಾರ ಆಂತರಿಕ ಕೊಳವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ಬಾಲ್ಕನಿಗಳಿವೆ.

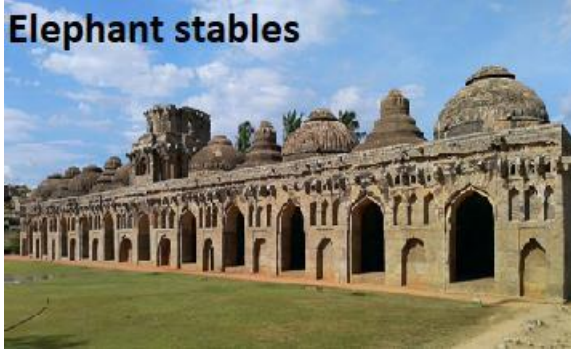

- ಕಮಲ ಮಹಲ್ :
  - ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು (ಕಮಾನುಗಳು) ದೇವಾಲಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸುವ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ ಮಂಟಪ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ (ಬೇಸ್, ಮೇಲ್ಭಾಗ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗಾರೆ ಅಲಂಕರಣ), ಬಹುಶಃ ಸಭೆ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಅಥವಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಲಹೆಗಾರರಿಗಾಗಿ ಸಭೆಯ ಪ್ರದೇಶ. ಇದು ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಭಾವಣಿ, ಶಿಖರ, ಮೇಲಾವರಣ ಅಥವಾ ಅಂತಹುದೇ ರಚನೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲು, ಪಿರಮಿಡ್ ಭಾವಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.

- ಆಧಾರವಾಗಿರುವಾಗ, ಬಹು-ಪದರದ ಛಾವಣಿಯ ವಿನ್ಯಾಸ, ಮತ್ತು ಗಾರೆ ಅಲಂಕರಣವು ಇಂಡಿಕ್ ದೇವಾಲಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ, ಕಮಾನಿನ ಕಮಾನುಗಳು, ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕಮಾನುಗಳು, ಮತ್ತು ಜ್ಯಾಮಿತೀಯ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರ ಗೋಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಭಾಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಅನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ

- ಆನೆ ಲಾಯಗಳು: ಆನೆ ಲಾಯಗಳು, ಇದು ರಾಜಮನೆತನದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಯ ಆನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು, ನಗರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ. ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮುಂದೆ ತೆರೆದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕವಯತು ಮೈದಾನವಾಗಿ ಬಳಸಿರಬಹುದು.

- ರಾಜ ವೇದಿಕೆ: ದೊಡ್ಡ ವೇದಿಕೆಯು ರಾಜಮನೆತನದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಬಹು-ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಲ್ಲಿನ ರಂಗಮಂದಿರವು ಆಸ್ಥಾನದ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಛಾವಣಿ ಬಳಿಯ ಗೋಡೆಯ ಸಮತಲದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತನೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಆವೃತವಾಗಿದೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆಯದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಬೇಟೆಯ ದೃಶ್ಯಗಳು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಸೈನಿಕರು, ಕೋಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಾರರು).
- ನೀರಿನ ತೊಟ್ಟಿಗಳು: ಮಹಾನವಮಿ ದಿಬ್ಬದ ಬಳಿ, ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ತೊಟ್ಟಿ (ಪುಷ್ಪಕರ್ಣಿ) ಒಂದು ಚೌಕಾಕಾರದ ಆಕಾರವು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಸರಣಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ ಕಪ್ಪು ಸ್ಪೈಕ್ಸ್ ಕಲ್ಲು ಅರೆ-ಪಿರಮಿಡ್ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಇದು ನೆರೆಯ ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಯಿಂದ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

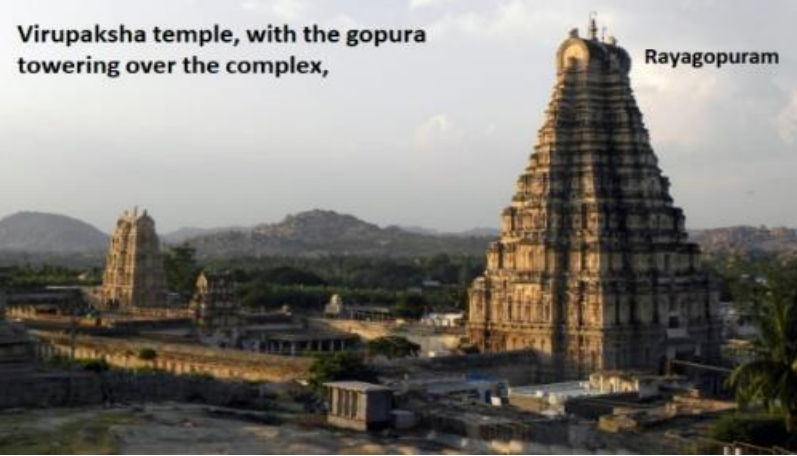
Water tank

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಸ್ಥಾನ:

- ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ ಸಂಕೀರ್ಣ.
- ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವರು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ಹಿಂದು ದೇವರು ಶಿವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ.
- ಅನೇಕ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದರಿಂದ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾತ್ರಿಕರು 160 ಅಡಿ ಗೋಡೆಯ ದೇವಾಲಯದ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಿಂದ - ಎತ್ತರದ ಪ್ರವೇಶ ಗೋಪುರ (ಗೋಪುರ) ದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು.
- ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಜಾನಪದ ಪ್ರಕಾರ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಾತಿಯ ಪಂಪಾ ದೇವತೆ ಮದುವೆ ಆದ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಜಯನಗರವು ಹಂಪಿ ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

Virupaksha temple, with the gopura towering over the complex,

Rayagopuram

ವಿಠಲ ದೇವಸ್ಥಾನ :

- ವಿಷ್ಣುವಿನ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವಾಗಿರುವ ವಿಠಲ ದೇವಾಲಯವು ರಾಜಧಾನಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಮೂಲ ಪವಿತ್ರ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.
- ಸಂಕೀರ್ಣವು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಸಹಾಯಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಇದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಇದರ ಒಳಅಂಗಣವು ಆಯತಾಕಾರವಾಗಿದೆ.
- ತೆರೆದ, ಬಹು ಕಂಬಗಳ "ಮದುವೆ ಮಂಟಪ" (ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ), ವು ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

- ಸಭಾಂಗಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಸಭಾಂಗಣವು ಬಾಹ್ಯ ಸೇತುಬಂಧ ಯಾಲಿಗಳನ್ನು (ಪೌರಾಣಿಕ ಮೃಗಗಳು) ಸವಾರಿ ಮಾಡುವ, ಸಾಕುವ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅವರಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಇದು ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಮಾನವನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ, ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.
- ದೇವಾಲಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕಲ್ಲಿನ ರಥ ಅಥವಾ ಗರುಡ ದೇವಾಲಯ.
- ಗರುಡ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಾಣಿ ವಾಹನ, ಮತ್ತು, ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಚಲ ದೇವತೆಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಏಕಶಿಲೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು:

- ದೊಡ್ಡ ಏಕಶಿಲೆಯ ಕೆತ್ತನೆಗಳ ನರಸಿಂಹನ ಶಿಲ್ಪ, ಮನುಷ್ಯ-ಸಿಂಹ ಅವತಾರ
- ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಏಳು-ಎಡೆಯ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಯೋಗಾಸನದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒರಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.
(ಆದರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಐದು ಅಥವಾ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ).
- ಆದಿಶೇಷ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸರ್ಪದ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣು ಮಲಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಒಂದು ಆಸನ ಆಗಿ ನರಸಿಂಹನ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ:

- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಶ್ರೀಮಂತ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.
15 ಮತ್ತು 16 ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಹಲವಾರು ವಿದೇಶಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು
ಅದರ ವೈಭವ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆದರು.
- ಎಲ್ಲ ಅರಸರು ವಿಜಯನಗರದ ವಿವಿಧೆಡೆ ಅನುಕೂಲಕರ ಕೃಷಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯವು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ
ನೀರಾವರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು.
- ರಾಜರ ಸರ್ಕಾರವು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿತು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದವು ಜವಳಿ, ಗಣಿಗಾರಿಕೆ,
ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಲೋಹಶಾಸ್ತ್ರ.
- ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಗಳನ್ನೂ ವಹಿವಾಟಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಒಳನಾಡು, ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತು , ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಮುಖ
ಲಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು.
- ಇವರು ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರದ ಬರ್ಮಾ, ಮಲಯ ದ್ವೀಪಸಮೂಹ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಚೀನಾ , ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಯಾ, ಪರ್ಷಿಯಾ,
ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ, ಅಬಿಸೀನಿಯಾ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ದ್ವೀಪಗಳೊಂದಿಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.
- ಮುಖ್ಯ ರಫ್ತುಗಳು ದೋಣಿ , ಮಸಾಲೆಗಳು, ಅಕ್ಕಿ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಪ್ಪು, ಸಕ್ಕರೆ ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಪ್ರಮುಖ ಆಮದುಗಳೆಂದರೆ ಕುದುರೆಗಳು, ಆನೆಗಳು, ಮುತ್ತುಗಳು, ತಾಮ್ರ, ಹವಳ, ಪಾದರಸ, ಚೀನಾ ರೇಷ್ಮೆಗಳು ಮತ್ತು ವೆಲ್ವೆಟ್
ಗಳು.

ನಾಣ್ಯಗಳು:

- ಮುಖ್ಯ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವೆಂದರೆ ವರಾಹ ಅಥವಾ ಪಗೋಡ. ಅರ್ಧ ವರಾಹವಾಗಿತ್ತು. ಪಣಂ ಪೆಟ್ಟಾದ ಹತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ
ವಾಗಿತ್ತು.
- ವರಾಹ (ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಂದಿಯ ಅವತಾರವು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬಳಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿಹ್ನೆ) ಮತ್ತು ಪಗೋಡಗಳು ನಾಣ್ಯಗಳ
ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೆಸರುಗಳು.
- ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕ ನಾನು ಹಣದ ಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನ (ಹಿಂದೂ ದೇವರು) ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿದ್ದರು , ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯ
ವೆಂಕಟೇಶ ಮತ್ತು ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.
- ತಿರುಮಲನು ಮೂಲ ವರಾಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅಚ್ಯುತ ರಾಯನು ಗರುಡನನ್ನು ಬಳಸಿದನು.
- ಟಾರ್ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜಿತ್ತಲ್ ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯವಾಗಿತ್ತು.
- ಹಡಗು ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಲೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತು.

ವಿಜಯನಗರದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ವಿದೇಶಿಯರು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದ್ದಾರೆ:

	ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಹೆಸರು	ಇಂದ	ವಿಜಯನಗರ - ದೊರೆ
1	ಅಬು ಅಬ್ದುಲ್ಲಾಹ್ / ಇಬನ್ ಬತೂತ (ಬುಕ್ :ರಿಲಾ)	ಮೊರಾಕೊ	1ನೇ ಹರಿಹರ
2	ನಿಕಲೋ ಡಿ ಕಾಂಟಿ	ಇಟಲಿ	ದೇವರಾಯ-II
3	ಅಬ್ದುರ್ ರಾಜ್ಜಾಕ್	ಪರ್ಷಿಯ	ದೇವರಾಯ-II
4	ಆತನಸಿಸ್ ನಿಕಿತಿಸ್	ರಷ್ಯಾ	ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಾಯ II
5	ಲುಡ್ವಿಗೋ ಡಿ ವರ್ಥೆಮಾ	ಇಟಲಿ	ಕೃಷ್ಣ ದೇವ ರಾಯ
6	ಡುವಾರ್ಟೆ ಬಾರ್ಬೋಸಾ	ಪೋರ್ಚುಗಲ್	ಕೃಷ್ಣ ದೇವ ರಾಯ
7	ಡೊಮಿಂಗೊ ಪೇಸ್	ಪೋರ್ಚುಗಲ್	ಕೃಷ್ಣ ದೇವ ರಾಯ
8	ಫೆರ್ನಾವೊ ನುನಿಜ್	ಪೋರ್ಚುಗಲ್	ಅಚ್ಯುತ ದೇವ ರಾಯ
9	ಮಾರ್ಕೊ ಪೋಲೊ	ವೆನಿಸ್	—

ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳು

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ:

- ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಆದಿ ಶಂಕರ ಅಥವಾ ಆದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು 8ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತೀಯ ವೈದಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕ (ಅಚಾರ್ಯ) 788 A.D ನಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಕಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.
- ಅವರು 8 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು.
- ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಓದುವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತವೆ, ಅದರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ವಿಮೋಚನೆಯ ಜ್ಞಾನದೊಂದಿಗೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಐದು ಮಠಗಳನ್ನು (ಮಠ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಬದರಿ ಜೋತಿರ್ ಮಠ, ದ್ವಾರಕಾ ಕಾಳಿಕಾ ಮಠ, ಗೋವರ್ಧನ ಮಠ, ಶೃಂಗೇರಿ ಶಾರದ ಮಠ.
- ಅವರು ಗೋಕರ್ಣ, ಶ್ರೀಶೈಲ್, ಕೊಪ್ಪಳ ಮತ್ತು ಶಿವಗಂಗಯಲ್ಲಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಮಾನವ ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರಿಹಾರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಬೋಧಿಸಿದರು..

ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ:

- 1.ಬ್ರಹ್ಮ (ಈಶ್ವರ) ಒಬ್ಬನೇ ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಶಾಶ್ವತ. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯ ಜಗನ್ ಮಿಥ್ಯಾ.
  - 2.ಬ್ರಹ್ಮ (ದೇವರು) ನಿರ್ಗುಣ ಮತ್ತು ನಿರಾಕಾರ.
  - 3.ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು ಅಥವಾ ಭ್ರಮೆ.
  4. ಆತ್ಮವು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ, ಅಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮವು ಆತ್ಮವಾಗಿದೆ.
  - 5.ಜೀವಾತ್ಮ (ಚಿತ್)ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ, ಅವು ಒಂದೇ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನವಲ್ಲ.
- ಅವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು; ಆನಂದ ಲಹರಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಲಹರಿ, ಉಪದೇಶ ಸಹಶ್ರೀ.
  - ಅವರಿಗೆ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಬಿರುದು: ವೈದಿಕ ತತ್ತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಿತಾಮಹ.

ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ

- ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಪೆರಂಬದೂರಿನಲ್ಲಿ 1017 CE ನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.
- ಅವರು ವೈದಿಕ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ವಿಶ್ವಾದ್ಯಂತ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.
- ಅವರ 120 ವರ್ಷಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿದರು, ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗಗಳ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದರು.
- ಅವರು ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಂದರು.
- ಅವರು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು, ಅಥವಾ ದೇವರು ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ನಡುವೆ ಇರುವಂತಹ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅಥವಾ ದ್ವಂದ್ವತೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧಾಂತ.
- ಅವರು ಮಾಯಾವಾದದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದರು, ಪ್ರಪಂಚವು ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಭಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನದ ಬೋಧಕರಾದರು ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಭಕ್ತಿ ಶಾಲೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲವಾದರು.
- ಅವರು ಕಬೀರ, ಮೀರಾಬಾಯಿ, ಅನ್ನಮಾಚಾರ್ಯ, ಭಕ್ತ ರಾಮದಾಸ್, ತ್ಯಾಗರಾಜರಂತಹ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಾದ ನೀರು, ಗಾಳಿ, ಮಣ್ಣು, ಮರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಮತ್ತು ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಅವರು 9 ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ನವರತ್ನಗಳು ಅವು; ವೇದಾರ್ಥ-ಸಂಗ್ರಹ, ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಗೀತೆ-ಭಾಷ್ಯ, ವೇದಾಂತ-ದೀಪ, ವೇದಾಂತ-ಸಾರ, ಶರಣಾಗತಿ-ಗದ್ಯ, ಶ್ರೀರಂಗ-ಗದ್ಯ, ಶ್ರೀ ವೈಕುಂಠ-ಗದ್ಯ, ನಿತ್ಯ-ಗ್ರಂಥ.
- ರಾಮಾನುಜರ ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಸಹಿಸದ ಚೋಳ ರಾಜನು (ಶೈವನಾಗಿ) ರಾಮಾನುಜರನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ನೀಡಿದನು.
- ರಾಮಾನುಜರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ 14 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ವೈಷ್ಣವನಾದನು ಮತ್ತು ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಯತಿರಾಜ ಮಠ ಮತ್ತು ತಿರುನಾರಾಯಣ ಪೆರುಮಾಳ್ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ

- ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ CE 1238-1317 ಇವರನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮತ್ತು ಆನಂದ ತೀರ್ಥ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇವರು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ, ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತದ ದ್ವೈತ (ದ್ವೈತ) ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು.
  - ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು 13ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಮಾಧ್ವ ಅವರ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕರೆದರು.
  - ತತ್ವ ವಾದ ಎಂದರೆ "ವಾಸ್ತವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಾದಗಳು".
  - ಅವರು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ (ಸುಪ್ರೀಮ್) ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಶಿವ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ದೇವರುಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು.
  - ಜಗತ್ತು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲ ನಿಜ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ (ಸ್ವತಂತ್ರ) ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ (ಪರತಂತ್ರ) ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅವರು "ಪಂಚಭೇದ" ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದರು
1. ದೇವರು (ಪರಮಾತ್ಮ) ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ (ಜೀವಾತ್ಮ)

2. ದೇವರು ಮತ್ತು ಜಡ (ವಿಷಯ)
3. ಜೀವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಜಡ
4. ಒಂದು ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು
- 5 ಒಂದು ಜಡ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು

- ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯೇ ಅವರ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ದ್ವೈತ ಅಥವಾ ದ್ವಿವಿಧತೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.
- ಅವರು 30 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು (ಕೃತಿಗಳು) ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದರೆ; ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ, ಗೀತಾ ಭಾಷ್ಯ, ಋಗ್ ಭಾಷ್ಯ, ವಿಷ್ಣು ತತ್ವ ನಿರ್ಣಯ, ಉಪದಿ ಖಂಡನೆ, ಮಹಾಭಾರತ ತತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಮಧ್ವರ ನವರತ್ನವೆಂಬ 9 ಉಪದೇಶಗಳಿವೆ ಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ -
  1. ಹರಿಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ,
  2. ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯ.
  3. ಜೀವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮತಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನೀಚ ಮನೋಭಾವವಿದೆ.
  4. ಜೀವಾತ್ಮರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವಕರು,
  5. ಮುಕ್ತಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಅಗತ್ಯ.
  6. ಜೀವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ.
  7. ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಮುಕ್ತಿ.
  8. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಆಗಮಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಪದವಿಗಳು
  9. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಮುಖ್ಯ ದೇವತೆ.

ಬಸವಣ್ಣ

- ಅವರು 1130 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಸವನ ಬಾಗೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು
- ಬಸವಣ್ಣ 12 ನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ, ಕವಿ, ಶಿವ-ಕೇಂದ್ರಿತ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಂತ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯ / ಕಲಚೂರಿ ರಾಜವಂಶದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಶೈವ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ.
- ರಾಜ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಹಣಕಾಸು ಮಂತ್ರಿಯಾದರು ಮತ್ತು ನಂತರ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದರು.
- ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಹರಿಹರನ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1180) ಬಸವರಾಜ ದೇವರ ರಗಳೆಯು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕನ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆರಂಭಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ, ಪಾಲ್ಕುರಿಕಿ ಸೋಮನಾಥನ ಬಸವ ಪುರಾಣವು ಬಸವನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಪಸರಿಸಿದರು, ಇದನ್ನು ವಚನಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಅವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ("ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವದ ಸಭಾಂಗಣ"), ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿತು.

ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ

- ಬಸವಣ್ಣನವರು ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಬಲವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಸರಿಯಾದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು.

- ಅವರು ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು ಆದರೆ ಶಿವಲಿಂಗದ ಚಿತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಬಸವ ಭಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು, ಅದು ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನೇತೃತ್ವದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು.
- ಈ ವಿಧಾನವು ಲಿಂಗ, ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಶಿವನ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದಿತು.
- ನಾಯಕರಾಗಿ, ಅವರು ವೀರಶೈವಗಳು ಅಥವಾ ಶಿವನ ಉತ್ಕಟ, ವೀರ ಆರಾಧಕರು ಎಂಬ ಹೊಸ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರು. ಈ ಆಂದೋಲನವು 7 ರಿಂದ 11 ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ತಮಿಳು ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೈವ ನಾಯನಾರ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದೆ.

ವಚನ ಚಳುವಳಿ:

- ವಚನ ಚಳುವಳಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ವಿಭಾಗದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸರಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳು ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಂಕೀರ್ಣ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಸರಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದವು, ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದೈವಿಕತೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು.
- ಮಾತು, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಚನ ರಚನೆಗಳು ಎರಡು ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಐದು ಪುಟಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.
- ವಚನಗಳ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ರೂಪವು ಅವುಗಳನ್ನು ಗಾಯನ ಮತ್ತು ವಾಚನ ಎರಡಕ್ಕೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಸ-ಯೋಜನೆ ಅನ್ನು ಬಳಸದಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಭಾಷೆಯು ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಾಸಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಚನಗಳು ಲೇಖಕರ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಕರಣ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಿಲ್ಲ.
- ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಲು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.
- ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಅವರು 'ವಚನಕಾರರು' ಎಂದು ಚಿರಪರಿಚಿತರು.
- ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಂದೋಲನವು ಸುಮಾರು 300 ಕವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತು ಮತ್ತು ಇದು ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ಕವಿಗಳನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ಮಿಸಿತು, ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದವರು.

ಹರಿದಾಸ ಚಳುವಳಿ (13 ರಿಂದ 15 ನೇ ಶತಮಾನ)

- ಹರಿದಾಸ (ಭಗವಾನ್ ಹರಿಯ ಸೇವಕರು) ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿರುವು ನೀಡಿದ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- ಕೆಲವು ಹರಿದಾಸ ಸಂತರು ತಮ್ಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರಲು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ, ಪಟಿಸುತ್ತ ಅಲೆದಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದರು.
- ಹಾಡುಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹರಡಲು ಅವರು ಜನರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.
- ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ, ಅವರು ಪ್ರಜ್ಞೆ (ಜ್ಞಾನ), ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇತರ ಭವ್ಯವಾದ ಹಿಂದೂ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದರು.
- ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು, ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು, ವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥರು, ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹರಿದಾಸ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು.

ಪಶುಪತ ಪಂಥ

- ಬಹುಶಃ ಶಿವನನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವ ಆರಂಭಿಕ ಹಿಂದೂ ಪಂಥ. ಈ ಪಂಥವು ಪಶುಪತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ, ಇದು ಶಿವನ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ, ಅಂದರೆ ದನಗಳ (ಪಶುಗಳು) ಅಧಿಪತಿ (ಪತಿ).
- ಪಾಶುಪತರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ತಪಸ್ವಿ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಚಿತಾಭಸ್ಮದಿಂದ ಹೊದಿಸುವುದು, ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಓಂ ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ಸೇರಿದೆ.
- ಕೆಲವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿರೂಪಗಳು ಕಾಪಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಕಾಳಾಮುಖ ಎಂಬ ಎರಡು ತೀವ್ರವಾದ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದಾಗ ಪಂಥವು ಅಪಖ್ಯಾತಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು.
- ಕೆಲವು ಪಾಶುಪತರು ಹೆಚ್ಚು ಮಧ್ಯಮ ಶೈವ-ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು, ಅವರ ತಾತ್ವಿಕ ಬೋಧನೆಗಳು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಲ್ಲ ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಶೈವಪಂಥಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು.
- ಶೈವ-ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಪಾಶುಪತರು ಮತ್ತು ತೀವ್ರ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಅತಿಮಾರ್ಗಿಕ (ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂರ ಅಂದರೆ, ಪ್ರತಿಪದ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಕಾಳಾಮುಖ

- ಕಾಪಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಕಾಳಾಮುಖ, ಶೈವ (ಶಿವನ ಭಕ್ತರು) ತಪಸ್ವಿಗಳ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ಸದಸ್ಯರು, 8 ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 13 ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖರು, ಅವರು ನಿಗೂಢ ಆಚರಣೆಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಕುಖ್ಯಾತರಾದರು.
- ಕಾಪಾಲಿಕರು (ಕಪಾಲಿನ ಆರಾಧಕರು, ತಲೆಬುರುಡೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರು, ಶಿವನ ಹೆಸರು) ಮತ್ತು ಕಾಳಾಮುಖರು (ಕಪ್ಪು ಮುಖದವರು, ಕಪ್ಪು ಗುರುತು ಅಥವಾ ತಿಲಕವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.
- ಬ್ರಹ್ಮನ ಐದು ತಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಶಿವನ ಕೈಗೆ ಆ ಒಂದು ತಲೆ ವಾರಣಾಸಿ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವವರೆಗೆ, ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು, ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಬುರುಡೆಯು ಕಪಾಲ-ಮೋಚನ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು ("ಬಿಡುಗಡೆ ತಲೆಬುರುಡೆಯ"). ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಲಿಕರು ಮಾಡಿದರು.
- ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಕಾಳಾಮುಖರು ನಂಬಿದ್ದರು.
  - 1) ಮಾನವ ತಲೆಬುರುಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು.
  - 2) ಸತ್ತವರ ಚಿತಾಭಸ್ಮವನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಬೂದಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು.
  - 3) ದ್ರಾಕ್ಷಾರಸದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಮತ್ತು
  - 4) ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಇತರ ಜಾತಿಗಳ ಪುರುಷರು ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಕಪಾಲದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದವರು ಪವಿತ್ರ ಸಂತರಾದರು.

ಶಕ್ತಿ

- ಶಕ್ತಿತ್ವವು ಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ದೇವಿಯ ಮೇಲೆ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತದೆ - ಹಿಂದೂ ದೈವಿಕ ತಾಯಿ - ಸಂಪೂರ್ಣ, ಅಂತಿಮ ದೇವರಂತೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಮೃತಿ ಪಠ್ಯಗಳು ಶಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಾಗಿದೆ.
- ಇದು ದೇವಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ದೇವಿ-ಭಾಗವತ ಪುರಾಣ, ಕಾಳಿಕಾ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಶಾಕ್ತ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಾದ ದೇವಿ ಉಪನಿಷತ್‌ಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು

ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಶಕ್ತಿಧರ್ಮವು ದೇವಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ, ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ದೈವತ್ವ, ಸ್ತ್ರೀ ಅಥವಾ ಪುರುಷ, ಕೇವಲ ಅವಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ, ಶಕ್ತಿ ಧರ್ಮವು ಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.
- ಶಕ್ತಿವಾದವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದಾದ್ಯಂತ ಮತ್ತು ಅದರಾಚೆಗೆ ಹಲವಾರು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕವಲ್ಲದ ಎರಡೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರ ಎರಡು ಶಾಲೆಗಳೆಂದರೆ ಶ್ರೀಕುಲ (ಶ್ರೀ ಕುಟುಂಬ), ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಲಿಕುಲ (ಕಾಳಿಯ ಕುಟುಂಬ).

ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (1347 A.D - 1527 A.D)

- ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವರು ಉತ್ತರ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ 1347 A.D. ನಿಂದ 1527 A.D ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು.
- ಇದನ್ನು ಟರ್ಕಿಯ ಗವರ್ನರ್ ಅಲಾ-ಉದ್-ದಿನ್ ಹಸನ್ ಬಹ್ಮನ್ ಶಾ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಅವರನ್ನು ಹಸನ್ ಗಂಗು ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು (ಅವರ ಪೋಷಕ, ಗಂಗು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ.).
- ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕುಲೀನರನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ: ಅಫಾಕಿಸ್ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನಿಸ್. ಡೆಕ್ಕನಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಮೂಲದ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ಅಫಾಕಿಸ್ ವಿದೇಶಿ ಮೂಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- ಅಲಾ-ಉದ್-ದೀನ್ ಹಸನ್ ಬಹಮನ್ ಶಾ ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದ.
- ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1347 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1425) ಮತ್ತು ನಂತರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಹ್ಮದ್ ಷಾ ವಾಲಿ ಅವರು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಿಂದ ಬೀದರ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1425 ರಲ್ಲಿ).
- ಬಹಮನಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ವೈಂಗಾಂಗ ಮತ್ತು ತಪತಿ ನದಿಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ದೌಲತಾಬಾದ್, ಕಥಿಯಾವಾರ್, ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಗೋವಾದಿಂದ, ಹಿಂದಿನ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ಇಡೀ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳು.
- ಬಹಮನಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ವೈಂಗಾಂಗ ಮತ್ತು ತಪತಿ ನದಿಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ದೌಲತಾಬಾದ್, ಕಥಿಯಾವಾರ್, ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಗೋವಾದಿಂದ, ಹಿಂದಿನ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇಡೀ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- 3ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ನಿಜಾಮ್ ಷಾನ ಮರಣದ ನಂತರ 9 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನಾದನು ಮತ್ತು ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು.
- 3ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ಮತ್ತು ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವು ಉತ್ತುಂಗಕ್ಕೇರಿತು.
- ಒಟ್ಟು 14 ಬಹಮನ್ ಸುಲ್ತಾನರಿದ್ದರು. ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಡೆಕ್ಕನ್ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು ಮತ್ತು 1ನೇ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಅನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಕಲೀಮುಲ್ಲಾ ಬಹಮನಿ ರಾಜವಂಶದ ಕೊನೆಯ ರಾಜ.

ಹಸನ್ ಗಂಗೂ ಬಹಮನಿ:

- ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾರತದ ಡೆಕ್ಕನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು (1347 A.D) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಈ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಮುಹಮ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವಗಿರಿಯ ಟರ್ಕಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರೇಬಿಯನ್ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯವರೆಗೆ ಇಡೀ ಡೆಕ್ಕನ್ ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇದರ ರಾಜಧಾನಿ ದೇವಗಿರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

1ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ(1358-1377. A.D.):

- ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ I (1358-1377) ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಎರಡನೇ ಆಡಳಿತಗಾರ.
- ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಅವನ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಎರಡು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ವಾರಂಗಲ್ ನ ಕಪಿಲ ನಾಯಕನ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧಗಳ ಸರಣಿಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
- ಅವರು ವಿಜಯನಗರದ 1ನೇ ಬುಕ್ಕಾ ಮತ್ತು ವಾರಂಗಲ್‌ನ ಕಪಿಲ ನಾಯಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ಅವನ ನಂತರ ಅವನ ಮಗ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಮುಜಾಹಿದ್ ಷಾ ಆಳಿದನು.

2ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ (1378-1397 A.D.)

- ಅವರು 1378 ರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಾದರು.
- ಅವರು ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು.
- ಅವರು ಸ್ವಭಾವಿಕ ಶಾಂತಿಯುತರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ನೆರೆಹೊರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸೌಹಾರ್ದ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು.
- ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಜನರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಅನೇಕ ಮದರಸಾಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಫಿರೋಜ್ ಶಾ ಬಹಮನಿ (1397-1422 A.D.):

- ತಾಜ್ ಉದ್-ದಿನ್ ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ಅವರನ್ನು ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸುಲ್ತಾನ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ದೇವರಾಯ I ಅನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಮಗಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು.
- ಅವರು ಭೀಮಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಫಿರೋಜಾಬಾದ್ ನಗರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಲೆ, ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು.

ಅಹ್ಮದ್ ಶಾ (1422-1435 A.D.):

- 1422 ರಲ್ಲಿ ಫಿರೋಜ್ ಶಾ ಬಹಮನಿ ನಂತರ ಅಹ್ಮದ್ ಶಾಗೆ ಆಡಳಿತಗಾರನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- ಅವರು ನಿರ್ದಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವದ ನಿರ್ದಯ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು ವಾರಂಗಲ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.
- ಅವನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಗುಲ್ಬರ್ಗದಿಂದ ಬೀದರ್‌ಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದನು
- ಅವನ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣವು 1435 A.D.ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು.

3ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಶಾ (1463-1482 A.D)

- 1463A.D. ನಲ್ಲಿ, ಒಂಬತ್ತನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಲ್ತಾನನಾದನು.
- ಸುಲ್ತಾನನ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಕಾರಣ, ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದನು.
- ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಸಮರ್ಥ ನಾಯಕ.
- ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ನಿಂದ ಒರಿಸ್ಸಾ, ಕೊಂಕಣ, ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್:

- ಅವರು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಇರಾನಿನವರಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹುಮಾಯೂನ್ ಶಾ ಅವರು ಮಲಿಕ್-ಉಲ್-ತುಜ್ಜರ್ (ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು) ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ನೀಡಿದರು.
- ಸುಮಾರು 20 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅವರು ಬಹಮನಿಯ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಅವನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಕಂಡಿತು.
- ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತರಫ್ ಎಂಬ ಎಂಟು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿ ತರಫ್ ಅನ್ನು ತರಫ್ಡಾರ್ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಬಳವನ್ನು ನಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜಾಗೀರ್ ಅನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
- ಖಲೀಸಾ ಎಂಬ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡಲಾಯಿತು. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಮತ್ತು ಸಾಗುವಳಿದಾರರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾದ ಆದಾಯದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಯಿತು.
- ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರ ವಿರುದ್ಧದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗನ್ ಪೌಡರ್ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಅವರು ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- 1481 ರಲ್ಲಿ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಡೆಕ್ಕನ್ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಅಸೂಯೆ ಯಿಂದ ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೊಳಗಾದರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ 3ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿದರು.
- ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ-ಲ್ 1482 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು 1518 ರ ನಂತರ, ಸುಲ್ತಾನರು ಐದು ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಒಡೆದರು, ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಸುಲ್ತಾನರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಅವುಗಳೆಂದರೆ;
  - 1) ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ (1490)
  - 2) ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ನಿಜಾಮ್ ಶಾಹಿ (1490)
  - 3) ಬೇರಾರ್‌ನ ಇಮಾದ್ ಶಾಹಿ (1490)
  - 4) ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಕುತುಬ್ ಶಾಹಿ (1518)
  - 5) ಬೀದರ್‌ನ ಬಾರಿದ್ ಶಾಹಿ (1528)
- ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸುಲ್ತಾನರುಗಳು 1687 ರ ಅನೇಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಹುಮಾನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮೊಘಲರ ವಶವಾದವು.

ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು.
- ಬಹಮನಿಗಳು ಪರ್ಷಿಯಾ, ಟರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಯಾದಿಂದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಶೈಲಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿದರು.
- ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಶೈಲಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.
- ಡೆಕ್ಕನ್ ಸುಲ್ತಾನರು ನಂತರ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾದ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಪ್ರಮುಖ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಕೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಗಳು, ಹಫ್ಫ್ ಗುಂಬಜ್ ಮತ್ತು ಜಾಮಾ ಮಸೀದಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಬೀದರ್ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಮಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಮದ್ರಸಾ ಸೇರಿವೆ.
- ಬೀದರ್‌ನ ಕರಕುಶಲ ಕೆಲಸವು ತಾಮ್ರ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ, ಇದನ್ನು ಬಿದ್ರಿ ಕಲೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಜಾಮಾ ಮಸೀದಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗ:

- ಇದು 1367 ರಲ್ಲಿ 1ನೇ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ಮಸೀದಿಯಾಗಿದೆ.
- ಕಮಾನುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವು ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನ ಮಸೀದಿಯಂತೆಯೇ (ಸ್ವಾನಿಷ್ ವಿನ್ಯಾಸ) ಒಳಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಎರಡು ಮಸೀದಿಗಳಾಗಿವೆ, ಅವುಗಳು ಗ್ರೇಟ್ ಕ್ಯಾಥೆಡ್ರಲ್-ಸ್ಟೇನ್‌ನ ಕಾರ್ಡೋಬಾ

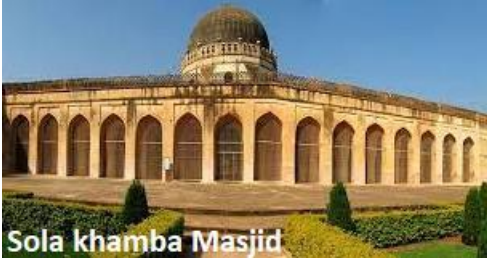
ಮಸೀದಿಯಂತೆಯೇ ಒಳಾಂಗಣವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

- ಗುಲ್ಬರ್ಗದ ಜಾಮಾ ಮಸೀದಿಯು ಮಿನಾರ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಗುಮ್ಮಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಬಂದಾ ನವಾಜ್ ದರ್ಗಾ:

- ಸುಮಾರು 600 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಖಾಜಾ ಬಂದಾ ನವಾಜ್ ದರ್ಗಾ, ಇಲ್ಲಿ 14 ನೇ ಶತಮಾನದ ಸೂಫಿ ಸಂತ ಸಯ್ಯದ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಲ್-ಹುಸೇನಿ ಅವರ ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವನ್ನು ಹೂತಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಹಜರತ್ ಖ್ವಾಜಾ ಬಂದಾ ನವಾಜ್ ಎಂದು ಸಹ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇದು ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ.
- ಇದು ಸಮಾಧಿ, ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕ್ಯಾಲಿಗ್ರಫಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೋಲಾ ಖಂಬಾ ಮಸೀದಿ:

- ಇದನ್ನು ಝುನಾನಾ ಮಸೀದಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೀದರ್ ನಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು 1423 ಮತ್ತು 1424 ರ ನಡುವೆ ಕುಬಿಲ್ ಸುಲ್ತಾನಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಸೋಲಾ ಖಂಬಾ ಎಂದರೆ 16 ಕಂಬಗಳು. ಈ ಮಸೀದಿಯು 16 ಕಂಬಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಮಸೀದಿಯು ಬೀದರ್ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿದೆ.
- ಈ ಮಸೀದಿಯು ರಂಗಿನ್ ಮಹಲ್‌ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಕಮಾನುಗಳು, ಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಗುಮ್ಮಟಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಸೀದಿಯು 90 ಮೀ ಉದ್ದ ಮತ್ತು 24 ಮೀ ಅಗಲವಿದೆ.

ಮಹಮೂದ್ ಗವಾನ್ ಮದರಸ:

- ಇದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮದರಸಾ ಅಥವಾ ಕಾಲೇಜು
- ಬೀದರ್ ನಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ.
- ಇದನ್ನು 1460 ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.
- ಈ ಪರಂಪರೆಯ ರಚನೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಮಿನಾರ್‌ನ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣದ ಅಂಚುಗಳ ಹೊಳೆಯುವ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರು ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು "ಕಾಂಚಿನ ಖಂಬಾ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಷಾಹಿ ಗಳು (1489AD -1686)

- A.D. ಹದಿನೈದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರು ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಡಳಿತವು 1489 A.D. ಯಿಂದ 1686 A.D ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.
- ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರ ಪ್ರದೇಶವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಆರ್ಕಾಟ್ ಮತ್ತು ಪಾಲಾರ್ ನದಿವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ನದಿಯಿಂದ ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅದೋನಿ, ನಂದ್ಯಾಲ್ ಮತ್ತು ಮಾಂಜ್ರಾ ನದಿಯಿಂದ ರತ್ನಗಿರಿವರೆಗೆ , ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಕೇಪ್‌ರಾಮ್ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.
- ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದ ಸೋಲಾಪುರ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗೋವಾವನ್ನು ಆಳಿದರು.
- ಬಿಜಾಪುರವು ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ (1347-1518) ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿತ್ತು.
- ಯೂಸುಫ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆದಿಲ್ ಖಾನ್ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಬಳಸಿದರು. 'ಖಾನ್', ಅಂದರೆ ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಮುಖ್ಯಸ್ಥ' ಮತ್ತು ರಾಯಲ್ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಶಾ' ಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು, ಇದನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.
- 1565 ರಲ್ಲಿ ತಾಳಿಕೋಟಾ ಕದನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೋಲಿನ ನಂತರ ರಾಯಚೂರು ದೋಬ್ ಅನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸುಲ್ತಾನರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.
- ನಂತರದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಆದಿಲ್ ಷಾ (1627-1657) ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಬಿಜಾಪುರದ ಔಪಚಾರಿಕ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ನಾಮಮಾತ್ರದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದ ಬೆಂಗಳೂರಿನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ಬಹಮನಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ಬಿಜಾಪುರವು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸುಲ್ತಾನರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು.

ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ:

- ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಅಥವಾ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ, ಶಿಯಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜವಂಶವಾಗಿದ್ದು, ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್ ಷಾ (ಬಹಮನಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದರು) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಇದು 1489 ರಿಂದ 1686ರವರೆಗೆ ಇಂದಿನ ವಿಜಯಪುರ (ಬಿಜಾಪುರ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರುವ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರನ್ನು ಆಳಿತು.
- ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ: ಇರಾನ್‌ನಿಂದ ಮಹಮೂದ್ ಗವಾನ್ ಖರೀದಿಸಿದ ಜಾರ್ಜಿಯನ್ ಗುಲಾಮನಾಗಿರಬಹುದು.
- ಬಿಜಾಪುರಿ ಜನರಲ್ ಕಾಳಿದಾಸ್ ಮಧು ಸಾಧ್ವನಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಬಹಮನಿಯಿಂದ ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

- ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ ಮರಾರ ಯೋಧನ ಸಹೋದರಿ ಪುಂಜಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು.
- ಯೂಸುಫ್ 1510 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು, ಅವನ ಮಗ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ನಂತರ ಬಿಜಾಪುರದ ಆಡಳಿತಗಾರನಾದನು.

ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ (1510-1534):

- ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು 10 ವರ್ಷದ ಹುಡುಗ, ಆದ್ದರಿಂದ ಕಮಲ್ ಖಾನ್ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕಮಲ್ ಖಾನ್ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅವರ ತಾಯಿ ಪುಂಜಿ ಖಾನ್ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದರು.
- ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಡಾಕಿನಿ ಮತ್ತು ಅಫಖಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷವಿತ್ತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 1512 ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ರಾಯಚೂರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಸೋತು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದರು. ನಂತರ ಕಪ್ಪ ನೇಡಲು ಒಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- 1514 ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರಿಂದ ಗೋವಾವನ್ನು ಪುನಃ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಅವರು 1530 ರಲ್ಲಿ ದೋವಾಬ್ ಅನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದರು. ನಂತರ ಅವರ ಮಗ ಮಲ್ಲಖಾನ್ ಒಂದು ವರ್ಷ ಆಳಿದರು.

1ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂಷಾ (1535-1558):

- 1ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್ ಷಾ ಅವರ ತಂದೆ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದರು.
- 1 ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ಸುಲ್ತಾನರು ರಾಮರಾಯರೊಂದಿಗೆ 1543 ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸೋತು ಸೋಲಾಪುರವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ನಂತರ ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದರು.

1ನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಶಾ (1557-1580):

- ಅವನು ಇಬ್ರಾಹಿಂನ ಮಗ. ನಿಜಾಮ್ ಶಾಹಿಯ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಮರಾಯನೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಹ್ಮದ್ ನಗರವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ.
- ಅವನು ತನ್ನ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಗೋಲ್ಕೊಂಡ, ಅಹಮದ್‌ನಗರ ಮತ್ತು ಬೀದರ್‌ನ ಇತರ ರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಒಟ್ಟಿಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉರುಳಿಸಿದನು.
- ಅಲಿ ನಿಜಾಮ್ ಹುಸೇನ್ ಅಲಿಯ ಮಗಳು ಚಾಂದ್ ಬೀಬಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮಶಾ ಮಗ ಮುರ್ತುಜ್ಗೆ ತನ್ನ ಸಹೋದರಿ ಬೇಗಂ ಅನ್ನು ನೀಡಿದರು.
- ಅವರು ಗಗನ್ ಮಹಲ್, ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೌಜಾ (ಅವರ ಸ್ವಂತ ಸಮಾಧಿ), ಚಾಂದ್ ಬವ್ಲಿ (ದೊಡ್ಡ ಬಾವಿ) ಮತ್ತು ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್ ಷಾ II (1580 - 1626):

- 1ನೇ ಅಲಿಗೆ ಮಗನಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಸೋದರಳಿಯ 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ನಿಂತನು. 1ನೇ ಅಲಿ ರ ರಾಣಿ ಚಂದ್ ಬೀಬಿ ಅವರು ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.
- ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಅಹಮದ್ ನಗರದ ಸುಲ್ತಾನರು ಬಿಜಾಪುರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ನಂತರ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ದಾಳಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು.
- ಅವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಶಾಲೆ (ಚಿತ್ರಕಲೆ ಆನಂದ ಮಹಲ್‌ನಲ್ಲಿದೆ) ಅದರ ಉತ್ತುಂಗವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಅವರು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು.

- ಮಹಿಮಾಪತಿದಾಸರ ಪ್ರವಚನಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅವರು ಹಿಂದೂ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಅರಮನೆಯ ಕೋಟೆಯ ಬಳಿ ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಸಂಗೀತ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಕಿತಾಬ್-ಎ-ನವರಸ್ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಬಾದಶಹ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 300ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗೀತಗಾರರು ಇದ್ದರು.
- ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜಾ (ದಖನ್ ತಾಜ್ ಮಹಲ್), ತಾಜ್‌ವಾಡಿ ಮಲ್ಲಿಕ್ ಜಹಾನ್ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ಆನಂದ್ ಮಹಲ್ ಅನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಪಿರಾಜ್, ಫೆರಿಸ್ತಾ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು. *ಮ್ಯಾಡೋಸ್ ಟೇಲರ್* ಪ್ರಕಾರ, “ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರಲ್ಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಜ.

ಮುಹಮ್ಮದ್ ಆದಿಲ್ ಷಾ (1626-1656):

- ಅವನು ಇಬ್ರಾಹಿಂನ ಮಗ. ಮೊಘಲ್ ಸೈನ್ಯವು ಮಹಾಬತ್ ಖಾನ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅವನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಮುಹಮ್ಮದ್ ಮೊಘಲರೊಂದಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡ.
- ಬಸವಪಟ್ಟ, ಬಂಕಾಪುರ, ಹರಿಹರ, ಶಿರಾ, ಇಕ್ಬೇರಿ, ಬೇಲೂರು, ತುಮಕೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕೋಲಾರ, ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ ಮತ್ತು ತಂಜಾವೂರುಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು.
- ಮುಹಮ್ಮದನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಡೋಮ್ ಗೋಲ್ ಗುಂಬಜ್, ಜಾಮಾ ಮಸೀದಿ, ಸದರ್ಮಹಲ್ ಮತ್ತು ಆಸಾರಮಹಲ್ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾ II (1656-1672):

- 2ನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾ ಒಂದು ಕಡೆ ಮರಾಠ ನಾಯಕ ಶಿವಾಜಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು.
- ಅವನ ಸಮಾಧಿ, ಬಾರಾ ಕಮನ್, ಇತರರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕುಬ್ಜಗೊಳಿಸಲು ಯೋಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು, ಅವನ ಸಾವಿನ ಕಾರಣ ಅಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು.
- ಶಿವಾಜಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಸಂಭಾಜಿ ನೇತೃತ್ವದ ಬಂಡಾಯ ಮರಾಠರ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ರಾಜವಂಶವು ಬಹಳವಾಗಿ ದುರ್ಬಲಗೊಂಡಿತು.

ಸಿಕಂದರ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ (1672 – 1686):

- ಅವರು ಕೊನೆಯ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರಾಗಿದ್ದರು, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು.
- ಅವರು ಅಬುಲ್ ಹಸನ್ ಕುತುಬ್ ಷಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಂತರಾಗಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿತು.
- ಅಂತಿಮವಾಗಿ 12 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1686 ರಂದು, ಔರಂಗಜೇಬ್ ನೇತೃತ್ವದ ಮೊಘಲ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಬಿಜಾಪುರ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವು.

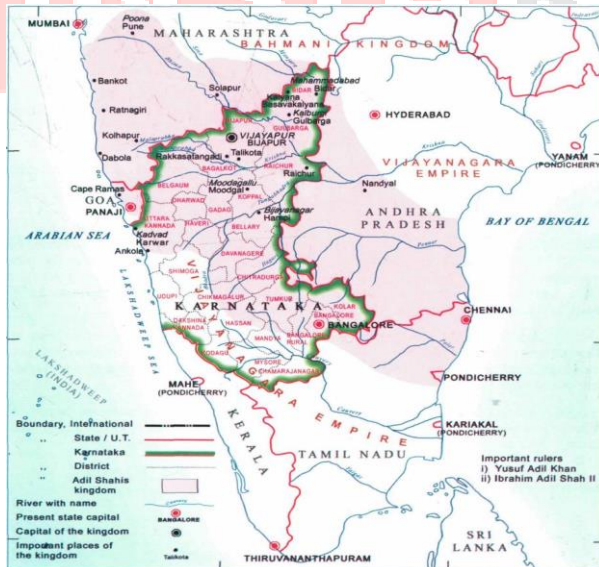
ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು:

ಸಾಹಿತ್ಯ:

- ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು ಪರ್ಷಿಯನ್, ಉರ್ದು, ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಅವರ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಫರಿಸ್ತಾ ಪಿರಾಜ್ ಒಬ್ಬ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕವಿ. ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದರ್, ಅಬ್ದುಲ್ ರಜಾಕ್, ಅಬ್ದುಲ್ ಲತೀಫ್, ಅಬ್ದುಲ್ ಫತೀ, ಮುಲ್ಲಾನ್ ಮತ್ತಿತರರು ಉರ್ದು ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.
- ಫರಿಸ್ತಾ ತಾರಿಖ್-ಎ-ಫರಿಸ್ತಾ ಬರೆದರು. ಬಿಜಾಪುರದ ಮುಲ್ಲಾ ನಸ್ರತಿ ಗುಲ್‌ಶನ್-ಇ-ಇಷ್ಕ್, ಅಲಿನಾಮಾ, ತಾರಿಖ್-ಇ-ಸಿಕಂದರಿ ಗಳ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ದಖನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದವು.
- ಆದಿಲ್ ಷಾಗಳು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಹಶನ್ಶಾಹಿ ಫುತುಹ್ ನಾಮ, ಮೆಜ್ಬಾನಿನಾಮ, ಕೃತಿಗಳು ತಾಳಿಕೋಟೆ ಕದನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.
- 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆಸ್ಥಾನದ ಕವಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ನಾಮವನ್ನು ಬರೆದರು. 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಕಿತಾಬ್-ಎ-ನವರಸ್ ಅನ್ನು ದಖಾನಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದನು.
- ನರಹರಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೊರೆವೆರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು:

- ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳ ಕಾಲವು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅವಧಿಯಾಗಿದೆ.
- ಡಬ್ಲಿನ್‌ನ ಚೆಸ್ಪರ್ ಬೀಟಿ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗಿರುವ ನುಜುಮ್-ಉಲ್-ಉಲುಮ್ (ಸ್ಕಾಟ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್) (1570) ನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.
- ಯೂಸುಫ್, ದ್ವಿತೀಯ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು.
- 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಸಂಗೀತ ಪ್ರೇಮಿ. ಅವರು ಬರೆದ ಕಿತಾಬ್-ಎ-ನವರಸ್ ಸಂಗೀತದ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.
- ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀಣೆ, ತಬಲಾ, ಡೋಲಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.
- ಬಿಜಾಪುರದ ಅರಮನೆಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ಗೋರಿಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕರ್ಷಕ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೋಹದ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಬಳಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕುರಾನ್ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಯುದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಬಳ್ಳಿ, ಆನೆ, ಹುಲಿ, ನವಿಲು, ಹಾವು, ಹೂವು ಇತ್ಯಾದಿ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಬಿಜಾಪುರವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಇಂಡೋ ಸರಸೆನಿಕ್ ಅಥವಾ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಶೈಲಿಯ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅರಮನೆಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ಗೋರಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

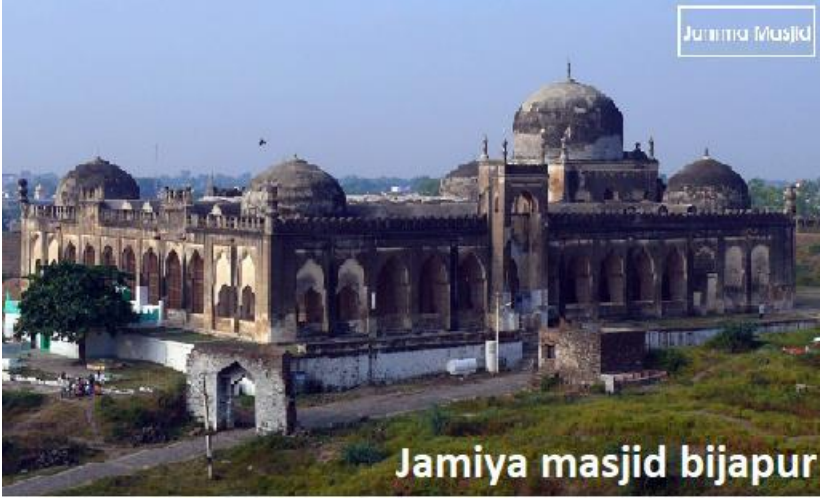
1)ಅರಮನೆಗಳು (ಸ್ಥಳಗಳು):

- ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ 20ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಅರಮನೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಗನ್ ಮಹಲ್, 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸತ್ ಮಹಲ್, ಆನಂದ್ ಮಹಲ್, ಸಂಗೀತ ಮಹಲ್, ಆದಿಲ್ ಶಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೆಹ್ತಾರ್ ಮಹಲ್, ಆಸರ್ ಮಹಲ್ ಸೇರಿವೆ.
- ಗಗನ್ ಮಹಲ್ ಕಮಾನು 62 ಅಡಿ ಅಗಲವಿದೆ. ಮೆಹ್ತಾರ್ ಮಹಲ್ ಎತ್ತರದ ಮರದ ಬಾಗಿಲು, ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ 66 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ 2 ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ. ಮುಹಮ್ಮದನ ಆಸ್ಥಾನವಾದ ಅಸರಾ ಮಹಲ್‌ನ ಗೋಡೆಗಳು ಸುಂದರವಾದ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ಬಿಜಾಪುರದ ಚಂದಚಾವಡಿ ಚಿನಿಮಹಲ್, ಮೋತಿಮಹಲ್ ತನಬಾವಡಿ, ಬುರುಜುಗಳು, ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

2) ಮಸೀದಿಗಳು:

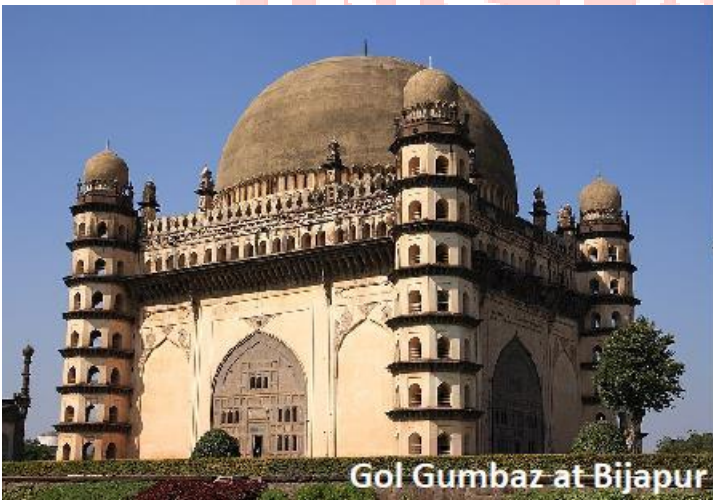
- ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಣ್ಣ ಮಸೀದಿಗಳಿವೆ.
- ಜಮಾ ಮಸೀದಿ (1573) ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಮಸೀದಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 3000 ಜನರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬಹುದು. 1 ನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾಹಿ ಈ ಮಸೀದಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಮಲ್ಲಿಕ್ ಜಹಾನ್ ಬೇಗಂ, ಅಲಿಶೇದಾ ಪೀರ್ ಮಸೀದಿಗಳಂತಹ ಇತರ ಮಸೀದಿಗಳು ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿವೆ.

3)ಗೋರಿಗಳು:

ಗೋಲ್ ಗುಂಬಜ್ (1629-1656):

- ಇದು ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.
- ಬಿಜಾಪುರ ಗುಮ್ಮಟವು ವಿಶ್ವದ ನಾಲ್ಕನೇ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಗುಮ್ಮಟವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಇದು 18,000 ಚದರ ಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಹಮ್ಮದ್ ಆದಿಲ್ ಶಾ ತನಗಾಗಿ, ತನ್ನ ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.
- ಮಲ್ಲಿಕ್ ಸ್ಯಾಂಡಲ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಈ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಇಂಡೋ-ಸಾರ್ನೆನಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ಇದು ವಿಶಾಲವಾದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು 200 ಅಡಿ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕಮಲದ ಆಕಾರದ ಗುಮ್ಮಟದಿಂದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ, ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಏಳು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿವೆ.
- ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಏಳು ಬಾರಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ಅದ್ಭುತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.
- ಫರ್ಗಸನ್ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಣಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಯ ರೇಖೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಟ್ಟಡ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.
- ಪರ್ಸಿ ಬ್ರೌನ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ವೈಭವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಸಾಧನೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಾಗಿದೆ.

ಇಬ್ರಾಹಿಂರೋಜಾ:

- ಇದನ್ನು 2ನೇ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ತನ್ನ ರಾಣಿ ತಾಜಸುಲ್ತಾನ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಅದರ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿ ಇದೆ.

- ರೋಜಾದ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುರಾನ್‌ನ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಮಾನುಗಳು ತಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಕಸಿನ್ ಇಬ್ರಾಹಿಂ‌ರೋಜಾ "ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತಾಜ್ ಮಹಲ್" ಎಂದು ಕರೆದರು.
- ಫರ್ಗುಸನ್ ಪ್ರಕಾರ, ಅಲಂಕಾರದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜಾಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಟ್ಟಡ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿಕ್ ಸ್ಯಾಂಡಲ್, ಅದರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ.

ಬರಾಕಮಾನ್ (1672)

- 2ನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಮಾಧಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದನು. 20 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ವಿಶಾಲವಾದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ 11 ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋಲ್ ಗುಂಬಜ್ ಗುಮ್ಮಟದ ಮೇಲೆ ಅದರ ನೆರಳು ಬೀಳುವುದನ್ನು ನೋಡುವ ತನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಮೊದಲು, ಅವನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಾಣವು ನಿಂತುಹೋಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಗಳು

- 'ಸೂಫಿ' ಎಂಬ ಪದವು ಬಹುಶಃ ಅರೇಬಿಕ್ 'ಸೂಫ್' ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ, ಇದರರ್ಥ 'ಉಣ್ಣೆ ಧರಿಸಿದವನು'. ಏಕೆಂದರೆ ಉಣ್ಣೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಪಸ್ವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಪದದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಭವನೀಯ ಮೂಲವೆಂದರೆ 'ಸಫಾ' ಅಂದರೆ ಅರೇಬಿಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧತೆ.
- ಸೂಫಿಸಂ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ರೂಪವಾಗಿದೆ, ಇದು ಅಭ್ಯಾಸದ ಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದು ದೇವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭೌತವಾದವನ್ನು ದೂರವಿಡುತ್ತದೆ.
- ಇದು ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ಒಂದು ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಸನ್ಯಾಸತ್ವವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತದೆ. ದೇವರ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿದೆ.
- ಸೂಫಿಸಂನಲ್ಲಿ, ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ದೇವರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸ್ವಯಂ-ಶಿಸ್ತು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

- ಕ್ರಿ.ಶ. 12 ರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ, ಪರ್ಷಿಯಾದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರು ಕ್ಯಾಲಿಫೋರ್ನ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಭೌತವಾದದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸತ್ವಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದರು. ಅವರನ್ನು 'ಸೂಫಿಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಸೂಫಿ ಚಳುವಳಿ 1300 A.D ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಮತ್ತು 15 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.
- ಸೂಫಿಸಂಘದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಯಂ-ಶಿಸ್ತು ದೇವರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಬಾಹ್ಯ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದರೆ, ಸೂಫಿಗಳು ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.
- ಮುಲ್ತಾನ್ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್ ಆರಂಭಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಂತರ, ಇದು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಬಿಹಾರ, ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್ (ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹರಡಿತು.

ಸೂಫಿಸಂಘ ಹಂತಗಳು:

- 1 ನೇ ಹಂತ (ಖಾನ್ಸಾಹ್): 10 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು, ಇದನ್ನು ಸುವರ್ಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಯುಗ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ
- 2 ನೇ ಹಂತ (ತಾರಿಕಾ): 11-14 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಸೂಫಿಸಂ ಸಾಂಸ್ಥಿಕೀಕರಣಗೊಂಡಾಗ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಲಗತ್ತಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ.
- 3 ನೇ ಹಂತ (ತಾರಿಫಾ): 15 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು, ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಸಂ ಜನಪ್ರಿಯ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಪ್ರಮುಖ ಸೂಫಿ ಪಂಥಗಳು :

1) ಚಿಸ್ತಿ:

- ಚಿಸ್ತಿ ಯ ಪಂಥವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಖ್ವಾಜಾ ಮೊಯಿನ್-ಉದ್ದೀನ್ ಚಿಸ್ತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಇದು ದೇವರೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಏಕತೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳಿತು (ವಾಫಿದತ್ ಅಲ್-ವುಜುಡ್) ಮತ್ತು ಆದೇಶದ ಸದಸ್ಯರು
- ಶಾಂತಿಪ್ರಿಯರೂ ಕೂಡ.
- ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಭೌತಿಕ ಸರಕುಗಳನ್ನು ದೇವರ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಜಾತ್ಯತೀತ ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರು.
- ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಮೌನವಾಗಿ (ಧಿಕ್ರ ಜಪ್ರಿ, ಧಿಕ್ರ ಖಾಫಿ) ದೇವರ ನಾಮಗಳ ಪಠನವು ಚಿಸ್ತಿ ಅಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ.
- ಖ್ವಾಜಾ ಮೊಯಿನ್-ಉದ್ದೀನ್ ಚಿಸ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಖ್ವಾಜಾ ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಭಕ್ತಿಯಾರ್ ಕಾಕಿ, ಫರೀದುದ್ದೀನ್ ಗಂಜ್-ಎ-ಶಕರ್, ನಿಜಾಮ್ ಉದ್ದೀನ್ ಔಲಿಯಾ ಮತ್ತು ನಾಸಿರುದ್ದೀನ್ ಚಾರಗ್ ಅವರಿಂದ ಚಿಸ್ತಿ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

2) ಸುಹ್ರವರ್ದಿ ಪಂಥ :

- ಇದನ್ನು ಶೇಖ್ ಶಹಾಬುದ್ದೀನ್ ಸುಹ್ರವರ್ದಿ ಮಕ್ತುಲ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಸುಹ್ರವರ್ದಿಗಳು, ಚಿಸ್ತಿಗಳಂತಲ್ಲದೆ, ಸುಲ್ತಾನರಿಂದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಅನುದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

3) ನಕ್ಷಬಂದಿ ಪಂಥ :

- ಇದನ್ನು ಖ್ವಾಜಾ ಬಹಾ-ಉಲ್-ದಿನ್ ನಖ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಡ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಈ ಪಂಥ ಖ್ವಾಜಾ ಬಹಾವುದ್ದೀನ್ ನಕ್ಷಬಂದಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಆರಂಭದಿಂದಲೂ, ಈ ಆದೇಶದ ಅತೀಂದ್ರಿಯಗಳು ಷರಿಯತ್ ನ ಆಚರಣೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದರು.

ಖಾದ್ಯ ಪಂಥ :

- ಇದು ಪಂಜಾಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು.
- ಬದೌನ್‌ನ ಶೇಖ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದಿರ್ ಇದನ್ನು 14 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಅಕ್ಕರನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಗಳು :

- ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿದ್ದು, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ದರ್ಗಾಗಳ ಕುರಿತು ನಾನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.
- 7ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ A.D ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಸೂಫಿಸಂ ಮೊದಲು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ಅರಬ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ತಾಜ್ಜಿಕರು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಆರಂಭಿಕ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು 1301 AD ಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.
- ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1336 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1565) ನೂರುಲ್ಲಾ ಖಾದಿರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಕಡಿ ರಾಮಾಪುರದ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಅವರ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

1) 1347 AD ಯಲ್ಲಿ ಶೇಖ್ ಸಿರಾಜುದ್ದೀನ್ ಜುನ್ಯಾದಿ

- ಶೇಖ್ ಸಿರಾಜುದ್ದೀನ್ ಜುನ್ಯಾದಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು, ರಾಜ ಅಲಾವುದ್ದೀನ್ ಹಸನ್ ಬಹಮಾನ್ ಷಾ ಅವರನ್ನು ರಾಜ ಬೋಧಕರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದರು. ಸುಲ್ತಾನ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ I (1358-75 A.D.) ಅವರ ಸಮಾಧಿ ಶೇಖ್ ರೋಜಾ ದರ್ಗಾ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಶಾ ಬಜಾರ್‌ನಲ್ಲಿದೆ.

2) ಹಜರತ್ ಶೇಖ್ ಸಾದ್ ಝಂಜನಿ ರಹಿಮತುಲ್ಲಾ ಔಲಿಯಾ

ಅವರು 1351 AD ಯಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು, ಅವರ ದರ್ಗಾ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಚೋರ್ ಗುಂಬದ್ ಬಳಿ ಇದೆ.

3) ಹಜರತ್ ಶೇಖ್ ಮಿನಜ್ಜುದ್ದೀನ್ ತಮೀಮ್-ಉಲ್-ಅನ್ಸಾರಿ

ಅವರು 1352 AD ಯಲ್ಲಿ ದೌಲತಾಬಾದ್‌ನಿಂದ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವರ ದರ್ಗಾವು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಕೋಟೆ ರಸ್ತೆಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಕಿರಾನಾ ಬಜಾರ್‌ನಲ್ಲಿದೆ.

4) ಖಾದ್ಯ ಪಂಥದ ಹಜರತ್ ಶಾ ರುಕ್ನುದ್ದೀನ್ ಖೋಲಾ

- ರಾಜ ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ಬಹಮಾನ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗೆಸು ದರಾಜ್ ಗಿಂತ ಮೊದಲು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವರ ದರ್ಗಾ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಜೋಡ್ ಗುಂಬದ್ ಬಳಿ ಇದೆ.

5) ಸೈಯದ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗೆಸು ದರಾಜ್ (ಹಜರತ್ ಖ್ವಾಜಾ ಬಂದಾ ನವಾಜ್; 1321-1422 A.D.)

- ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಆರಂಭಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಸೈಯದ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಗೆಸು ದರಾಜ್. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಚಿನ್ನಿ ವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು 30 ನೇ ಜುಲೈ 1321 A.D. 1335 A.D. ನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು, ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ದೌಲತಾಬಾದ್‌ನಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ಬಂದರು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಿತ್ತಿ ಸಂತ ಶೇಖ್ ನಾಸಿರುದ್ದೀನ್ ಚಿರಾಗ್ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾದರು.
- ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನಿಂದ ಚಿತ್ತಿ ಸಿಲ್ಲಿಲದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- 1400-1 AD ಯಲ್ಲಿ ಗೆಸು ದರಾಜ್ ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ರಾಜ ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಖಾನ್ವಾದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು.
- ಪರ್ಷಿಯನ್ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಅವರು ಉರ್ದುವನ್ನು ಕಲಿತರು ಮತ್ತು ಪರ್ಷಿಯನ್, ದಖನಿ ಉರ್ದು ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ 104 ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವ ಮತ್ತು ಗೌರವಾನ್ವಿತರಾಗಿದ್ದರು.

- ಅವರು ಕುರಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಮಶಾರಿಕ್-ಅಲ್-ಅನ್ವರ್ (ಪ್ರವಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ) ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.
- ಅವನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಕಟ್ಟಾ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದ 1ನೇ ರಾಜ ಅಹ್ಮದ್ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ದರ್ಗಾವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಗೋಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಗುಮ್ಮಟಗಳ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು ಟರ್ಕಿಶ್ ಮತ್ತು ಇರಾನ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ.

5) ಸೈಯದ್ ತಾಜುದ್ದೀನ್

- ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಅವರು ಇರಾನ್‌ನ ನಗರವಾದ ಖೋರಾಸಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು ಮತ್ತು 1387 A.D ನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ (ಬೀದರ್) ಗೆ ಬಂದರು.
- ಅವರನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣದ "ರಾಜಾ ಬಾಗ್ ಸವಾರ" ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಗೇಸು ದರಾಜ್ ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು.
- 1397 ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮರಣದ ನಂತರ, ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಬಂಗಲೆಯ ಬಳಿ ಅವರ ದರ್ಗಾವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂದು
- ಸೈಯದ್ ತಾಜುದ್ದೀನ್ ಅವರ ದರ್ಗಾವು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಗಳ ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

6) ಸೈಯದ್ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಖಾದ್ರಿ

- ಬಾಗ್ದಾದ್‌ನಿಂದ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ 2ನೇ ಅಲೌದ್-ದಿನ್ ರ ನೆಚ್ಚಿನವನಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಅವರು ಹಿಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬಗಳ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.
- ಸೈಯದ್ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಖಾದ್ರಿ ಅವರ ದರ್ಗಾ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಲ್ಕಿಯ ಸಮೀಪದ ಘೋರವಾಡದಲ್ಲಿದೆ.
- ಈ ಸಂತನ ಉರುಸ್ ಅನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಇಂದಿಗೂ ಬಹಳ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

*ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ತ್ರೀ ಸೂಫಿ ಸಂತರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ, ಸಹೋದರಿಯರು, ಪತ್ನಿಯರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತಹದ್ದು.

- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ.

- 1) ಸುಮಾರು 800 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅರೇಬಿಯಾ ಅಥವಾ ಬಾಗ್ದಾದ್‌ನಿಂದ ಕುಡ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಹಜರತ್ ಮಾಸಾಹೇಬ ಅಶ್ರಫ್ ದೋಜಾಹಾನ್ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಯಬಾಗ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ
- 2) ಕುಂಜಾ ಮಾ ಬೀ, ರಾಜ 1ನೇ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಷಾ I ರ ಮಗಳು (1358 A.D. ರಿಂದ 1375 A.D.
- 3) ಹಜರತಾ ಅಮೀನ ಬೀಬಿ ದಾದಿ ಮಾ ಸಾಹಿಬಾ ಮತ್ತು ಮಸ್ತಾನ ಬೀಬಿ (ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಿಟಿ ಮಾರ್ಕೆಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಗಾಗಳು),
- 4) ಸೈಯದಾನಿ ಬೀಬಿ (ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಟ್ಯಾನರಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಗಾ),
- 5) ತವಕ್ಕಲ್ ಮಸ್ತ್ ಎ ಬೀಬಿ (ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರಿಚ್‌ಮಂಡ್ ಸರ್ಕಲ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಗಾ),
- 6) ಹಜರತ್ ಸೈಯಿದಾ ಅಮ್ಮ ಜಾನ್ (ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ)
- 7) ಸೈದಾನಿ ಬೀಬಿ (ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ)

ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರ್ ಗಳು

- ಕ್ರಿ.ಶ 1399 ರಿಂದ 1761 ರವರೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರುಗಳು ಮೊದಲು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮುಂಚಿನ ಒಡೆಯರ್ ಗಳು ಹದಿನೆಂಟನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಮನೆತನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಮೂಲವನ್ನು ಯಾದವ ಸಂತತಿಯ ಇಬ್ಬರು ಯುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅವರು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುಜರಾತ್‌ನ ದ್ವಾರಕಾವನ್ನು ತೊರೆದರು.
- ಈಗಿನ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹದಿನಾಡ್ ಅಥವಾ ಹದಿನಾರುಗೆ ಆಗಮಿಸಿದಾಗ, ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ತೀರಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಒಬ್ಬರೇ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅವರು ತಿಳಿದರು.
- ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ವಿಜಯ ಅವರ ವಧುವಾದಳು.1399 A.D.ರಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತಗಾರನಾದ ಮತ್ತು ಅವನು ಒಡೆಯರ್ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹದಿನಾಡು ಮತ್ತು ಕರುಗಹಳ್ಳಿಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು.
- ಹಾಸನ, ಬಾಣಾವರ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ಬಾಬಾಬುಡನ್ ಪರ್ವತಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆರಂಭಿಕ ಒಡೆಯರ್‌ಗಳು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಮಧುಗಿರಿಯಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ದಿಂಡಿಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಕೋಲಾರ, ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಮತ್ತು ವಸ್ತಾರದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊಸಕೋಟೆ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ಧರ್ಮಪುರಿ, ಸೆಲಂ ಮತ್ತು ಈರೋಡ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಳಿದರು.
- ಮೊದಲ ದೊರೆ ವಿಜಯ ಅಥವಾ ಯದುರಾಜ (ಯದುರಾಯ ವಡೆಯರ್) 1399 ರಿಂದ 1423 AD ವರೆಗೆ ಆಳಿದರು.
- 1565 ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ನಂತರ, ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು ಮತ್ತು 1799 ರವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು.
- ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು (1761 -1799 A.D), ನಂತರ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಒಡೆಯರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಎರಡನೇ ಹಂತ (1800 A.D - 1831 A.D).

ಆದಿ ಯದುರಾಯ ಒಡೆಯರ್ (1399-1423):

- ಆದಿ ಯದುರಾಯ ಒಡೆಯರ್ ಅಥವಾ ರಾಜಾ ವಿಜಯ ರಾಜ್ ಒಡೆಯರ್ ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ರಾಜ.
- ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಕಾರುಗಹಳ್ಳಿಯ ದೇಲವೋಯಿ ಮಾರ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದು ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- ನಂತರ, ಒಂಬತ್ತನೇ ರಾಜ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕ್ರಿ.ಶ.1573 ರಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. 1617 ಕ್ರಿ.ಶ. ಕ್ರಿ.ಶ.1610ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ದೃಢೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾಡಿದರು.
- ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ್ I (1638-1659): ಅವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಅವರು ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ರಾಜರಾಗಿದ್ದರು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಟಂಕಸಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕಂಠೀರಯ್ಯ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸುವುದು.

ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (1673-1704):

- ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್, ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ 2ನೇ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಹಾಗೂ 14 ನೇ ಮಹಾರಾಜ ಎಂದೂ

ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಆರೋಹಣ (ಏರಿಕೆ) ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ತಿರುವು ನೀಡಿತು.

- 1ನೇ ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ದೊಡ್ಡ ದೇವರಾಜರ ಹಿರಿಯ ಮಗ.
1ನೇ ದೇವರಾಜರ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರ.
- ಅವರು ನಾಟಕ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾವ್ಯ, ವಾಕ್ಯಾತುರ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ, ಧರ್ಮ, ಸಂಗೀತ, ಜಿಮ್ಮಾಸ್ಟ್ರಕ್ಸ್, ಕತ್ತಿವರಸೆ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಲುಗಾರಿಕೆಯ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು.
- ಅವರ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯು ಮೈಸೂರಿನ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿತು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರವು ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು.
- 1704 ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ, ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸೇಲಂ ಬಾರಾಮಹಲ್ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಸಕ್ರೇಪಟ್ಟ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಹಾಸನ, ಕಡೂರಿನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- 1688-1699 ರ ನಡುವೆ ಅವರು ಹಿಂದೆ ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಇಕ್ಬೇರಿ ನಾಯಕರಿಂದ ಕಳೆದುಹೋದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದರು.
- ಔರಂಗಜೇಬನು "ಜಗ್ ಡಿಯೋ ರಾಜ್ " (ಅಕ್ಷರಶಃ, "ಲಾರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಕಿಂಗ್ ಆಫ್ ದಿ ವರ್ಲ್ಡ್") ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಿಗ್ನೇಟ್ ರಿಂಗ್ ಸೀಲ್ ಅನ್ನು ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಚಿನ್ನದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಹಿಡಿತವಿರುವ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನೀಡಿದನು.
- ಖಜಾನೆಯಲ್ಲಿ 9 ಕೋಟಿಯನ್ನು ಇಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಅದು ಅವನಿಗೆ ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ನೀಡಿತು.
ಆಡಳಿತ, ಕಲೆ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:
- ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಪುಟವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.
- ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜರು ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದ್ದರು. ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಕಾರಂಜಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಅವರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅಥರಾ ಕಚೇರಿ ಅಥವಾ ಚಾವಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದರು
- ಅವನ ರಕ್ಷಣೆಯು ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು, ಅವನ ಸೈನ್ಯವು ಉತ್ತಮ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡುವತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು.
- ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೆಂದರೆ ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಣ.
- ಕಬ್ಬಿಣವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ಯಮವಾಗಿತ್ತು. ನೇಕಾರರು, ಬಣ್ಣ ಹಾಕುವವರು, ಟೈಲರ್‌ಗಳು, ಪ್ಲಾಸ್ಟರ್‌ಗಳು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಬುಟ್ಟಿ ತಯಾರಕರು ಸಹ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಮೈಸೂರಿನ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತ ರಾಜವಂಶದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಜೈನ ಧರ್ಮದಂತಹ ಇತರ ಧರ್ಮಗಳು ಸಹ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿವು.
- ಅವರು *ತಿರುಮಲರಾಯ*, *ಚಿಕ್ಕಪಾಧ್ಯಾಯ* ಮತ್ತು ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು ಕೌಂಡಿನಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಪರವಾಸುದೇವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು, ಸೆರಿಂಗಪಟ್ಟಂ, ಹರದನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ವರಕೊಕ್ಕುವಿನ ದೇವಾಲಯ. ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಅವರು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ನದಿಯ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಅಗೆಯುವ ಮೂಲಕ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಜಂಗಮ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ:

- ಚಿಕ್ಕ ದೇವರಾಜನು ರೈತರಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾದ ವಿವಿಧ ಸಣ್ಣ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದನು, ಆದರೆ ಅವನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಡಳಿತದ ಒಳನುಗ್ಗುವ ಸ್ವಭಾವವು ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು.
- ಗಲಭೆಕೋರರಿಗೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಪುರೋಹಿತರು ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ, ರಾಜನು ಚರ್ಚೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಚಕರನ್ನು ನುಂಜನಗೊಂಡು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. 400 ಅರ್ಚಕರು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ರಾಜನಿಗೆ ನಮನ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ನಂತರ, ಅವರುಗಳನ್ನು ಕಿರಿದಾದ ರಸ್ತೆಯ ಮೂಲಕ ತೆರಳಲು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು, ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ಉಪಹಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿಸಿದರು.
- ಬದಲಾಗಿ, ಪ್ರತಿ ಪುರೋಹಿತರು ಕಿರುರಸ್ತೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ, ಅವನು 400 ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕೊಂದನು ಮತ್ತು ದೇಹವನ್ನು ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಲಿದ ಗುಂಡಿಗೆ ಬೀಳಿಸಲಾಯಿತು.
- ಅದೇ ದಿನ, ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಜಂಗಮರು ನಾಶವಾದರು. ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಜನಸಮೂಹ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತಳೆ ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಪಡೆಗಳಿಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಕಿತ್ತಳೆ ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರ ಜಂಗಮ ಪುರೋಹಿತರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉಡುಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದಲೂ ಲಿಖಿತ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವವರೆಗೂ ಇದು ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಇಕ್ಕೇರಿಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರು

ಮೂಲ:

- ಕೆಳದಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು 1499 ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅವರು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು; ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಅವು ಬಲಗೊಂಡವು.
- ನಾಯಕರು 250 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರ ರೀತಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು.
- ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಗರ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಳದಿ ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಕ್ಕೇರಿ, ಬಿದನೂರು ಮತ್ತು ಭುವನಾರಿ ಅವರ ಇತರ ರಾಜಧಾನಿಗಳು.
- ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗೋವಾದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಣ್ಣನೂರುವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ಕೇರಳದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ಇದನ್ನು ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರು ಸೇರಿದಂತೆ 16 ರಾಜರು ಆಳಿದರು. ಗಂಡಭೇರುಂಡ ಅವರ ರಾಜ್ಯ ಲಾಂಛನವಾಗಿತ್ತು.

ಅಡಿಪಾಯ

- ಕೆಳದಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕರು ವೀರಶೈವ ಸಹೋದರರಾದ ಚೌಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಭದ್ರಪ್ಪ.
- ಚೌಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಭದ್ರಪ್ಪ ರವರು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾತ್ರಿಕರು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರ ವಿರುದ್ಧ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು.
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಚೌಡಪ್ಪನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕೆಳದಿ, ಇಕ್ಕೇರಿ, ಬೆಳಗುತ್ತಿ, ಪರಬಯಲು, ಮಾಡೂರು, ಕಳಸ,ಲಾಟವಾಡಿ ಮತ್ತು ಎಳಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಅವನ ಮಾಂಡಲಿಕನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು.
- ಕೆಳದಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅರಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಸದಾಶಿವ ನಾಯಕ (1514-1546A.D)

- ಕೆಳದಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದರು.
- ಅವನು ವಿಜಯನಗರದ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಅಹಮದನಗರ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ, ಬೀದರ್, ತುಳು, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಬಂಕಾಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.
- ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಅವನಿಗೆ ಕೋಟೆ ಕೋಲಾಹಲ, ರಾಯ ನಾಯಕ, ಓಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬಾರಕುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.
- ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕೆಳದಿಯಿಂದ ಕೇರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದನು. ಕಾಸರಗೋಡಿನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಣ್ಣ ನಾಯಕ (1546-1559A.D)

- ಗೇರುಸೊಪ್ಪಿನ ಭೈರಾದೇವಿ, ಉದ್ಗಣಿಯ ಪಾಳೇಗಾರ ವಿರುಪಣ್ಣ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಕಳದ ಭೈರಸ ಒಡೆಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಜಂಬೂರನ್ನು ಗೆದ್ದರು.
- ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಮರಾಯರಿಂದ ಭುಜಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ.
- ಸಂಕಣ್ಣ ಜಂಗಮ ವೇಷ ಹಾಕಿ ಜಟ್ಟಿ ಅಂಕುಶಖಾನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ.
- ಅವರು ಕೆಳದಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಇಕ್ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅಘೋರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಚಿಕ್ಕ ಸಂಕಣ್ಣ (1559-1571 ಎ.ಡಿ)

- ಬಿಜಾಪುರದ ಮಂಜೂರ್ ಖಾನ್, ಗೇರುಸೊಪ್ಪಿನ ಭೈರಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಸೋದೆ ಅರಸಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಉದ್ಗಣೆಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದರು.
- ತಾಳಿಕೋಟ ಕದನದಲ್ಲಿ ರಾಮರಾಯರ ಪರ ಹೋರಾಡಿದರು.

ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕ (1582-1629)

- ರಾಜಾ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕ ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಅವರು ಯೋಧ, ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕರಾಗಿದ್ದರು.
- ಹಾನಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಗೇರುಸೊಪ್ಪಿನ ಭೈರಾದೇವಿ, ತರೀಕೆರೆಯ ಹನುಮಪ್ಪ ನಾಯಕ, ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು, ಬೆಳಮಂದೂರಿನ ಅಲೆಗಾರ, ಮಂಡಗದ್ದೆ, ಹೊನ್ನೂರು, ಹಾರಹಳ್ಳಿ, ಸಾತಲಾಳು ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ಅರವೀಡು ವಂಶದ ದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅವರು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಕಾಳುಮೆಣಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಇಟಲಿಯ ಪ್ರವಾಸಿ ಡೆಲ್‌ವೆಲ್ಲೆ ಅವರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೊಗಳಿದರು.
- ಅವರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಖರೇಶ್ವರ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ, ರಂಗನಾಥ ದೀಕ್ಷಿತರು ತಂತ್ರ ಸಾರವನ್ನು ಬರೆದರು, ತಿರುಮಲ ಭಟ್ಟರು ಶಿವಗೀತೆ, ಶಿವ ಅಷ್ಟಪದಿ, ಬರೆದರು.
- ಅಶ್ವಪಂಡಿತರು ಮನಪ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಷಿತರು ತತ್ವಕೌಸ್ತುಭ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ (1645-1660 A.D)

- ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನು ಬೇಲೂರು ಕದನದಲ್ಲಿ ಬಳಂ ಪಾಳೇಗಾರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಸೊರಬ, ಉದ್ಗಣಿ, ತುರುವೇಕೆರೆ, ಬೆಳಗುತ್ತಿ ಹಾಸನ, ಬನವಾಸಿ, ಕಡೂರು ಮತ್ತು ಹೊಳೆ ನರಸೀಪುರವನ್ನು ಗೆದ್ದನು.

- ಮಲಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಡಚ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅವನಿಗೆ ಶರಣಾಯಿತು. ಹೊನ್ನಾವರದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ
- ಹೊನ್ನಾವರ, ಗಂಗೊಳ್ಳಿ, ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕುಂದಾಪುರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರು.
- ಪೋರ್ಚುಗೀಸರಿಂದ ಕಾಂಬೋಲಿ ಗೆದ್ದದ್ದು ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ. ಅವರು ನೀಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸ್ತಂಭವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಬಿಜಾಪುರ ಆದಿಲ್ ಶಾರರ ಪತನದ ನಂತರ ಸೊರಬ, ಇಕ್ಕೇರಿ, ಉದ್ಗಣಿ, ಮಹದೇವಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.
- ಬೆಳಗಿ, ಸೋದೆ, ತರೀಕೆರೆ, ಗೇರುಸೊಪ್ಪಾ, ಬೆಳಗುತ್ತಿಯ ಪಾಳೇಗಾರರು ಶಿವಪ್ಪನಿಗೆ ಶರಣಾದರು.
- ಶಿವಪ್ಪ, ನಿಷ್ಠೆ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯರಿಗೆ ಬೇಲೂರು ನೀಡಿ ಗೆದ್ದರು.
- ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ ದೈವಭಕ್ತ. ವೀರಶೈವರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಕೆಳದಿ ಮಹಾಂತ ಮಠ ಮತ್ತು ಆನಂದಪುರ ಜಂಗಮ ಮಠಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದರು.
- ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವರಾಜಪುರ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. 6000 ಕೈಸ್ತರು ಅವನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು.
- ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ನಂತರ 2ನೆಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪ (1660-61), ಭದ್ರಪ್ಪ (1661-63) ಮತ್ತು 1ನೆಯ ಸೋಮಶೇಖರ (1663-71) ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು.

ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕರ ಭೂಸುಧಾರಣೆ

- ಅವರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅದರ ಫಲವತ್ತತೆ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ 5 ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಆದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದರು. ಅವರು 5 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆದಾಯದ 1/3 ಅನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದರು.
- ಉತ್ತಮ ಭೂಮಿ - ಉತ್ತಮ ಫಲವತ್ತತೆಯ ಭೂಮಿ, ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೀರಾವರಿ.
- ಮಧ್ಯಮ ಭೂಮಿ - ಉತ್ತಮ ಫಲವತ್ತತೆಯ ಮಳೆಯಾಶ್ರಿತ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಭೂಮಿ.
- ಕನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿ- ಕಡಿಮೆ ಫಲವತ್ತಾದ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆಯ ಪ್ರದೇಶ.
- ಅಧಮ ಭೂಮಿ--ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ, ಕಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿ
- ಅಧಮಧಾಮ ಭೂಮಿ -- ಮರಳು ಖಾರಿ ಅಥವಾ ಬಂಜರು ಭೂಮಿ

ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿ (1671-1697A.D)

- ಕೆಳದಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಧೀರ ಮಹಿಳೆ, ಪತಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮರಣದಿಂದ ಅವರ ರಾಜ್ಯವು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿದ್ದು.
- ಅವಳು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಭುವನಗಿರಿ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಳು, ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದಳು, ಆಂತರಿಕ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದಳು.
- ಅವಳು ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನನೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿದಳು.
- ಸೋದೆ ಪಾಳೇಗಾರರು ಅವಳಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಹಾಸನದ ಬಳಿ ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಳು. ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ಬಾಣಾವರ ಕದನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಎದುರು ಸೋತಳು.
- ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಛತ್ರಪತಿ ರಾಜಾರಾಮ್‌ಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದು ಅವಳ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ.
- ಅವಳು ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಂಬ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅವರು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಿಗೆ ಚರ್ಚುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ನಂತರ ನಾಯಕರು

- ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿಯ ನಂತರ ಅವಳ ದತ್ತುಪುತ್ರ ಬಸಪ್ಪ ನಾಯಕ 1714 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಸ್ವತಃ ಕವಿ, ಅವನು ಶಿವ ತತ್ವ ರತ್ನಾಕರವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

- ನಂತರ 2ನೇ ಬಸವ ನಾಯಕ 1739-1754ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ. ಅವನು ಮಾಯ ಕೊಂಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮದಕರಿನಾಯಕನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿ ಸೋಲಿಸಿದನು
- 1763 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಬಿದನೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಸೋಮಶೇಖರ III ಮತ್ತು ವೀರಮ್ಮನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಆಡಳಿತ

- ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಸೀಮಾ, ವಂತೆ, ಪಾಲ-ನಾಡು ಮತ್ತು ಹೋಬಳಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ವರಾಹ, ಹೊನ್ನ, ದಾರಣ, ಮುಪ್ಪಗೆ, ಹಣ, ಬೆಳೆ, ವೀಸ, ಹಾಗ, ಅಡ್ಡ, ಅರೆವೆಯಿಸ, ಕಾಸು ಇತ್ಯಾದಿ.
- ಮಂಗಳೂರು, ಅಂಕೋಲಾ, ಹೊನ್ನಾವರ, ಉಳ್ಳಾಲ, ಭಟ್ಟಳ ಬಂದರುಗಳ ಮೂಲಕ ಏಲಕ್ಕಿ, ಕಾಳುಮೆಣಸು, ಅಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಸಾಂಬಾರ್ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಕುದುರೆ ಮತ್ತಿತರ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿತ್ತು. ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕ ಶಿಸ್ತು ಎಂಬ ಭೂಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.

ಧರ್ಮ:

- ವೀರಶೈವ ಕೆಳದಿ ಅರಸರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಉದಾರತೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ. ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮ.
- ಅವರು ಕೆಳದಿ ಮತ್ತು ಆನಂದಪುರ ಮಠಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿ ನೀಡಿದರು . ಶೃಂಗೇರಿಯ ಅದ್ವೈತ ಮಠ, ಉಡುಪಿಯ ದ್ವೈತ ಮಠಗಳಿಗೂ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.
- ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಅವರು ಮೂಡುಬಿದಿರೆಯ ಜೈನ ಬಸದಿಗೆ ಭೂಮಿ ದಾನ ಮಾಡಿದರು.
- ಭುವನಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಚಿನ್ನಮ್ಮಾಜಿಯವರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಚರ್ಚ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಗೆ ಭೂಮಿ ಕೊಟ್ಟರು.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:

- ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಅರಮನೆ, ಕೋಟೆ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಇವು ಕೊಲ್ಲೂರು, ಕೆಳದಿ, ಬಿದನೂರು, ಇಕ್ಕೇರಿ ಮತ್ತು ಭುವನದುರ್ಗದಲ್ಲಿವೆ. ಕೆಳದಿ ಅರಮನೆ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ವೀರಭದ್ರೇಶ್ವರ, ಇಕ್ಕೇರಿಯ ಭವ್ಯ ಅಘೋರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಭುವನಗಿರಿ ಕೋಟೆ, ಚನ್ನಗಿರಿಯ ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆಗಳು.
- ಅವರು ಬಿದನೂರು, ಕುಮಟಾ ಮತ್ತು ಹೊನ್ನಾವರದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ನೀಲಕಂಠೇಶ್ವರ, ಕೆಂಗಲ್ ಗುಡಿ, ಹಂಪನೂರಿನ ರಂಗನಾಥ ಮಂದಿರ, ಮೇಳಿಗೆಯ ಜೈನ ಬಸದಿ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು.

-:ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೇಗಾರರು:-

- ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಮಂತರಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೇಗಾರರು ಸುಮಾರು 211 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು.
- ಬೇಡ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು.

- ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕ ರಾಜವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕ ಮತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ನಾಯಕ.

ಮಟ್ಟಿ ತಿಮ್ಮನ ನಾಯಕ (1495-1510 A.D)

- ಅವರು 1485 ರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಭರಮನಾಗರದ ಬಳಿ ನೆಲೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಅಥವಾ ಬೇಡ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು.
- ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಸವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ ನರಸಿಂಹ ಅವರಿಗೆ ಹಿರಿಯರು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು.
- ಗುಲ್ಬರ್ಗವನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಂತರ, ಅವರು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಆಗೌರವಗೊಳಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಭರಮಪ್ಪ ನಾಯಕ (1689 ರಿಂದ 1722 ಎ.ಡಿ)

- ಹಲವಾರು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬುರುಜುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕೋಟೆಗಳು, ಅರಮನೆಗಳು, ಕೆರೆಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಯಕ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಮೊಘಲರ ವಿರುದ್ಧ ಹಲವಾರು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು.

ಐದನೇ ಮದಕರಿ ನಾಯಕ್ (1755-1779 A.D)

- ಅವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ತಯಾರಿಕಾ ಘಟಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಕುಯಿಲಹಳ್ಳಿಯ ಕದನದಲ್ಲಿ ರಾಯದುರ್ಗದೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ರಾಯದುರ್ಗದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ, ಸವಣೂರಿನ ನವಾಬ್ ಹಕೀಂ ಖಾನ್, ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯ್ಕ ಮತ್ತು ಬಿದನೂರಿನ ನಾಯಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು.
- ಹೈದರ್‌ಗೆ ಸಹಾಯ 1763 ರಲ್ಲಿ, ಹೈದರ್ ಬಿದನೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಮದಕರಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಮದಕರಿನಾಯಕನಿಗೆ ಬಂಕಾಪುರ ಮತ್ತು ನಿಡುಗಲ್ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೈದರ್ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.
- ಮರಾಠರು ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಮದಕರಿಯು ತನ್ನ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಮರಾಠರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಮದಕರಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಾ ಸೇನೆಗಳು ಆನವಟ್ಟಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಹೈದರ್‌ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು--1764.
- ಹೈದರ್ ಅಲಿ 1760 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು, 1770 ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿಗೆ ಮತ್ತು 1779 ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಬಾರಿಗೆ ಮದಕರಿ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.
- ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠರೊಡನೆ ಆಡುವ ನಾಯಕನ ಜೂಜು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಹಮ್ಮದನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗ್ಗಿದರು.
- ಅವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಖಜಾನೆಯು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ವರವನ್ನು ನೀಡಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಒನಕೆ ಓಬವ್ವ

- 1770 ರಲ್ಲಿ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕನ ಹೆಂಡತಿ ಒನಕೆ ಓಬವ್ವನ ವೀರಗಾಥೆಯು ಪೌರಾಣಿಕ ಘಟನೆಯಾಯಿತು.
- ಒನಕೆ ಓಬವ್ವ (18 ನೇ ಶತಮಾನ) ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೈದರ್ ಅಲಿ (ಒನಕೆ) ಯೊಂದಿಗೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಮಹಿಳೆ, ಆಕೆಯ ಪತಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವಲು ಗೋಪುರದ ಕಾವಲುಗಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- ಹೈದರ್ ಅಲಿಯ ಸೈನಿಕರು ನುಸುಳಿದ ರಂಧ್ರವನ್ನು ಒನಕೆ ಓಬವ್ವನ ಕಿಂಡಿ (ಕಿಂಡಿ=ಕುಳಿ) ಅಥವಾ ಒನಕೆ ಕಿಂಡಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ

- ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಅವರು ನವೆಂಬರ್ 1778 ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಕತಿ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಅವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- ದೇಸಾಯಿ ಕುಟುಂಬದ ರಾಜ ಮಲ್ಲ ಸರ್ಜಾ ಅವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದಾಗ ಅವರು ಕಿತ್ತೂರಿನ (ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ) ರಾಣಿಯಾದರು.
- ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನು, ಅವರು 1824 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ನಂತರ ಅವಳು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು.
- ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ, 1824ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇರುವ ಮೂಲಕ ಕಿತ್ತೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು.
- ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಅವರು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್-ಗವರ್ನರ್ ಲಾರ್ಡ್ ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟೋನ್ ಅವರಿಗೆ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಕಾರಣವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು, ಆದರೆ ಅವರ ಮನವಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1824 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೊದಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪಡೆಗಳು ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೋತವು ಮತ್ತು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಏಜೆಂಟ್, ಸೇಂಟ್ ಜಾನ್ ರಾಕ್ರೆ, ಕಿತ್ತೂರು ಪಡೆಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ಎಲಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸ್ವೀವನ್ಸ್ ಅವರನ್ನು ಸಹ ಒತ್ತೆಯಾಳುಗಳಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ ನಂತರ ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಅವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.
- ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವಳನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು, ಅಲ್ಲಿ ಅವಳು ಫೆಬ್ರವರಿ 21, 1829 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು.
- ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಮೊದಲ ವಿಜಯ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೂರು ಉತ್ಸವವನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 22-24 ರಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತ ಸ್ಮರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- 11 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2007 ರಂದು ಕಿತ್ತೂರಿನ ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ (1798 - 1831)

- ಅವರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಕಿತ್ತೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸೇನಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಮರಣದ ತನಕ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿದರು.
- ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಕೂಡ 1824ರ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು ಮತ್ತು ದತ್ತುಪುತ್ರ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನನ್ನು ಕಿತ್ತೂರಿನ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬಯಸಿದ್ದರು.
- ರಾಯಣ್ಣ 1829-30ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧದ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ಯೋಧ ಗಜವೀರನಿಂದ ಸಹಾಯ ಪಡೆದನು.
- ಅವರು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಮಾದರಿಯ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವನು ಮತ್ತು ಅವನ ಸೈನ್ಯವು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು, ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು.
- ಭೂಮಾಲೀಕರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿದರು.
- ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪಡೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಬಹಿರಂಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕತನದಿಂದ

ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು, ಅವರು ಏಪ್ರಿಲ್ 1831 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

- ಹೊಸ ದೊರೆ ಆಗಬೇಕಿದ್ದ ಬಾಲಕ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನನ್ನೂ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು.
- ರಾಯಣ್ಣನನ್ನು 26 ಜನವರಿ 1832 ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಂದಗಡದಿಂದ ಸುಮಾರು 4 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಆಲದ ಮರಕ್ಕೆ ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ನಾಡಪ್ರಭು ಕೆಂಪೇಗೌಡ

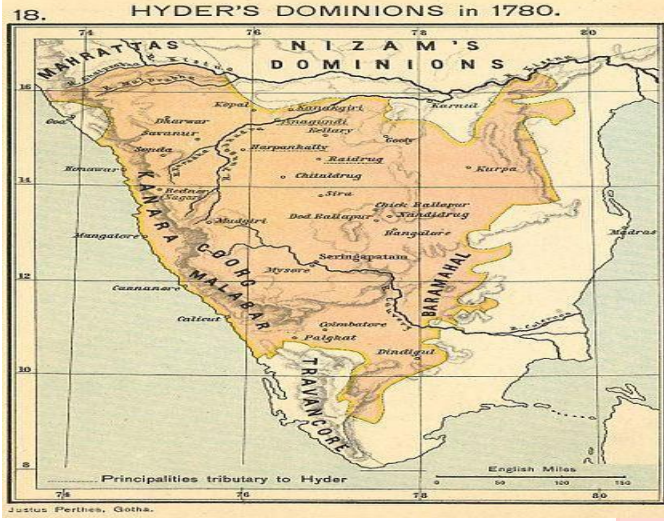
- ನಾಡಪ್ರಭು ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಅವರು 1513 ರಲ್ಲಿ ಯಲಹಂಕ ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು, ಅವರು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು 16 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.
- ಮೊರಸು ಗೌಡ ವಂಶದ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಕೆಂಪೇಗೌಡರು ಅವರ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವಿ ಆಡಳಿತಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ಐಗೊಂಡಾಪುರ (ಇಂದಿನ ಹೆಸರಘಟ್ಟ) ಬಳಿಯ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು, ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ರಾಜ್ಯ ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲಿತರು.
- ಕೆಂಪೇಗೌಡರು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿ ವೀರಣ್ಣ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಾರ ಗಿಡ್ಡೆಗೌಡರೊಂದಿಗೆ ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ (ಹೆಸರಘಟ್ಟದ ಬಳಿ) ಬೇಟೆಯಾಡುವಾಗ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ಆರಂಭಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ, ದಂಡು , ಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು (ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹಾಗಾರಗಳು), ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಯ ಜನರು ವಾಸಿಸಬೇಕು.
- ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು-ಪುಣೆ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ 48 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವಗಂಗಾ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಚ್ಯುತರಾಯರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದ ನಂತರ, ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1537 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಯಲಹಂಕದಿಂದ ಹೊಸ ಬೆಂಗಳೂರು ಪೇಟೆಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದರು.
- ಮೊರಸು ವಕ್ಕಲಿಗರ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದ ಬಂಡಿದೇವರು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಎಡಗೈಯ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.
- ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಅವರು ಬಹುಭಾಷಾ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನ ನಾಟಕವಾದ ಗಂಗಾಗೌರಿವಿಲಾಸವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.
- ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1,000 ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.
- ಸುಮಾರು 56 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದ ನಂತರ ಅವರು 1569 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ಲೋಹದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮರಣೋತ್ತರವಾಗಿ 1609 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಗಂಗೆಯ ಗಂಗಾಧರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ, ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣ ಮತ್ತು ನಾಡಪ್ರಭು ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಮೆಟ್ರೋ ಸ್ಟೇಷನ್ - ಅವರ ನಂತರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿವೆ.

ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್

ಹೈದರ್ ಅಲಿ (1761 ರಿಂದ 1782)

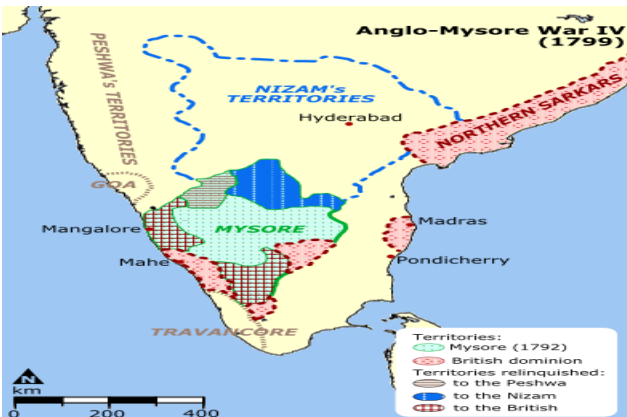
- ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕನಾಗಿ ವೃತ್ತಿಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ದಳವಾಯಿ (ಕಮಾಂಡರ್-ಇನ್-ಚೀಫ್) ಮಾಡಲಾಯಿತು, ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಆಡಳಿತಗಾರರಾದರು, ನಿಜವಾದ ರಾಜನನ್ನು ಕೇವಲ ನಾಮಸೂಚಕ ತಲೆಗೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೊದಲ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಪ್ರಗತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಅವರು ಬಲವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ನೀಡಿದರು.
- ಅವರು ಕಬ್ಬಿಣದ ಹೊದಿಕೆಯ ಮೈಸೂರಿಯನ್ ರಾಕೆಟ್‌ಗಳ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಳಕೆಯ ಅವಿಷ್ಕಾರಕರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಫ್ರೆಂಚರೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಫಿರಂಗಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಸೆನಲ್ ಅನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು.
- ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ (1750) ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯವು ನಾಜಿ ಜಂಗ್ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಹೈದರ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಹೋಯಿತು. ಆರ್ಕಾಟ್ ನವಾಬನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ತಿರುಚಿರಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಜೀರ್ ಜಂಗ್ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು.
- 1759 ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಹೈದರ್ ಮರಾಠರ ದಾಳಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಹೈದರ್‌ಗೆ ಒಡೆಯರ್ ಜಹಗೀರ್ ಎಂದು ನೀಡಲಾಯಿತು.
- 1762ರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಿರಾ ಮತ್ತು ಹೊಸಕೋಟೆಯನ್ನು, ಪೆನುಗೊಂಡ ಮತ್ತು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು.
- ಮದಕರಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗುಟ್ಟಿಯ ಮುರಾರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಮುದುಗಲ್, ಬಂಕಾಪುರ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
- 1763 ರಲ್ಲಿ, 5 ನೇ ಮದಕರಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಿದನೂರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೈದರ್ ನಗರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು.
- ಮುಂದೆ ಬಿದನೂರನ್ನು ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂಕೋಲಾ, ಪಂಚಮಹಲ್, ಬಸವರಾಯನದುರ್ಗ, ಹೊನ್ನಾವರ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರ್ ಅನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಹೈದರ್ 1761 ರಲ್ಲಿ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೈಸೂರು ಅರಸನಾದನು.
- 1772 ರಲ್ಲಿ ಬಾಲನ ರಾಜ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು, ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಚಿಕ್ಕವೀರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- ಕೇರಳವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಕಣ್ಣನೂರಿನ ಅಲಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಮಲಬಾರನ್ನು ಗೆದ್ದರು. ಅವರು ಮನ ವಿಕ್ರಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು, ನಂತರ ಅವರು ಕೊಚ್ಚಿ, ಪಲ್ಘಾಟ್, ಕೊಟ್ಟಿಯಮ್, ಚಾವ್ಕಲ್ ಮತ್ತು ತಿರುವಾಂಕೂರ್ ಅನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬೇಲೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗುನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು - 5 ನೇ ಮದಕರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ 1779 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರು.
- ರಾಜ್ಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಿಂದ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನ ಮಲಬಾರ್‌ವರೆಗೆ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರೇಬಿಯನ್ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಘಟ್ಟಗಳ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
- ಅವನ ರಾಜ್ಯವು 80,000 ಚದರ ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.
- ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು 40 ಲಕ್ಷದಿಂದ 1 ಕೋಟಿ 10 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು 5 ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಘೌಜ್ಜಾರರಿಗೆ ನೀಡಿ ಅವರಿಗೆ ಜಾಗೀರುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು.

- ಅವರು ಬಹದುರಿ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು, ಅವರು 40 ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು 40 ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ (1782 ರಿಂದ 1799)

- ನವೆಂಬರ್ 1750 ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಹೈದರ್ ಅಲಿಯ ಮಗ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮಹಾನ್ ಯೋಧ.
- ಅರೇಬಿಕ್, ಪರ್ಷಿಯನ್, ಕನಾರೀಸ್ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿ ಹೊಂದಿದ್ದನು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ರಾಕೆಟ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಪ್ರವರ್ತಕ' ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ. ಅವರು ರಾಕೆಟ್‌ಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮಿಲಿಟರಿ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು (ಫತುಲ್ ಮುಜಾಹಿದಿನ್) ಬರೆದರು.
- ಟಿಪ್ಪು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಹಾನ್ ಪ್ರೇಮಿ ಮತ್ತು 1797 ರಲ್ಲಿ ಜಾಕೋಬಿನ್ ಕ್ಲಬ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ ಮಹಾನ್ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕರಾಗಿದ್ದರು.
- ಟಿಪ್ಪು ಸ್ವತಃ ಜಾಕೋಬಿನ್ ಕ್ಲಬ್‌ನ ಸದಸ್ಯರಾದರು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಸಿಟಿಜನ್ ಟಿಪ್ಪು ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.
- ಅವರು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಟ್ರೇ ಆಫ್ ಲಿಬರ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಟ್ಟರು.
- ಟಿಪ್ಪು ತನ್ನ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಾಣ್ಯ, ಹೊಸ ಚಂದ್ರನ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರ್ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರೇಷ್ಮೆ ಉದ್ಯಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಹೊಸ ಭೂ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದನು.
- ಪೊಲ್ಲಿಲೂರ್ ಕದನ ಅಥವಾ ಪೆರಂಬಕಂ ಕದನ, 10 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1780 ರಂದು ಪೊಲ್ಲಿಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಟಿಪ್ಪು ಪೊಲ್ಲಿಲೂರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೈಲಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಆಡಳಿತ

- ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು 62000 ಚದರ ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಮತ್ತು 124 ತಾಲೂಕುಗಳು ಮತ್ತು 37 ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.
- ಪ್ರಾಂತೀಯ ಆಡಳಿತವು ತರಫ್ತಾರಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು ಮತ್ತು ತಾಲೂಕಿನ ಆಡಳಿತವು ಅಮಲ್ದಾರಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು
- ಗ್ರಾಮೀಣ ಆಡಳಿತ ಪಟೇಲರು ಮತ್ತು ಶಾನುಭೋಗರಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು.
- ಅವರ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಕಾನೂನುಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು.
- ಅವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ 7 ಮುಖ್ಯ ಇಲಾಖೆಗಳು ಮತ್ತು 20 ಕಚೇರಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. 1. ಸೇನೆ, 2. ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು, 3. ವಾಣಿಜ್ಯ, 4. ಪೋರ್ಟ್, 5. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್, 6. ಶಿಪ್ಪಿಂಗ್, 7. ರೆಪೊಸಿಟರಿ ಮತ್ತು ಮಿಂಟಿಂಗ್.
- ಇಲಾಖೆಗಳ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಮಂತ್ರಿ(ಸಚಿವರು) ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ರಕ್ಷಣಾ ಸಚಿವರು, ನೌಕಾಪಡೆ ಸಚಿವರು, ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವರು, ಕಂದಾಯ ಸಚಿವರು.
- ಪ್ರತಿ ಸಚಿವರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಸಹಾಯಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಸಚಿವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ ಇತ್ತು. ಪಿಡಬ್ಲ್ಯೂಡಿ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸಚಿವರೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
- ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು; ಕಿಲ್ಲೆದಾರ್ -ಜೈಲಿನ ಅಧೀಕ್ಷಕ, ಕೊತ್ತಾಲ್ -ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ, ಖಾಜಿ- ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಅಧೀಕ್ಷಕ, ಗುಮಾಸ್ತ- ಕ್ಲರ್ಕ್, ಅಮಲ್ದಾರ್, ಸಿಸ್ತುದಾರ್, ಕಾರ್ಕೂನ್.
- ಟಿಪ್ಪು ಸರ್ಕಾರಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಲುಪಿಸಲು ಅಂಚೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ಜನಗಣತಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಾಪನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ
- ಟಿಪ್ಪು ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ 12 ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧ	ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣಗಳು	ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣಗಳು
1 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (1767-69)	ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಬಲವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬಿದನೂರು, ಕೆನರಾ, ಸೆರಾ, ಮಲಬಾರ್ ಮತ್ತು ಸುಂದ ಸೇರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವರು ಫ್ರೆಂಚ್ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತರಬೇತಿ.	1769 ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು, ಇದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿತು. ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಆರ್ಕಾಟ್ ನವಾಬನಿಗೆ ಆರ್ಕಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
	ಬ್ರಿಟಿಷರು, ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಹೈದರ್ ಅಲಿಯ ಮಗ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್	ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ಆಕ್ರಮಣದ ವೇಳೆ ಪರಸ್ಪರ ಬೆಂಬಲಿಸುವುದಾಗಿ ಭರವಸೆ ನೀಡಿದರು.

	ಮುನ್ನಡೆದ ಆಂಗ್ಲರ ವಿರುದ್ಧ ಮದ್ರಾಸ್ ಕಡೆಗೆ.	
ಎರಡನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (1780-84)	1771 ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮದ್ರಾಸ್ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಹೈದರ್ ಅಲಿಗೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರ್ ಅಲಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಹೆಯನ್ನು ಆಂಗ್ಲರು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ, ಅವರು 1780 ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಹೈದರ್ ಅಲಿ ನಿಜಾಮ್ ಮತ್ತು ಮರಾಠರೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಆರ್ಕಾಟ್ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಡೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂಗಾಳದಿಂದ ಜನರಲ್ ಐರ್ ಕೂಟ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪಡೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹೈದರ್ ಅಲಿ 1782 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು ಮತ್ತು ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು ಅವನ ಮಗ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.	ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ್ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಆರ್ಕಾಟ್ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು 1781 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಲ್ ಬೈಲಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಸರ್ ಐರ್ ಕೂಟ್ ಅವರು ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರನ್ನು ಹೈದರನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರು, ಆದರೆ ಹಿಂಜರಿಯದ ಹೈದರ್ 1781 ರ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಟೊ ನೊವೊದಲ್ಲಿ (ಇಂದಿನ ಪರಂಗಿಪೆಟ್ಟೈ, ತಮಿಳುನಾಡು) ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರು ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವು.
3ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (1780-84)	1789 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಯುದ್ಧದ ತಕ್ಷಣದ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಧರ್ಮರಾಜ ಟಿಪ್ಪು ಹಕ್ಕು ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕೊಚ್ಚಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರು ಡಚ್ಚರಿಂದ ಎರಡು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿದರು, ಆದರೆ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಟಿಪ್ಪುವಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಿರುವಾಂಕೂರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಟಿಪ್ಪು ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.	1792 ರಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ: ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪುವಿನಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಮರಾಠರು, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮ ಟಿಪ್ಪು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಯುದ್ಧ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ 3.30 ಕೋಟಿ ರೂ. ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ, ಟಿಪ್ಪು ತನ್ನ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಲಬಾರ್, ದಿಂಡಿಗಲ್, ಕೂರ್ಗ್ ಮತ್ತು ಬಾರಾಮಹಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೂರ್ಗ್ ರಾಜರು ಟಿಪ್ಪುವಿನಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

	ಕಾರ್ನವಾಲ್‌ಸ್ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕತೆಯು ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ಮರಾಠರು, ಕೂರ್ಗ್ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿತು.	ಪಡೆದರು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಒತ್ತೆಯಾಳುಗಳಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು
ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (1798-99)	ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಒಪ್ಪಂದವು ಟಿಪ್ಪು ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲರ ನಡುವೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರಲು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯ ಅಧೀನ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಟಿಪ್ಪು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.	ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ್ ನಡುವೆ ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ರಂಗಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಕೋರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಡಿಫ್ಯಾಕ್ಟೋ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗುವ ಮೊದಲು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ್ ವಂಶದವರು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು

	ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬೆದರಿಕೆಯಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚರೊಂದಿಗೆ ಟಿಪ್ಪು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು	ಮೈಸೂರು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಅಧೀನ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಿವಾಸಿಯನ್ನು ಇರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು 1947 ರಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ನಿರ್ಧರಿಸುವವರೆಗೂ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ ವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು..

ಸೇನೆ:

- ಸೈನ್ಯವು ಪದಾತಿ, ಅಶ್ವದಳ ಮತ್ತು ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯವು ಫ್ರೆಂಚ್‌ನಿಂದ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದಿದೆ.
- ನೌಕಾ ಪಡೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಟಿಪ್ಪು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದ.
- 1796 ರಲ್ಲಿ, ಅವರು ಅಡ್ಮಿರಾಲ್ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು 22 ಯುದ್ಧನೌಕೆಗಳು ಮತ್ತು 20 ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧನೌಕೆಗಳ ಫ್ಲೀಟ್‌ನಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಮಂಗಳೂರು, ವಾಜೇದಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಮೊಲಿದಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಡಗುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅವರ ಯೋಜನೆಗಳು ಫಲಪ್ರದವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ:

- ಸ್ಥಳೀಯ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೇರಿದರು.
- ರೈತರಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತಕ್ಕವಿ ಸಾಲ ನೀಡಿದೆ.
- ಶ್ರೀಗಂಧದ ಏಲಕ್ಕಿ ಕಾಗದ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿತು.
- ಸ್ಥಾಪಿತ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಜಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಮೂಲವು ವಾರ್ಷಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಬಡ್ಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾಯಿತು (ನಫಾ).
- ಪುದುಚೇರಿ, ಕಚ್, ಕರಾಚಿ, ಓಮನ್, ಬಾಗ್ದಾದ್ ಮತ್ತು ಕಾನ್ಸ್‌ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಮೈಸೂರು ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು.
- ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಗದು ರಹಿತ, ವಿನಿಮಯ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು, ಒಂದು ಮೈಸೂರಿನ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾರತದಿಂದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹರಿವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುವುದು.

ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆ:

- ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾದ ಕ್ಲಿಪ್ಪಣಿ ರಾಕೆಟ್ ಅನ್ನು ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು.
- ಬೆಂಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನಾವೀನ್ಯತೆ ಕೇಂದ್ರಗಳು (ಆಧುನಿಕ ಟೆಕ್ ಪಾರ್ಕ್‌ಗಳಂತೆ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ತಾರಮಂಡಲಪೇಟೆ ಎಂದು ಕರೆದರು.
- ಟಿಪ್ಪು ಕಬ್ಬಿಣದ ಟ್ಯೂಬ್‌ಗಳನ್ನು ಗನ್‌ಪೌಡರ್‌ನೊಂದಿಗೆ, ಧ್ವಜಗಳು ಅಥವಾ ಬಿದಿರಿನ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ನಿಖರತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇಳಿಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದನು.
- ಹೊಸ ನಾಣ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ತೂಕ ಮತ್ತು ಮಾಪನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಹೊಸ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರ್‌ಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.
- ಹಡಗು ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಅವರು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾಮ್ರದ ತಳವಿರುವ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿ:

- ಟಿಪ್ಪು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಶಾಮಯ್ಯ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ರಂಗ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಪೂರ್ಣಯ್ಯ, ಮೂಲಚಂದ್, ಸುಜನ್ ರೈ, ಸುಬ್ಬಾ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು.
- ಟಿಪ್ಪು ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅನುದಾನ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು.

- ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠ, ಮೇಲುಕೋಟೆ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ದೇವಸ್ಥಾನ, ನಂಜನಗೂಡು ದೇವಸ್ಥಾನ, ಚಾಮರಾಜನಗರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತಿತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದರು.
- ಅವರು ಶಾರದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಗುರುವಾಯೂರ್ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ 504 ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಕಾಂಚೀವರಂ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ 10000 ಹೊನ್ನಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದರು.
- ಅವರು ಶ್ರೀಕಾಂತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಟಿಪ್ಪು ಬಾದಶಾಹಿ ಎಂಬ ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆಗಳು, ಚಿನ್ನದ ಧೂಪ (ದೂಪಾ) ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ಹಕೀಮ್ ನಂಜುಂಡ ಎಂಬ ಶಿಖರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ 12 ಆನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಧೂಪವನ್ನು (ದೂಪ) ದಾನ ಮಾಡಿದರು.
- ಗೋಕರ್ಣ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಲಾಮಿ ಪೂಜೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರು
- ಅವರು ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಜಾಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಲ್ಲ.
- ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲ, ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ ಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿ.
- ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಮತಾಂಧನಾಗಿದ್ದನು, ಅವನು ಕೊಡಗಿನ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಕೊಂದನು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಇಸ್ಲಾಂಗೆ ಮತಾಂತರಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಮಲಬಾರಿನ ನಾಯನರು ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದರು.
- ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಮೋಪ್ಲಾಹ್ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಅವನು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಆಂಗ್ಲೋ- ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳು	Fought by	Year	Governor general	Treaty
1 ನೇ ಯುದ್ಧ	ಹೈದರ್ ಅಲಿ	1767-1769	ಕಾರ್ನಲ್ ಸ್ಮಿತ್	ಮದ್ರಾಸ್ ಒಪ್ಪಂದ
2 ನೇ ಯುದ್ಧ	ಹೈದರ್ ಅಲಿ	1781-1784	ಲಾರ್ಡ್ ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್	ಮಂಗಳೂರು ಒಪ್ಪಂದ
3 ನೇ ಯುದ್ಧ	ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್	1791 - 1792	ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನಾಟಿಸ್	ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಒಪ್ಪಂದ
4 ನೇ ಯುದ್ಧ	ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್	1799	ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ	

3. ಆಧುನಿಕ ಮೈಸೂರು

3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (1800ರಿಂದ 1831AD)

- 1799 A.D ನಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ 3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿದರು..
- 3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಖಾಸಾ 9ನೇ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ರವರ ಮಗ.
- ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜಕುಮಾರ ತುಂಬಾ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದಿವಾನ್ ಅನ್ನು 1799 ರಿಂದ 1811 A.D ವರೆಗೆ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ A. H. ಕೋಲ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ನಂತರ, ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಇದಾದ ನಂತರ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕ್ರಿ.ಶ.1831ರವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದರು.
- 1830-31ರಲ್ಲಿ ಭುಗಿಲೆದ್ದ ನಾಗರಿಕ ದಂಗೆ (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಗರ ದಂಗೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ). ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತವು ನಂತರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಕಮಿಷನರ್‌ಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೇರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.

3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ (1799 ರಿಂದ 1811) ಆಡಳಿತ

ಸುಧಾರಣೆಗಳು:

- ಅವರು ರಾಜಧಾನಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು, ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒಡೆಯರ್‌ಗೆ ನೀಡಿದರು.
- ಅವರು ಸುಗಮ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು; ಹಣಕಾಸು ಮತ್ತು ಖಜಾನೆ ಇಲಾಖೆ, ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆ, ಸೈನಿಕ ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ, ಇತರೆ.
- ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸುಸಜ್ಜಿತ ಪೊಲೀಸ್ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಕಂದಾಚಾರ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜಾರಿ. ಕಾರಾಗೃಹಗಳನ್ನು 9 ರಿಂದ 3 ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವರು ತೆರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಅವರು 144 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಅನಗತ್ಯ ಸಹಾಯಕ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು.
- ಖಾಸಗಿ ಶಾಲೆಗಳು, ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು.
- ಮೈಸೂರು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ, ಮೈಸೂರು ಕಾರ್ಖಾನೆ ಸಂಹಿತೆ, ಮೈಸೂರು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಾವಳಿ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.
- ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರು ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ಪಡೆದರು. ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಜೆಟ್ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು , ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಬಜೆಟ್ ಚರ್ಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು , ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಭೂವಿವಾದವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಭೂ ಕಂದಾಯ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. 1898 ರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಅಂಕಿಅಂಶ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. 1894ರಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಲು ಕೃಷಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

- ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಸಿ 355 ಚದರ ಮೈಲಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೀರಾವರಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿದೆ. ರೈತರಿಗೆ ತಕ್ಕವಿ ಸಾಲವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು.
- 1805 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಅದಾಲತ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರು ತ್ವರಿತ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದರು.
- ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ: ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೀರ್ಥ ನದಿಗೆ ಸಾಗರಕಟ್ಟೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆ:

- ಅವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಭೋಜರಾಜ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.
- 3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಬಹುಮುಖಿ, ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆ. ಅವರು ಬಹುಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ನಿಪುಣ ಕವಿ, ಬರಹಗಾರ, ಕಲಾವಿದ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಐವತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಇದೆ.
- ಶ್ರೀತತ್ತ್ವನಿಧಿ ಮತ್ತು ಸೌಗಂಧಿಕಾಪರಿಣಯ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಬರಹಗಾರರಾಗಿದ್ದರು.
- ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬರಹಗಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅವರು ಆಧುನಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.
- ಅದುವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಂಪೂ ಗದ್ಯ ಶೈಲಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ.
- ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಬರಹಗಳೆಂದರೆ ಕೆಂಪು ನಾರಾಯಣ ಅವರ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷ, ಯಾದವರ ಕಲಾವತಿ ಪರಿಣಯ, ಮತ್ತು ವಚನ ಕದಂಬರಿ.
- ರಾಜನು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದನು.
- ಅವರು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯವಾದ ವೀಣೆಯನ್ನು ಸಹ ನುಡಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಬೋರ್ಡ್ ಆಟಗಳ ಪರಿಣಿತ ಆಟಗಾರರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಗಂಜಿಫಾ ಆಟವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಬೋರ್ಡ್ ಆಟಗಳ ಸಂಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದರು.
- ಯಕ್ಷಗಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ, ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಉಳಿವು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಶ್ರಮದಿಂದ.
- 3ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸಚಿತ್ರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ ಸಚಿತ್ರ ಸಂಪುಟಗಳ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಮನು ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುವ ಜ್ವಾಲೆಯ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಭವ್ಯವಾದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು	Important Work/ poetry
ಪಾರ್ತಿ ನುಬ್ಬ	ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯಕ್ಷಗಾನ ಲೇಖಕ
ದೇವಚಂದ್ರ	ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ, ರಾಮಕಥಾವತಾರ (ಚಂಪೂ ಶೈಲಿ)
ಕೆಂಪು ನಾರಾಯಣ	ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ, ರಾಮಕಥಾವತಾರ, ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯ ಕೃತಿ
ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ	ಶಕುಂತಲ, ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶಿಯ, ರತ್ನಾವಳಿ, ಚಂದಕೌಶಿಕ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳು. ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಯಾದ ಒಥೆಲೋವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಶೂರಸೇನ ಚರಿತ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

	ಅವರು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ ಒಥೆಲೋವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಶೂರಸೇನ ಚರಿತೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ III	ದಶರಥ ನಂದನ ಚರಿತೆ, ಗ್ರಹಣ ದರ್ಪಣ, ಸಂಕೃತ ರತ್ನ ಕೋಶ, ಚತುರಂಗ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವ, ಶ್ರೀ ತತ್ವನಿಧಿ, ಸೌಗಂಧಿಕಾ ಪರಿಣಯ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

- ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಫಿಕ್ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ಮೋಹನ ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು ಮತ್ತು 1861 ರಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.
- ಅವರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು ನಂತರ ಸರ್ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅವರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ವಾಯಿತು.
- ಅವರಿಗೆ ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸ (ಆಧುನಿಕ ಕಾಳಿದಾಸ) ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪಿತಾಮಹ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಕನ್ನಡ ನಾಟಕದ ಮೂಲಪುರುಷ).

ಕಮಿಷನರ್‌ಗಳ ಆಡಳಿತ (1831ರಿಂದ)

- 4 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಮೈಸೂರಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅಧೀನ ಮೈತ್ರಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ್‌ಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿತು, ಆದರೆ 1830 ರಲ್ಲಿ ನಗರ ದಂಗೆ ನಡೆಯಿತು, ಇದು ಕಂದಾಯ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರೈತರಿಂದ ದಂಗೆಯಾಯಿತು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೆರವಿನಿಂದ ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೇಜರ್-ಜನರಲ್ ಹಾಕರ್, ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಮಾರಿಸನ್, ಜಾನ್ ಮ್ಯಾಕ್ಲಿಯೋಡ್ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬನ್ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಆಯೋಗವು ತೀವ್ರ ದುರಾಡಳಿತವನ್ನು ತೋರಿಸಿತು.
- ಭಾರತದ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಅವರು ಇಬ್ಬರು ಕಮಿಷನರ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೇರ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮುಮ್ಮಡಿಯಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. 1831 ರ ಬಿದನೂರು ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು 19 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1831 ರಂದು ಕಮಿಷನರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟನು.
- 1831 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಇಬ್ಬರು ಕಮಿಷನರ್‌ಗಳಿದ್ದರು, ಕರ್ನಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ (ಹಿರಿಯ), ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ಕಮಿಷನರ್ ಮತ್ತು ಲುಶಿಂಗ್ ಟನ್ (ಕಿರಿಯ).
- ಆದಾಗ್ಯೂ, 1832 ರಲ್ಲಿ ಡ್ಯೂರಿ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಕ್ಲಿಯೋಡ್ 1832 ರಿಂದ 1834 ರವರೆಗೆ ಕಬ್ಬನ್ ಜೂನಿಯರ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದರು.
- 1834 ರಲ್ಲಿ, ಹಿರಿಯ ಮಾರಿಸನ್ ಆಯೋಗದ ನಂತರ ಕಬ್ಬನ್ ಏಕೈಕ ಆಯುಕ್ತರಾದರು.

	ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ (1834- 1861)	ಲಾಯಿನ್ ಬೆಂಥಮ್ ಬೌರಿಂಗ್ (1862 - 1870)
ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು	ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಅವರು ಅಥರಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಬದಲಿಗೆ ಅವರು ಒಂಬತ್ತು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು, ಅದನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾಲೂಕುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆ.	ಅವರು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಮೂರಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದರು. ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಕಮಿಷನರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎಂಟು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರು ಮತ್ತು ತಹಶೀಲ್ದಾರ್.
ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು	ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯವು 68 ರಿಂದ 85 ಲಕ್ಷ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಏರಿತು. ಅವರು ಮುದ್ರಾಂಕ ಶುಲ್ಕ, ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರ, ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ ಮುದ್ರಾಂಕ ಮತ್ತು ಅಬಕಾರಿ ಸುಂಕದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು.	ಬಜೆಟ್ ಘೋಷಣೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅವರು ಭೂಮಾಪನ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಮರುವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದರು, ಸೇವಾ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು.

	ಅವರು ಆಂತರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ 769 ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಕಠಿಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಭ್ರಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದರು. ಅವರು 85 ಲಕ್ಷ ಸಾಲವನ್ನು ಮರುಪಾವತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು 45 ಲಕ್ಷಗಳ ತುರ್ತು ಕಾರ್ಪಸ್ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.	ಅವರು ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಹೊಸ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಇನಾಂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. 1864 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ನೋಂದಣಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರು. ಅವರು ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್, ಸಬ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಮತ್ತು ಡೆಪ್ಯುಟಿ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಅನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪೊಲೀಸ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳು	ಅವರು ಸಿಲ್ವದಾರ್ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಕುದುರೆ ಸವಾರರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದರು, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಪೊಲೀಸ್ ಹುಕುಂ-ನಾಮ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಸ್ಥಳೀಯ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಮಿಲಿಟರಿ ಪೊಲೀಸರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದರು. ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸರು ಖೈದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು, ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು, ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆಯುವುದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುರಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ ಬಂದೂಕು ಹೊಂದಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರು.	ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಆಯುಕ್ತರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಡಿಬಿಜಿ, ಐಜಿಪಿ, ಎಸ್ಪಿ ಮುಂತಾದ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಂದಾಚಾರಿ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರದ್ದು. ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಲು ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಹತೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲಾಗಿದೆ. 1861 ರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಕೋಡ್ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. 1863 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು.
ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು	ಅವರು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾದ ಕಾನೂನಿನ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೊದಲು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವರು ಏಕ ಸಮಗ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, 85 ತಾಲೂಕು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, 4 ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, 8 ಸದರ್ ಮುನ್ಸಿಫ್ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಒಂದು ಹುಜೂರ್ ಅದಾಲತ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.	1864 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. 1864 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ತ್ವರಿತ ನ್ಯಾಯ ವಿತರಣೆಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅವರು ಹುಜೂರ್ ಅದಾಲತ್ ಮತ್ತು ಮುನ್ಸಿಫ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು.125 ಮುನ್ಸಿಫ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಎಸಿ ಮತ್ತು ಡಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. 1862 ರಲ್ಲಿ IPC ಮತ್ತು CRPC ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
ಶಿಕ್ಷಣ ಸುಧಾರಣೆಗಳು	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದೆ. 1858 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.	1864 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. 1868 ರಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಕೇಂದ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಹೊಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು

	ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳು ತುಮಕೂರು, ಹಾಸನ, ಮಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. 1840 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.	ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು..
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸಗಳು	1856 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೂಲಸೌಕರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳಾದ 309 ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ, 1600-ಮೈಲಿ ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜೋಲಾರ್‌ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೊದಲ ರೈಲು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.	ಲೇಡಿ ಕರ್ಜನ್ ಬೌರಿಂಗ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ರೇಂಜ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಆಫೀಸರ್ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ದಿವಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಗತಿ:

- 1881 ರ ರೆಂಡಿಶನ್ ಆಕ್ಟ್ ಮೂಲಕ, ಮೈಸೂರು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಓಡೆಯಾರ್ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಪುನರ್ರಚಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- 10ನೇ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಆಡಳಿತದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು 25 ಮಾರ್ಚ್ 1881 ರಂದು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಿದರು.
- ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್, ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಸಲಹೆಗಾರರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.
- ದಿವಾನರ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರ್‌ಗಳು ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥ ದಿವಾನರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಅದೃಷ್ಟವಂತರಾಗಿದ್ದರು.
- ಈ ದಿವಾನರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಗತಿಪರ ಮತ್ತು ಮಾದರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರು:

- ಸಿ. ರಂಗಾಚಾರ್ಯ (1881-1883)
- ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ (1883-1901)
- ಪಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (1901-1906)
- ವಿ.ಪಿ. ಮಾಧವ ರಾವ್ (1906-1909)
- ಟಿ.ಆನಂದ ರಾವ್ (1909-1912)
- ಸರ್ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ (1912-1918)
- ಎಂ. ಕಾಂತರಾಜ್ ಅರ್ನ್ (1918-1922)
- ಸರ್ A. R. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (1922-1926)
- ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ (1926-1941)

- ಎನ್. ಮಾಧವ್ ರಾವ್ (1941-1946)
- ಸರ್ ಅರ್ನೋಸ್ಟ್ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮುದಲಿಯಾರ್ (1946-1947) (ಕೊನೆಯ ದಿವಾನ್)

ದಿವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ (1881 ರಿಂದ 1983)	ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ (1883- 1901)
• ಅವರು 144 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. • ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಅವರು ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. • ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು. • ಅವರು ಅನಗತ್ಯ ಸಹಾಯಕ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದರು. • ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮರುಸಂಘಟನೆ: • ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, 9 ತಾಲೂಕುಗಳು ಮತ್ತು 4 ಮುನ್ಸಿಪ್‌ಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು. • ಕಾರಾಗೃಹಗಳನ್ನು 9 ರಿಂದ 3 ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಅವರು ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅನಗತ್ಯ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರು. • ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಖಾಸಗಿ ಶಾಲೆಗಳು, ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. • ಅವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು. • ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ನೀಡಿದರು. • ಮೈಸೂರು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. • ಹೆಚ್ಚಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕಾ. • ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರಗತಿ: • ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಾರಿಗೆ ವಲಯದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ.	ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ; ಮೈಸೂರು ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ, ಮೈಸೂರು ಕಾರ್ಖಾನೆ ಸಂಹಿತೆ, ಮೈಸೂರು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಾವಳಿ ಸಂಹಿತೆ. • ಅವರು ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. • ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರು ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ಪಡೆದರು. • ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಜೆಟ್ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಬಜೆಟ್ ಚರ್ಚೆಗೆ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ. • ಲಿಖಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಯ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಭೂವಿವಾದವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಭೂ ಕಂದಾಯ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು • ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • 1898 ರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಅಂಕಿಅಂಶ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. • ಕೃಷಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ನೀಡಿ. • 1894ರಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಲು ಕೃಷಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆರಂಭಿಸಿದರು. • ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಾಣಿ ವಿಲಾಸ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದರು. • 355 ಚದರ ಮೈಲಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೀರಾವರಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಕೆಜಿಎಫ್ ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. • ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ, ಉಣ್ಣೆ, ರೇಷ್ಮೆ, ಬಿನ್ನಿ ಮಿಲ್ಸ್ ಆರಂಭಿಸಿದರು. • ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಮದ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

• 1882 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಮೈಸೂರು ರೈಲು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ: • ಅವರು ಕೃಷಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು. • ಅವರು 4000 ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಳಿಯರಿಗೆ ನೀಡಿದರು, ಅದು ಇಂದಿನ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವೈಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್. • ಅವರು ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು.	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆಲಸಗಳು • ಅವರು 355 ಮೈಲುಗಳ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. • ಹೇಮಾವತಿ, ಭದ್ರಾವತಿ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಭಾರತದ ಮೊದಲ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು • ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಜಲಾಶಯ. • ವಿದ್ಯುತ್ ಪಡೆದ ಮೊದಲ ನಗರ ಬೆಂಗಳೂರು. • 1889 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅಂಚೆ ಸೇವೆಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಂಚೆ ಸೇವೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಂಡಿತು. • ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ಜೀವ ವಿಮಾ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಮಹಾರಾಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು • ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ. • ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ: • ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಕೋರಿಯಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. • ಹೆಸರಾಘಟ್ಟ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನೀರು ಪೂರೈಕೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. • ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು: • ಮೈಸೂರು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. • ತೀರ್ಪುಗಾರರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಪಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (1901-1906)

- ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ದಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೇಟ್ ಮ್ಯಾನ್ಯುಯಲ್ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ವಿಧಾನಗಳ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು 1905 ರಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಇಲಾಖೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ವಿ.ಪಿ. ಮಾಧವ ರಾವ್ (1906-1909)

- ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸಲಾಯಿತು .
- ಅವರು 1907 ರಲ್ಲಿ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಹಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕ್, 1906 ರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.
- 1908ರ ಮೈಸೂರು ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಟಿ.ಆನಂದ ರಾವ್ (1909-1912)

- ಮೈಸೂರು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೈಕನವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ಸಾಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಿದರು
- 1910ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು.

ಸರ್ ಮೋಕ್ಷಗುಂಡಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ (1912-1918)

- ಅವರು ಐಐಎಸ್ಸಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು.
- ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗೌರವಿಸಿದರು
- "ಕೈಸರ್-ಇ-ಹಿಂದ್" ಮತ್ತು "ಎಸ್‌ಐಆರ್".
- 1955 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪಡೆದ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡಿಗ.
- ಅವರನ್ನು ಭಾರತದ ಯೋಜನಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.
- ಅವರು ಏಪ್ರಿಲ್ 14, 1962 ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.
- ಅವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಮತ್ತು ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸರ್ ಎಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅವರು ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ (1926 -1941)

- ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅವರು 1883 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.
- ಇವರು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ್ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಸಹಪಾಠಿ.
- ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಅವರು ಜೈಪುರ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ದಿವಾನ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ನಂತರ.
- ಅವರು 1959 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವರಿಗೆ "ಸರ್" ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದರು.
- ಪದವಿ
- ರಾಜರು ಅವನಿಗೆ "ಅಮಿನ್-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕ್ ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ

- 1909 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಆದರು.
- ನಂತರ ಅವರು ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೆರಿಕ, ಜಪಾನ್, ಕೆನಡಾ, ಯುರೋಪ್, ಚೀನಾ, ರಷ್ಯಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿದರು.
- 1912 ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರನ್ನು

ಮೈಸೂರು ದಿವಾನರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರಗತಿ: • ಮೈಸೂರು ಚೇಂಬರ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯನ್ ಚೇಂಬರ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು • 1916 ರಲ್ಲಿ ಭದ್ರಾವತಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ಉದ್ಯಮ, ಮರದ ಬಟ್ಟೆ ಇಳಿಸುವ ಉದ್ಯಮ, ಬೆಂಗಳೂರು ಶ್ರೀಗಂಧದ ಉದ್ಯಮ, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ, ಮೈಸೂರು ಸ್ಯಾಂಡಲ್ ಸೋಪ್, ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ, ಏಷ್ಯಾದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ವಿಮಾನ ಭಾಗಗಳ ತಯಾರಿಕಾ ಉದ್ಯಮ "ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಏರೋನಾಟಿಕ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್" ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. • ಸ್ಥಾಪಿತ ಬ್ಯೂರೋ ಆಫ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ರಿಸರ್ಚ್, ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆ. • ಅವರು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಹೂಡಿಕೆ ನಿಧಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೃಷಿ: • ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಜಗಳು, ಗೊಬ್ಬರಗಳು ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರೈತರಿಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. • ಅವರು ಆಹಾರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. • ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು. • ಮೈಸೂರು ಸಮೀಪದ ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಭತ್ತದ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. • 1912 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಕೃಷಿ ಶಾಲೆಯು ಬೆಂಗಳೂರು ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಯಿತು. • 150000 ಎಕರೆ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರು ಒದಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕೃಷ್ಣರಾಜ್ ಸಾಗರ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. • ಪಶುವೈದ್ಯಕೀಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ	ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರಗತಿ: • ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. • ಅವರು ಕೈಮಗ್ಗವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಎ • ಬಂಡನ್ವಾಲ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಖಾದಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೇಂದ್ರ. • ಹತ್ತಿ, ಉಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಿದೆ. • ಬೆಂಗಳೂರು ಜಕ್ಕೂರು ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. • ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಪಿಂಗಾಣಿ ಬೌಲ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿ, ಏರ್ಕ್ರಾಫ್ಟ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ, ಸ್ಪೋರ್ಟ್ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ, ಕೃಷಿ: • ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಭದ್ರಾವತಿ ಉಕ್ಕಿನ ಸ್ಥಾವರ, ರಾಸಾಯನಿಕ ಮತ್ತು ರಸಗೊಬ್ಬರ ಉದ್ಯಮ, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಪರಿಕರಗಳ ಉದ್ಯಮ, ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಹರಿಹರದ ಕಿಲೋಸ್ಟರ್ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣ ಉದ್ಯಮ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ಮಂಡೇದ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ • ಮೈಸೂರು ಸ್ಯಾಂಡಲ್ ಸೋಪ್, ಅಗರಬತ್ತಿ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಲಂಡನ್‌ನಿಂದ ಟ್ರೇಡ್ ಕಮಿಷನರ್ ಅನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. • ಅವರು ಕೃಷಿ ಆಧಾರಿತ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದರು. ಅವರು ಸ್ವದೇಶಿ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು

ರೈಲ್ವೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ: - ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು- ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಮೈಸೂರು- ಅರಸೀಕೆರೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ- ಬೀರೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ- ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರು, ಮೈಸೂರು- ನಂಜನಗೂಡು ರೈಲು ಮಾರ್ಗಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿವೆ. - ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಅವರು 1915 ರಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು	ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳು: - ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆ. ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. - ಶಿಮ್ಲಾ ಪವರ್ ಸ್ಟೇಷನ್ 1940. - ಜೋಗ್ ಜಲಪಾತದ ಬಳಿ ಶರಾವತಿ ಯೋಜನೆ 1938 (ಇದು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು - 1948).
ಶಾಸಕಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು 18ರಿಂದ 24ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದರು	ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕತೆ - ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕರಾಗಿದ್ದರು. - ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಜೊತೆ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಸಂಬಂಧ.
- ಸದಸ್ಯರು ರಾಜ್ಯ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು, ಸಲಹೆ ನೀಡಲು, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು. - ಅವರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಜೆಟ್ ಅನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. 1918 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. - ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಗೆಜೆಟ್ ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ	1927 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ. - ವೈಸರಾಯ್ ಇರ್ವಿನ್ ಅವರು ವಾರ್ಷಿಕ ಗೌರವವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಮನವೊಲಿಸಿದರು (34 ಲಕ್ಷದಿಂದ 24.5 ಲಕ್ಷಗಳು). 1932 ರಲ್ಲಿ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು
ಇತರ ಸಾಧನೆಗಳು: - ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. - ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಾಗರೋತ್ತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. - ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ - ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು. - ವಯಸ್ಕರು ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಂಜೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ (ಐಟಿಐ) ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ. - ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್	

ಕಾಲೇಜು, ಜಯ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು 1916 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿದೆ.

- ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಕಲೆ, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಅವರು 1915 ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- 1913 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಟೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಸಶಸ್ತ್ರ ಹೋರಾಟ, (1769ರಿಂದ 1885)

ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಹೋರಾಟ (1769-1799)

- ಹೈದರ್ ಅಲಿ 1769 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ 1 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗೆದ್ದರು. ಹೈದರ್ 1782 ರ 2 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು.
- ನಂತರ ಅವರ ಮಗ ಟಿಪ್ಪು 1792 ಮತ್ತು 1799 ರಲ್ಲಿ 3 ಮತ್ತು 4 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು.

ದೋಂಡಿಯಾ ವಾಘ್ (1800)

- (ವಾಘ್ ಎಂದರೆ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿ) ಅವರು ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಭತ್ತಪತಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು.
- ಅವರು 90,000 ಅಶ್ವಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು 20,000 ಪದಾತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು. ಜಮಲಾಬಾದ್, ಡಂಬಲ್, ಮಲಬಾರ್, ಸೋದೆ, ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಇವರಿಗೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಈರೋಡ್, ಬಾಲು, ಆನೆಗುಂಡಿ, ಶಿವಗಂಗಾ, ಗೋಪಾಲ, ಡಂಬಳದ ಮುಖಂಡರು ಬೆಂಬಲ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಆರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಾಘನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕೊಂಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೊಂದರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ವಾಘ್ ನಡೆಸಿದ ದಂಗೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದಂಗೆ ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊಪ್ಪಳ (1819) ಮತ್ತು ಉದಗೀರ ದಂಗೆ (1821)

- ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ವೀರಪ್ಪ ಎಂಬ ಜಮೀನ್ದಾರ ನಿಜಾಮನ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದ. ಆದರೆ ಮೇಜರ್ ಪ್ರಿಜ್ಜಾ ದಳಪತೀನ್ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ ದೇಶಮುಖ ಬೀದರ್‌ನ ಉದಗೀರನಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು.
- ತಿರುಮಲರಾಯ, ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮೇಘರಾವ್ ಈ ದಂಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ವಿರುದ್ಧ ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರಲ್ ಸದಲ್ಯಾಂಡ್ (1821) ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದರು.

ಸಿಂದಗಿ ದಂಗೆ (1824)

- ದಿವಾಕರ ದೀಕ್ಷಿತ್ ಮತ್ತು ಬಾಲಾಜಿ ದೇಶ್ ಪಾಂಡೆ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂದಗಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು.
- ಧಾರವಾಡದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಸ್ಪೀವೆನ್ಸ್ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಜೈಲಿಗೆ ಹಾಕಿದರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಬಂಡಾಯ (1799-1802)

- ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಠಲ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ತಿಮ್ಮ ನಾಯಕ, ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮತ್ತು ಮಹತಾಬ್ ಖಾನ್ ಪಡೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಜಮಾಲಾಬಾದ್ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.
- ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದರು.

ಕಿತ್ತೂರು ಬಂಡಾಯ (1824)

- ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಿತ್ತೂರು ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯ. ದೇಸಾಯಿಯವರು ಇದನ್ನು ಆಳಿದರು. ದೇಸಾಯಿ ಮಲ್ಲಸರ್ಜರಿಗೆ ವೀರಮ್ಮ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಎಂಬ ರಾಣಿಯರಿದ್ದರು.
- 1816ರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಸರ್ಜರು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಶಿವಲಿಂಗ ರುದ್ರಸರ್ಜರು ಅದರ ಒಡೆಯರಾದರು. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ 1824ರಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮಗುವಿಲ್ಲದೆ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಕಿತ್ತೂರು ಬಡವಾಯಿತು.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಕಿತ್ತೂರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹದಗೆಟ್ಟವು ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1824 ರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- ಅಮೂರು ಬಾಳಪ್ಪ, ಗುರು ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ರಾಯಣ್ಣ ಚನ್ನ ಮಾಳಿಗೆ ಈ ಗೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ನೆರವಾದರು.
- ಅಲ್ಲಿ ಅವಳು 1829 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನ ದಂಗೆ (1830)

- ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಕಿತ್ತೂರಿನ ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸೇವಕ, ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರ.
- ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನನ್ನು ಪುನಃ ಕಿತ್ತೂರಿನ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಏರಿಸುವುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.
- ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಜೊತೆ ಸೇರಿದವರನ್ನು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇವರ ಮಿತ್ರ ಬಾಳಪ್ಪ ಲಿಂಗನಗೌಡರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ 1830ರಲ್ಲಿ ನಂದಗಡದಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು.
- ನಾರಪ್ಪ, ಶುಕ್ರಣ್ಣ, ಸರದಾರ ಗುರು ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ನಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ 1833ರವರೆಗೆ ಹೋರಾಡಿದರು.

ಬಾದಾಮಿ ದಂಗೆ (1841)

- ನರಸಿಂಗ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪಾಟೀಕರ್ ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು. ಅವರು 1,000 ಯೋಧರ ಪಡೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು.

ನಗರ ದಂಗೆ (1830-31)

- 1830ರಲ್ಲಿ ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೈತರು ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟದಂತೆ ದಂಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೇದಿ ಕೆಂಶಿಯ ಸದರ್ ಮಲ್ಗನ್ ಬಿದನೂರಿನ ಸಿಂಹಾಸನದ ವಾರಸುದಾರನೆಂದು ಬೂದಿ ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದು ರೈತರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ದಂಗೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದ .
- ಒಡೆಯರ್ ದಂಗೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಹಾಕಲು ವಿಫಲರಾದರು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯವು ಅದನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದರು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು .
- ಇದೇ ವೇಳೆ ಕೆನರಾದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಲಾಗದೆ ರೈತರು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ನಂತರ ಆದಾಯದಲ್ಲಿನ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳಿಂದ ದಂಗೆಯನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಕೊಡಗು ಬಂಡಾಯ (1835-37)

- 1834 ರಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ಕೊಡಗಿನ ಹಾಲೇರಿ ವಂಶಸ್ಥ ಚಿಕ್ಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದನು.
- ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜಂಗಮಸ್ವಾಮಿ, ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೇನಾ ಕಲೆ ಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು.
- ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು, ನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು ಮತ್ತು ತಾನು ಹಾಲೇರಿ ಮೂಲದವರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ನಂಜಯ್ಯ, ರಾಮಯ್ಯಗೌಡ, ವೀರಣ್ಣ ಬಂಟ ಕೂಡ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು.
- ಬಂಟ್ವಾಳ, ಮಂಗಳೂರು, ಪುತ್ತೂರು, ಸುಳ್ಯ, ಕಾಸರಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಗಲಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ದಂಗೆಕೋರರು ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡಿದರು.

ಹಲಗಲಿ ಬೇಡರ ದಂಗೆ (1857)

- 1857 ರ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಪರವಾನಗಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಧೋಳ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲಗಲಿ ಬೇಡರನ್ನು ಪರವಾನಗಿ ಇಲ್ಲದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.
- ಆದರೆ 500 ಬೇಡರು ಈ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು ಏಕೆಂದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಅವರ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು.
- ಹೀಗಾಗಿ, ನವೆಂಬರ್ 29, 1857 ರಂದು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರು ಕರ್ನಲ್ ಸೆಟನ್ ಮತ್ತು ಮಾಲ್ಕಮ್ ಬೇಡರ ಅವರ ಗುಡಿಸಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುದುರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.
- ಬಾಲಾಜಿ ನಿಂಬಾಳ್ಕ ವೀರಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೇಡರು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು. ಬಿಳಿಯರು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು.
- ಕರ್ನಲ್ ಸೆಟನ್ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ. ಬೇಡರು ಸುಟ್ಟು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು. ಕೆಲವರು ಪಕ್ಕದ ಕಾಡಿಗೆ ಓಡಿದರು.
- ಆದಾಗ್ಯೂ, ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ 290 ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು 19 ಜನರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾಲ್ಕ, ಜಡಗ್ಗ, ಬಾಲಾಜಿ ನಿಂಬಾರ್ಕ್ ಎಂಬ ಬೇಡ ನಾಯಕರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು.

ಸುರಪುರ ದಂಗೆ (1858)

- ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುರಪುರದಲ್ಲಿ, ರಾಜಾ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಅನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು.
- ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಪೇಶ್ವೆ ನಾನಾಸಾಹೇಬ, ಮಳಖೇಡ ಜಮೀನ್ದಾರ, ಜಂಬಗಿಯ ದೇಶಮುಖ ಮುಖಂಡ ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಹಲವಾರು ಮುಖಂಡರು ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು.
- ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನಿಂದ ಅರಬ್ ಸೈನಿಕರ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.
- ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ವಿಂಡ್ ಹ್ಯಾಮ್ 1858 ರಲ್ಲಿ ಸುರಪುರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಈ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ 500 ಜನರು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು.
- ಆದರೆ ನಿಜಾಮ ಸಾಲಾರ್ ಜಂಗ್ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿ ಭೀಮರಾಯನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು.
- ಆದರೆ ವಿರೋಧಿಗಳಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಾನೇ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ವೀರ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದ. 1861 ರಲ್ಲಿ ಸುರಪುರವನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು.

ನರಗುಂದ ದಂಗೆ (1858)

- 1857 ರಲ್ಲಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನರಗುಂದದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬಾವೆ ಭಾಸ್ಕರ ರಾವ್ (ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬ್) ಮಗನನ್ನು ದತ್ತು ಪಡೆಯಲು ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಾಗ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು.
- ಹೀಗಾಗಿ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬರು ಬಂಡಾಯವೆದ್ದ ತನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕೇಳಿ ವಿಫಲವಾದಾಗ, ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಬೇರೆಡೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು.
- ಹೆಮ್ಮಿಗೆ, ಡಂಬಳ, ಸೊರಟೂರು ದೇಸಾಯಿ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು.
- ಭಾಸ್ಕರ್ ರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಪಂಥಾ ಮತ್ತು ಬನಿಯಾ ಬಾಪು ಸೆರೆಹಿಡಿದು 1858 ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು.

ಮುಂಡರಗಿ ದಂಗೆ (1858) (ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ)

- ಮುಂಡರಗಿ ಭೀಮರಾಯರು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ-ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತಹಸೀಲ್ದಾರ್ ಆಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಿನ ನಾಡಗೌಡ ರಂಗರಾಯರ ಮಗ.
- ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಭ್ರಷ್ಟ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು.
- ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವರನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಇವರೊಂದಿಗೆ ಕೊಪ್ಪಳದ ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ಸುರತೂರು ದೇಸಾಯಿ, ಡಂಬಳದ ದೇಶಮುಖ, ಹೆಮ್ಮಿಗೆ ದೇಸಾಯಿ ಕೆಂಚನ್ ಇದ್ದರು.
- ರಾವ್ ಹಮಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಡಂಬಳ ಕದನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೋತರು ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಉದಯ

19ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿತು.

ಕಾರಣಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

1. 1858 ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಂಗೆಗಳ ಯುಗ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಕನ್ನಡಿಗರು ತೋರಿದ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮುಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿತು.
2. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ತಂದಿತು.
3. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ನೀಡಿತು.
4. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೀಳಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿ, ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ನೀತಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದವು.
5. 19 ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಗಳು (ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ, ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠ, ಥಿಯಾಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ) ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು.
6. ಬೆಂಗಳೂರು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಸಂಘ, ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ, ರಾನಡೆ ಸಮಾಜ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಸಂಘಗಳ ಪಾತ್ರವೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ.
7. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಾಷಾ ಏಕತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು.
8. ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ, ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ, ರಾಜಹಂಸ, ಕರ್ಮವೀರ, ಕೇಸರಿ, ಮರಾಠ, ನವಯುಗ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ, ಕನ್ನಡ ಧುರೀಣ, ವೀರಕೇಸರಿ, ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದವು.

ಗಾಂಧಿಯ ಪೂರ್ವ ಯುಗ (1885-1919):

- 1885 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅನ್ನು ಎ. ಓ ಹ್ಯೂಮ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದು ಭಾರತೀಯರ ಏಕತೆಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು.
- ಇದರ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನವು 1885 ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ W. C. ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.
- ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೋಲಾಚಲಂ ವೆಂಕಟರಾವ್, ಬಾಳಾಚಾರಿ, ಚಂದಾವರಕರ್ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.
- 1893 ರಲ್ಲಿ ಹ್ಯೂಮ್ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು.
- 1893 ಮತ್ತು 1903 ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಫಿರೋಜ್ ಷಾ ಮತ್ತು ತಿಲಕ್ 1903 ರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.
- 1905 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವೈಸರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದರು. ಇದು ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿಯ ಆರಂಭದ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು.
- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ, ನವಲಗುಂದ, ಹಾನಗಲ್, ಕಿತ್ತೂರು, ಗದಗ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- 1905-06ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ತೆರಳಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು.
- ತಿಲಕರ ಕೇಸರಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಶಿವಾಜಿ-ಗಣೇಶ ಹಬ್ಬಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದವು.
- ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಿಂಹ), ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಜೋಶಿ, ಜಯರಾವ್, ಬಾಲಾಚಾರಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿಯವರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಮದ್ಯದಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಧರಣಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ನರಗುಂದ, ಹಾನಗಲ್ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು.
- ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್. ಹರ್ಡೀಕರ್ ಅವರು ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಅನ್ನು ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು.

ಸೂರತ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್:

- 1907ರಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಹೊಸ್ಮೇರಿ, ಗಂಗಾಧರರಾಜ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿ, ಗೋವಿಂದ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಹೋರಾಟಗಾರ ನಾಯಕ ತಿಲಕರನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು.
- 1907 ರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರು ಮಜಿನಿ ಕ್ಲಬ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
ಬೆಳಗಾವಿ. ಗೃಹ ನಿಯಮದ ಚಲನೆ(ಹೋಮ್ ರೂಲ್ ಲೀಗ್):
- 1916 ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು ಹೋಮ್ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ರವರು 1916 ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹೋಮ್ ರೂಲ್ ಲೀಗ್ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಸಂಕೇಶ್ವರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಗೃಹ ನಿಯಮ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ನ್ಯಾಷನಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು 1917 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ತಿಲಕರು ನಿಧನರಾದಾಗ (1920) ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪ ಸಭೆಗಳು ನಡೆದವು.

ಗಾಂಧಿ ಯುಗ (1919-1947):

- 1915 ರಲ್ಲಿ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಗುರು ಗೋಖಲೆ ಅವರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು.
- ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಖಾದಿ, ಚರಕ, ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ಹರಿಜನ ಸೇವೆ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ತತ್ವಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು.
- ಅವರು 1916 ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು 1918 ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್ ಬಿಜಾಪುರ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ತಿಲಕರು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು.
- 1920 ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ನಿಧನರಾದಾಗ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ (1920) [KPCC]:

- 1920ರಲ್ಲಿ ಎ.ಸಿ.ಮಾಧವರಾವ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು.
- ಅದರ ನಿರ್ಣಯದ ಪ್ರಕಾರ, 1920 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಗ್ಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ 800 ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.
- ಇದರ ಫಲವಾಗಿ 1920ರಲ್ಲಿ ಗದಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು.ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅದರ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು.
- ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಸೆಟ್ಟೋರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.
- ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ ಕೆಪಿಸಿಸಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು.

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ (1920-22):

- ರೌಲೆಟ್ ಕಾಯಿದೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್ ದುರಂತದ ವಿರುದ್ಧ 1920 ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗದಗ, ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಹಾವೇರಿ, ಧಾರವಾಡ, ಅಂಕೋಲಾ ಹೀಗೆ 50 ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಚರಕಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ ಖಾದಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು.
- ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡಿನ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡಿನ ದಾಳಿಗೆ ಮೂವರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದು, 29 ಜನರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ಫೆಬ್ರವರಿ 5, 1922 ರಂದು ಜೌರಿಜೌರಾ ದುರಂತದ ಕಾರಣ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.
- 1923 ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೇಕರ್ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಸೇವಾದಳವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಸುಮಾರು 17,000 ಸ್ವಯಂಸೇವಕರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು.
- ರಾಜಾಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ 1923 ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ (1924):

- 1924 ರಲ್ಲಿ, INC ಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಧಿವೇಶನವು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್, ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು, ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ರಾಜಾಜಿ, ನೆಹರು, ಮೊಹಮ್ಮದ್

ಅಲಿ ಮತ್ತು ಸಹೋದರರು, ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಹಾನಗಲ್, ಜಿ.ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ ಸೇರಿದಂತೆ 25 ಸಾವಿರ ಜನರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಧಿವೇಶನದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

- ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಎಂಬ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧಿವೇಶನದ ಮಹತ್ವ:

- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆದ ಏಕೈಕ ಸ್ಥಳ ಬೆಳಗಾವಿ. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.
- ಇದು ಏಕತಾ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅದು ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕೀಕರಣ ಸಮಾವೇಶವೂ ಆಗಿತ್ತು.
- ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹತ್ತಿರವಾದರು. 1927ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಂದಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದರು.
- ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಬದನವಾಳು ಖಾದಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತೆರೆದರು.

ನಾಗರಿಕ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ:

- ನಾಗರಿಕ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳುವಳಿಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ:

ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ:

- 1930 ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ದಂಡಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಉಪ್ಪು ತೆರಿಗೆ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುರಿದರು. ಕನ್ನಡಿಗ ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ, ದಂಡಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು
- ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ 30 ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳು ನಡೆದಿದ್ದು, ಎಂ.ಪಿ. ನಾಡಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಅವರು 45 ದಿನಗಳ ಕಾಲ 40000 ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಂಕೋಲಾ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು.
- ಗೋವಾದಿಂದ ಉಪ್ಪು ತಂದು ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ರಹಿತವಾಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಸಾಣೆಕಟ್ಟಾ ಉಪ್ಪಿನ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.
- ಅಂಕೋಲಾ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಡೋಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಪ್ರಮುಖ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಾದ ಎನ್.ಎಸ್. ಹರ್ಡೇಕರ್, ಕೆ.ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್, ಜಿ.ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಜಲಗಿ, ಎಚ್.ಮಂಜಪ್ಪ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಆರ್.ಕೆ. ಕಾರಂತ ಮೊದಲಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳು:

- ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ, ಶಿಗ್ಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತುರವಣೂರು, ತಾವರೆಕೆರೆ, ವಡಗಾನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.
- ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು, ಮರ ಕಡಿಯುವುದು, ಇಚ್ಛಾಲು ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನು ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.
- ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ವಿರೋಧಿ ಆಂದೋಲನ ನಡೆಯಿತು. ಮಧ್ಯದಂಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು.
- ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕೃಷ್ಣಾರೆಡ್ಡಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಇಚ್ಛಾಲು ಮರ ಕಡಿದ ಆರೋಪದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ 12 ವರ್ಷ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು 6 ತಿಂಗಳ ಸೆರೆವಾಸವನ್ನು ಪಡೆದರು.
- 1939 ರಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿತು. ಈ ಪೈಕಿ 1238 ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತೆರಿಗೆ ಪ್ರಚಾರವಿಲ್ಲ:

- ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲರು ಬಾರ್ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಯಾನದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಧಾರವಾಡ, ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಅಂಕೋಲಾ, ಶಿಕಾರಿಪುರ, ಹಿರೇಕೆರೂರಿನಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ರಹಿತ ಅಭಿಯಾನ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್ ಮತ್ತು ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಸ್ಥಿರಾಸ್ಥಿಯನ್ನು ಹರಾಜು ಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.
- ಪೊಲೀಸರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಧಳಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ 800, ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ 60 ಹಾಗೂ ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 166 ಮಂದಿ ಜೈಲು ಪಾಲಾಗಿದರು.
- ಮಂಡ್ಯದ ಇರ್ವಿನ್ ನಾಲಾ ರೈತರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಎಚ್.ಕೆ. ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ತೆರಿಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.
- ಮಂಡ್ಯದ ರೈತರು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ 60 ಮೈಲು ಪಾದಯಾತ್ರೆ ನಡೆಸಿ ಕಂದಾಯ ಮನ್ನಾಕ್ಕೆ ಆಗ್ರಹಿಸಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಸರ್ಕಾರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿತು.
- ಕರ್ನಾಟಕದ ನೊ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಂದೋಲನ ಬಾರ್ಡೋಲಿ ರೈತರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಎಂದು ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರು.
- ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಮತ್ತು ಬೆನಗಾಲ್ ರಾಮರಾಯರು ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದುಂದುಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು (1930-32). ಅದು ಭಾರತೀಯರ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಯರವಾಡ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತೆ ನಾಗರಿಕ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.
- ಜನವರಿ 12, 1932 ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು.

ಧ್ವಜಾರೋಹಣ:

- 1931 ಜೂನ್ 2 ರಂದು , ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ದಿನವಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದ ಮುಂದೆ ನೆಹರೂ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದರು. ಇದು ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹುಟ್ಟು:
- ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಫೆಬ್ರವರಿ 28, 1938 ರಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಟಿ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಅದರ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು.

ಶಿವಾಪುರ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ (ಏಪ್ರಿಲ್ 11, 1938) [ಶಿವಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ]:

- ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ ಮದ್ದೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಶಿವಪುರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆಯಿತು.
- ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 25,000 ಜನರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಾಹುಕಾರ್ ಚನ್ನಯ್ಯ ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.
- ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೆ.ಸಿ.ರೆಡ್ಡಿ, ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ, ಎಚ್.ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು 18 ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಶಿವಾಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು

ಶಿವಾಪುರ ಅಧಿವೇಶನದ ಮಹತ್ವ:

- ಶಿವಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾವೇಶ ಮೈಸೂರಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲು.

- ಇದು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು.
- ಶಿವಾಪುರ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆಡೆ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಅರಿವು /ಜಾಗೃತಿ ಇರುವುದರಿಂದ , ಕೂಡಲೇ ಜನರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯ”,ಗಾಂಧೀಜಿ ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ವಿಧುರಾಶ್ವತ್ಥ ದುರಂತ (ಏಪ್ರಿಲ್ 25, 1938)

- ಅ.25ರಂದು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಮುಖಂಡ ಟಿ.ರಾಮಾಚಾರ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಚಾರ ಆರಂಭಿಸಿ ಸುಮಾರು 10 ಸಾವಿರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದರು. ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸುವಾಗ ಜನರು ಅಣಕವಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಟ ನಡೆಯಿತು.
- ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಅವರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಜನರ ಮೇಲೆ ತೊಂಬತ್ತೆರಡು ಸುತ್ತು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. 18 ಮಂದಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.
- ಇದು ವಿಧುರಾಶ್ವತ್ಥ ಅವರ ದುರಂತ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿಧುರಾಶ್ವತ್ಥ ಅನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಇದರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ 1959 ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರನ್ನು ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯ, ಮೈಸೂರು ರಾಜರನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಖಿನ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಘಟನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ “ವಿಧುರಾಶ್ವತ್ಥ ದುರಂತ ಪ್ರಕರಣವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಆಧುನಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ನನಗೆ ಪಂಜಾಬ್‌ನ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೂ ಮೀರಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಬೆಳೆದಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಘಟನೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿ (1942)

- 1942ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ನಿಯೋಗ ಭಾರತೀಯರ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲಿಲ್ಲ.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಆಗಸ್ಟ್ 8 ರಂದು ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಥವಾ ಚಲೇ ಜಾವೋ ಠರಾವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು
- ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ ಎಂದು ಗಾಂಧಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕರೆದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕ, ಧಾರವಾಡ, ಈಸೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ದಾವಣಗೆರೆ, ತಿಪಟೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮುಂತಾದೆಡೆ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯಿತು.
- ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಶಾನುಭೋಗರು ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.
- ವಕೀಲರು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ರೈಲ್ವೆ ನೌಕರರು ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾಲೇಜು ತೊರೆದರು.
- ಆಂದೋಲನಕಾರರು 28 ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಗಳು, 945 ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳು ಮತ್ತು 12 ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರು. ನಿಪ್ಪಾಣಿ ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಟ್ಟು ಕರಕಲಾಯಿತು. 170 ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೂರವಾಣಿ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಹಾಗೂ ಗೋಲಿಬಾರ್ ನಡೆಸಿದರು. ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮೈಲಾರ
- ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 186 ಜನರು ಸತ್ತರು. 15,000 ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಈಸೂರು ದುರಂತ (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 28, 1942) ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ:

- ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿದ ಮೊದಲ ಗ್ರಾಮ ಇದಾಗಿದೆ.
- ಈಸೂರ್ ಅನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ಚೌರಿಚೌರಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟ ಈಸೂರಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು 1942 ಸೆ.26ರಂದು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಫಲಕವನ್ನು ಉರಿನ ಮುಂದೆ ನೇತು ಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು.
- ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಯಾರೂ ಉರಿಗೆ ಬರಬಾರದು, ಬಂದರೆ.....? ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಫಲಕವನ್ನು ಪಟ್ಟಣದ ಗೇಟಿನ ಮೇಲೆ ನೇತು ಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು.
- ಈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಪೊಲೀಸರು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬೋರ್ಡ್ ಹಾಗೂ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಖಾದಿ ಟೋಪಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಿತು. ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ನಡೆಸಿದರು.
- ಸೋಂಕಿತರು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಸರ್ ಇನ್ಸ್ ಪೆಕ್ಟರ್ ಕೆಂಚನಗೌಡ ಮತ್ತು ಅಮಲ್ಡಾರ್ ಚನ್ನ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದರು
- ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 29 ರಂದು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ನವನೀತಂ ನಾಯ್ಡು ಅವರು ಗ್ರಾಮದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೊಲೀಸರು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಈಸೂರನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು, ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಗರೆದರು.
- ಗ್ರಾಮದ 41 ಜನರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಕರಣ ದಾಖಲಿಸಲಾಯಿತು. ಒಬ್ಬರನ್ನು ನೇಣಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು. 13 ಮಂದಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.
- ಅರಸರಿಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ತೋರಿದ ಈಸೂರಿನ ದುರಂತ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲ ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಚಳವಳಿ: (ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ):

- ಭಾರತವು ಆಗಸ್ಟ್ 15, 1947 ರಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಾದ ಜಯಚಾಮರಾಜರು ಸೇರ್ಪಡೆಯ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು.
- ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಜನರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆಗೆ ವಿಳಂಬ ಮಾಡಿದರು.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರ (ಪ್ರಜಾ ಸರ್ಕಾರ) ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಅಥವಾ ಅರಮನೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.
- ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1, 1947 ರಂದು ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ, ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕೆ.ಟಿ.ಭಾಷ್ಯಂ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಟಿ.ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ ಎಚ್.ಸಿ.ದಾಸಪ್ಪ, ಮರಿಯಪ್ಪ ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರು. ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್ ಮತ್ತು ಪೌರವಾಣಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದವು.

ಅರಮನೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ:

- ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 4, 1947 ರಂದು, ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಅಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕೆ.ಸಿ.ರೆಡ್ಡಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು.
- ಇದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರ ಚಲೋ ನಾಯಕರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧಿಸಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 13 ರಂದು ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಎಸ್ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಅರಮನೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಬೇಡಿಕೆಗಳೆಂದರೆ-

1. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.
2. ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದು
3. ರಾಜ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಬಾಕಿ ಇರುವ ಮಧ್ಯಂತರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು
4. ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

- ಮೈಸೂರು ಚಲೋ ಆಂದೋಲನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊಸಕೋಟೆ, ಆನೇಕಲ್, ದೇವನಹಳ್ಳಿ, ಕೆ.ಆರ್.ನಗರ, ಪಾಂಡವಪುರ, ಕಡೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಗುಬ್ಬಿ, ತಿಪಟೂರು, ಹಾಸನ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕುಣಿಗಲ್, ಮೈಸೂರು ಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ನಡೆಸಿ ಅರ್ಕಾಟ- ಭಾಯ್ಕಟ್ , ತುಂಬುಚಟ್ಟೆ ಚಟ್ಟಕಟ್ಟೆ ಎಂದು ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಿದರು.
- ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದರು, ಕೆಲಸ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು, ರೈಲ್ವೆ ಮುಷ್ಕರ ಮತ್ತು ಹಲವೆಡೆ ಅಂಚೆ, ತಂತಿ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಕಚೇರಿಗಳು ನಾಶವಾದವು.
- ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮತ್ತು ಶೆಲ್ ದಾಳಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಕೊಂದರು.
- ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ 1000 ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಸತ್ತರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂನಲ್ಲಿ 2 ಮಂದಿ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೊಸದುರ್ಗದಲ್ಲಿ 6 ಮಂದಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.
- ಸೆ.12ರಂದು ಶಿಡ್ಲಘಟ್ಟ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದರು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 13 ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ 2 ಜನರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು ಮತ್ತು 13 ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡಿದ್ದರು.
- 19ರಂದು ಜಿಲ್ಲಾಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಧೃವಾರೋಹಣ ನೆರವೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ 4000 ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ 42 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಅದರ ನಾಯಕ. ಮೈಸೂರಿನ ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧೃವಾರೋಹಣ ಮಾಡಿದರು.
- ಮಹಾರಾಜ ಜಯಚಾಮರಾಜರು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24 ರಂದು ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆಯ ಅಂಶ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಚಳವಳಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ.
- ಕೊನೆಗೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ಮಣಿದ ಜಯಚಾಮರಾಜರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರ ಜೊತೆ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬರಲು ಒಪ್ಪಿದರು.
- ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿಯವರು ದಿವಾನರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಹಿಂಪಡೆದರು.
- ಮಹಾರಾಜರ ಆದೇಶದಂತೆ ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಅವರು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 24 ವಿಜಯದಶಮಿ ಯಂದು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.
- ಮೈಸೂರಿನ ಜನರು, ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಜಶಾಹಿ ಯುಗದ ಅಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಯುಗದ ಆರಂಭ.
- ಅಕ್ಟೋಬರ್ 27 ರಂದು ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮೈಸೂರಿನ ಮೊದಲ ರಾಜರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.

ಅಂದಿನ ಸಚಿವರುಗಳಾದ ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ -

1. ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ - ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ	6) ಎಚ್.ಸಿದ್ದಯ್ಯ - ಕಂದಾಯ, ರೈಲ್ವೆ ಸಚಿವ (ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು)
2. ಹೆಚ್.ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ - ಹಣಕಾಸು, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಖಾತೆ	7) ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಜನಾಬ್ ಪರಿಫ್ - ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಅಬಕಾರಿ ಇಲಾಖೆ
3. ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ - ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಚಿವ	8) ಡಿ.ಎಚ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ - ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವ
4. ಆರ್.ಚನ್ನಿಗರಾಮಯ್ಯ - ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಖಾತೆ	9) ಪಿ.ಸುಬ್ಬರಾಮ ಶೆಟ್ಟಿ - ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಚಿವ.(ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ)
5. ಟಿ.ಮರಿಯಪ್ಪ - ಗೃಹ ಸಚಿ	

4. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ

- ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯವರೆಗೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಎಂದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕವು ಡೆಕ್ಕನ್ ಭಾರತದ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.
- ಗಂಗ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕವೇ ಅಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು, ಆದರೆ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ 3 ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕವು ಅವರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿತ್ತು.
- 4 ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ನಂತರ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳು ಬಾಂಬೆ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿಹೋದವು.
- ಕನ್ನಡಿಗರು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಕಲಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡಿಗರು ಉರ್ದು ಕಲಿಯಬೇಕಿತ್ತು.

ಏಕೀಕರಣದ ಮೊದಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಂಚಿಕೆ, ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕೆಳಗಿನ 20 ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

1. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ - ಒಡೆಯರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ 9 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು.
2. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯ - ನೀಲಗಿರಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಹೊಸೂರು ಮತ್ತು ಮಡಕಶಿರ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕುಗಳು.
3. ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ - ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಸೋಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಮಂಗಳವೇಡ.
4. ಕೊಡಗು - ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು.
5. ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ - ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು,
6. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ - ರಾಯಭಾಗ, ತೊರಗಲ್ಲು, ಕಟಕೋಳ
7. ಸಾಂಗಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ- ತೇರನಾಳ, ಶಿರಹಟ್ಟಿ, ದೊಡ್ಡವಾಡ, ಶಹಾಪುರ
8. ಪ್ರಮುಖ ಕುರುಂದವಾಡ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಕುರುಂದವಾಡ ರಾಜ್ಯ.
9. ಮೀರಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನ - ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ
10. ಸಂಡೂರು
11. ಜಾಮ್ ಖಂಡಿ
12. ಕಾಗಲ್ ರಾಜ್ಯ
13. ಸಾಂಗ್ಲಿ
14. ಜಟ್ಟ
15. ಅಕ್ಕಲಕೋಟ
16. ಸವಣೂರು
17. ರಾಮದುರ್ಗ
18. ಮುಧೋಳ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಬಂದಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳು.

ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ

- ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಅನೇಕ ಗಣ್ಯರು ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಿರತವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.
- ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸವು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಶಿಕ್ಷಣ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು.
- ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ, ಕನ್ನಡಿಗ, ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಚಾರಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.
- ಒರಿಸ್ಸಾ ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ ಚಳವಳಿಯು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಬಂಗಾಳ ವಿಭಜನೆ, ಸ್ವದೇಶಿ ಆಂದೋಲನ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಏಕತೆ, ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಧಾರವಾಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ಲಿಂಗಾಯತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ ಧಾರವಾಡ, ಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಕೆ.ಎಲ್.ಇ. ಸಮಾಜ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.

ಏಕೀಕರಣದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳು (ಏಕೀಕರಣ ಹಂತಗಳು):

ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನವರ ಪ್ರಯತ್ನ

- ಉಪ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅವರು ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಸಹ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು.
- ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ವಿದ್ಯಾ ವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಪಾತ್ರ

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಖಂಡತೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ. ಎಚ್.ಆರ್.ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು 1890ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.ಶಾಮರಾವ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.
- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ, ಪುಸ್ತಕಗಳ ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಕತೆ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.
- ಅದು 'ವಶನ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸುವಾಸಿನಿಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಬೆನಗಾಲ್ ರಾಮರಾಯರು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಉದ್ದಿದರು.
- 1903 ರಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕುರಿತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಬೆಣಗಲ್ ರಾಮ್ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಜಸ್ವೀನ್ ಸೆಟ್ಟರ್ ಅವರು ರೋಚಕ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು.

ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಏಕತೆಗಾಗಿ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಶ್ರಮಿಸಿದವು.

- ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಜೀವಿನ ಸಭೆ, 1915 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಧಾರವಾಡ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭೆಗಳು ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದವು.
- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು: ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ, ಬೆಂಗಳೂರು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು.
- ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬೆಂಬಲ ಸಿಕ್ಕಿತು. 1916 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, 1918 ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ, 1919 ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಮತ್ತು 1920 ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಏಕೀಕರಣದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಾತ್ರ

- ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಲು ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಥಾ ವೈಭವ, ಡಾ. ಫಿಲೆಟ್ಸ್ ಕೆನರಾ ರಾಯಲ್ ರಾಜವಂಶಗಳು, ಭಂಡಾರ್ಕರ್ ಅವರ ಡೆಕ್ಕನ್ ಆರಂಭಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್ ಅವರ ಮರೆತುಹೋದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ.
- ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ಅವರ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಕ್ ಕರ್ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಮೆಕೆಂಜಿ ಹೊಯ್ಸಳರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆದರು.
- ಮಾರ್ಕ್ ವಿಲ್ಸ್ ಆಗಿತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದ ಮೊದಲಿಗ.
- ಅದೇ ರೀತಿ ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ 'ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡು', ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀ ಕನ್ನಡ ಧ್ವಜವನ್ನು ಏರಿಸಿ, ಶಾಂತ ಕವಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ.
- ಮಂಗೇಶ್ ಪಿಸ್ ತಾಯಿ ಬಾರೆ ಮೊಗವ ತೊರೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮಾ ತಾಯಿ, ಕುವೆಂಪಸ್ ಜಯ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ ಮುಂತಾದವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿಸಿದವು.
- ಪಂಡಿತ್ ತಾರಾನಾಥ್ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡು ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿಯ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ತರುಣ ಸಂಘ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ.

ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್ ಪಾತ್ರ

- ಕನ್ನಡ ಪರಂಪರೆಯ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನಪೂರ್ತಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಲೂರು.
- ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿಸಲು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು.
- ಅವರು ಬರೆದ ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಥಾ ವೈಭವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣಿಂದ ತಂದಿತು.
- ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ವಿಕಾಸ, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಸೂತ್ರಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕ ವೀರ ರತ್ನಗಳು ಇವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು.
- 1916 ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಕಡಪಾ ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.
- ಇದನ್ನು 1918 ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬೆಂಬಲಿಸಿತು. ನಂತರ ಇದನ್ನು ಏಕೀಕರಣ ಸಭೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯ ರಚಿಸುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.
- ಆಲೂರನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕುಲ ಪುರೋಹಿತ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ

- ಕೆಲವು ಸುತ್ತೋಲೆಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಅವರನ್ನು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ.
- ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ, ವಾಘಭೂಷಣ, ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿತ, ದೇಶಾಭಿಮಾನಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಕರ್ಮವೀರ, ವಿಜಯ, ರಾಜಹಂಸ, ನವಯುಗ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ, ಕೇಸರಿ, ಕನ್ನಡ ಧುರೀಣ.
- ಪ್ರಜಾಮತ, ತೈತಾಡು, ವೀರ ಕೇಸರಿ, ಕನ್ನಡ ನುಡಿ, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ, ನವಭಾರತ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ, ಜನವಾಣಿ ಇತ್ಯಾದಿ.
- ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಟಿ.ಟಿ.ಶರ್ಮ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ, ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 1920.

- ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಮಾಧವ ರಾವ್ ವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಅದರಂತೆ ನಾಗ್ಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಡಪಾ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ 800 ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು.
- ಅದರಂತೆ 1920ರಲ್ಲಿ ಗದಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ರಚನೆಯಾಗಿ ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.
- ಇದು ಒಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ (ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್)

- 1924 ರಲ್ಲಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನವು ಏಕೀಕರಣದ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.
- ವಿಜಯನಗರ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಅವರು 'ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವು'.
- ರಚಿಸಿ ಹಾಡಿದರು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು' ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನ (1924)

- 1924 ರಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮಿತಿಯು (ಸಭಾ) ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಕಂಬಳಿ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ನಡೆಸಿತು.
- ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ದ್ವೈವಾರ್ಷಿಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಅಂದರೆ 1926 ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕೋಡಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.
- 1928 ರಲ್ಲಿ ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ, 1929 ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ (ರಂಗನಾಥ ಮೊದಲಿಯಾರ್), 1931 ರಲ್ಲಿ ಹುಕ್ಕೇರಿ (ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ), 1933 ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ (ಬೆಳವಿ).
- 1936ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ (ರಾಮರಾವ್), 1940ರಲ್ಲಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ. (ಡಾ. ನಾಗನಗೌಡ), 1944ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ (ಹೆಗ್ಗಡೆ) ಮತ್ತು 1946ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ (ಬಿ.ಜಿ. ಖೇರ) ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು.
- ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಭೆಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘವಾಯಿತು.
- 1927 ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು.
- ಇದೇ ವೇಳೆ ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್. ಹರ್ಡೀಕರ್ ಅವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಸೇವಾದಳದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ 36,000 ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಸಹಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ನೆಹರು ಸಮಿತಿ:

- 1928 ರಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರು ನೇತೃತ್ವದ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
- ಇದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘ ಹಾಗೂ ಕೆಪಿಸಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದವು.
- ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ ನೆಹರೂ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು.

ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗ:

- 1928 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗಮನ ಹರಿಸಿತು.
- ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆಯು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಅದು ಸೂಚಿಸಿತು.
- 1930-32ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆನೆಗಲ್ ರಾಮರಾಯರು ಮತ್ತು ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದರು.
- 1936 ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು.
- 1937 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಜಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಪಕ್ಷವು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಯ ಪರವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು.
- ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. 1938ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘ:

- ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಭೆಯು ನಂತರ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘವಾಯಿತು, ಇದನ್ನು 1918 ರಲ್ಲಿ ಬಿ. ರಾಮರಾಯರು (ಅಧ್ಯಕ್ಷರು), ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದು ಶಿವ ಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ (ಕವಿ) ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.
- ಗಡಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾದ ಮಡಕಶಿರಾ, ಹೊಸೂರು, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ, ತಾಳವಾಡಿ, ಆದೋನಿ, ನೀಲಗಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪರ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸಿತು.
- ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮಾವೇಶ:

- 1946ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಪಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಭೆಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿದ್ದವು.
- ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅರಣ್ಯ ಸಚಿವ ಎಂ.ಪಿ. ಪಾಟೀಲ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಕಂದಾಯ ಸಚಿವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.
- ಅದು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ತುರ್ತು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿತು.

ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನ (1946):

- ಖೇರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ 10 ನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಮ್ಮೇಳನವು 1945 ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.
- ಇದನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಕಾರ್ಯ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯೇ ಛಿದ್ರವಾಗಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಒಂದಾಗಲಿದ್ದು, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ ದಿನಗಳು ದೂರವಿಲ್ಲ ಎಂದರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಮಹಾ ಸಮಿತಿ (1947)

- ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಮಹಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡ್ಡ ಮೇಟೆ, ಮಂಗಳವೇದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಇದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು.
- ಇದು ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಂಘವಾಯಿತು.
- 1949 ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲು ವಾದಿಸಿತು.
- ಮೊದಲು 20 ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ ಬದಲಾಯಿತು. ಅವರು ಐದು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- ಅವುಗಳೆಂದರೆ: 1) ಬಾಂಬೆ, 2) ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು, 3) ಮೈಸೂರು 4) ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು 5) ಕೊಡಗು ವಿಭಾಗಗಳು. ಇದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಮೊದಲ ಹಂತವಾಗಿತ್ತು.

ಧಾರ್ ಸಮಿತಿ (1948)

- 1948 ರಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ವರದಿ ಮಾಡಲು ಧಾರ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.
- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಏಕತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ ಎಂದು ವರದಿ ಮಾಡಿದೆ. ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ.

ಜೆ.ವಿ.ಪಿ ಸಮಿತಿ (1948)

- ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು, ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ ಕುರಿತು ವರದಿ ಮಾಡಲು ಸಮಿತಿ.
- ಇದೇ ಜೆವಿಪಿ ಸಮಿತಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಕುರಿತು ವರದಿ ನೀಡಬೇಕಿತ್ತು.
- ಇದು ಆಂಧ್ರ ರಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿತು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕೇರಳದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು.
- ಸಮಿತಿಯು ಮೈಸೂರಿನ ಹೊರಗಿರುವ ಏಕೀಕರಣವಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿರಾಶೆ ಮೂಡಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಕೆಪಿಸಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸಕರು ತಮ್ಮ ಶಾಸಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವಂತೆ ಕರೆ ನೀಡಿತು.
- ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸಕರು ಕೆಪಿಸಿಸಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- 1949ರಲ್ಲಿ ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಕೆಪಿಸಿಸಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು.
- ಮೈಸೂರಿನ ಎಐಸಿಸಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.
- 1951ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಪಕ್ಷ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿತು.

ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪರಿಷತ್ತು

- 1951ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ ಭರವಸೆ ನೀಡಿತು.
- ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪರಿಷತ್ತು 1952 ರಲ್ಲಿ (ದಾವಣಗೆರೆ) ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಕಾರಂತರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು, ಇದು ಚಳವಳಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿತು.
- ಇದನ್ನು ಸಮತಾ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಜನಸಂಘಗಳು ಬೆಂಬಲಿಸಿದವು.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರಚನೆ

- ಪೊಟ್ಲೆ ಶ್ರೀರಾಮುಲು ಅವರು 1952ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಚನೆಗೆ ಆಗ್ರಹಿಸಿ 53 ದಿನಗಳ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು.
- ನೆಹರೂ ತಕ್ಷಣವೇ ಪಮೆಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರ ರಚನೆಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದರು. ಅದರಂತೆ 1953ರಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಚನೆಯಾಯಿತು.
- ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ವಾಂಜೂ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಅಧೋನಿ, ಆಲೂರು, ರಾಯದುರ್ಗ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಆಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್

- 1953ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಾನಲ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಕೆಂಗಲ್ ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.
- ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದಾನಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡ ಮೇಟಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ಧಾರವಾಡದ ಜಕ್ಕಲಿ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಆಗ್ರಹಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ರಾಣಿ ಶಿಬಿರದಿಂದ 15 ದಿನಗಳ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಆರಂಭಿಸಿದರು.
- ಶಂಕರಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ಗುಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು.

ರಾಜ್ಯ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಸಮಿತಿ (1953)

- ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು 1953 ರಲ್ಲಿ ಮರುಸಂಘಟನೆ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಆಯೋಗ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು.
- ಫಜಲ್ ಅಲಿ, ಎಚ್.ಎನ್. ಕುಂಜರು ಮತ್ತು ಕೆ.ಎಂ. ಪಣಿಕ್ಕರ್ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅದರ ವರದಿಯನ್ನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 10, 1955 ರಂದು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಅಖಂಡ ಮೈಸೂರು ರಚನೆ

- ಫಜಲ್ ಅಲಿ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಜಿತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯಂತೆ ಮೈಸೂರಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು:
- ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರಿನ 9 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು: ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಕೋಲಾರ, ಮೈಸೂರು, ಹಾಸನ, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು (ಬಳ್ಳಾರಿ 1953 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು).
- ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ 4 ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಚಿಂಡಗಡ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು.
- ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಕಾಸರಗೋಡು ಮತ್ತು ಅಮಿನಿ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆ.
- ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ (ತಾಂಡೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಂಗಲ್ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ (ಗದಗಲಾ, ಆಲಂಪುರ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಬೀದರ್, ಬಾಲ್ಕಿ, ಔರಾದ್, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಮ್ಮಾಬಾದ್.
- ಸ್ವತಂತ್ರ, ಸಂಡೂರು, ಜಮಖಂಡಿ, ಮುಧೋಳ ಮತ್ತು ಸವಣೂರು ರಾಜ್ಯಗಳು. ನವೆಂಬರ್ 1, 1956 ರಂದು, ಯುನೈಟೆಡ್

ಗ್ರೇಟರ್ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

- ನೂತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಇದು 19 ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಜಯ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾದ ನಂತರ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರು ಬೃಹತ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಇದರ ಅಧಿಕೃತ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು.
- ಆದರೆ ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಕಾಸರಗೋಡು, ತಾಳವಾಡಿ, ನೀಲಗಿರಿ, ಹೊಸೂರು, ಮಡಕಶಿರ, ಜತ್ತ, ಅಕ್ಕಲಕೋಟ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು. ರಾಜ್ಯಗಳ ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯಿತು. ಅವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬೇಕು.

ಮಹಾಜನ್ ಆಯೋಗ (1967)

- ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ನಡುವೆ ಗಡಿ ವಿವಾದ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.
- ಬೆಳಗಾವಿ, ಕಾರವಾರ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಖಾನಾಪುರ ಸೇರಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ 814 ಗ್ರಾಮಗಳು ತನಗೆ ಸೇರಬೇಕು ಎಂದು 1961ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿತ್ತು.
- 1965 ರಲ್ಲಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಇದನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಲು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮಹಾಜನ್ ನೇತೃತ್ವದ ಏಕಸದಸ್ಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.
- ಕರ್ನಾಟಕ-ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಗಡಿ ವಿವಾದ. ಅದು 1967ರ ಆಗಸ್ಟ್ 28ರಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ 19 ಪುಟಗಳ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿತು.
- ಕೇರಳದ ಕಾಸರಗೋಡಿನ ಬೆಳಗಾವಿ, ಜತ್ತ, ಅಕ್ಕಲಕೋಟ, 71 ಗ್ರಾಮಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು 247 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಖಾನಾಪುರ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಹಳಿಯಾಳ ಸೇರಿದಂತೆ 6563 ಚದರ ಮೈಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ 246 ಗ್ರಾಮಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕು.
- ವರದಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಬೆಳಗಾವಿ, ಕಾರವಾರವನ್ನು ಆಯೋಗ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ

- ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಪರಿಷತ್ತು ಮೈಸೂರನ್ನು ಅದರ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು.
- ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಹಾಗೂ ವೀರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲ್ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು.
- ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ದೇವರಾಜ ಅರಸ್ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನವೆಂಬರ್ 1, 1973 ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಗೋಕಾಕ್ ವರದಿ (1980-82)

- ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಬೇಕು ಎಂಬ ವಿವಾದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಜುಲೈ 1980 ರಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಮತ್ತು ವರದಿ ಮಾಡಲು, ವಿ.ಕೆ. ಗೋಕಾಕ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿ ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ವರದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.
  - a. ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆಯಾಗಬೇಕು.

- b. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎರಡನೇ ಭಾಷೆಯಾಗಬೇಕು.
- c. 2 ನೇ ಭಾಷೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಿಂದಿ) ಮೂರನೇ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
- d. 4ನೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು SSLC ಪರೀಕ್ಷೆ ಬರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಅಂಕಕ್ಕೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- ಸರ್ಕಾರ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ್ ಮತ್ತು ಪಾಟೀಲ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ವರದಿಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಚಳುವಳಿ

- 1956 ರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ (ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ನಾಟಕ) ರಚನೆಯಾದಾಗ, ಹಿಂದಿನ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ - ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಸ್ವತಂತ್ರ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕವು ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ರಜಾಕಾರರನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ವಿರುದ್ಧವೂ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರೊಫೈಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ದೇಶದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು ಮೂಲತಃ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು - ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು (ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ).
- ನಿಜಾಮ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಆಡಳಿತಗಾರರಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಗಮನವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದುಳಿದವು ಮತ್ತು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.
- ಕೊನೆಯ ನಿಜಾಮ್, ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲಿ ಖಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ಏರುಪೇರುಗಳು, ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿತ್ತು.
- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣದ ಹೋರಾಟವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಿಜಾಮ ಸರ್ಕಾರದ ಕೋಮುವಾದದ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು. ನಿಜಾಮರ ಸರ್ಕಾರವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ರಾಜಕೀಯ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ವಿರುದ್ಧ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳು ಐದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ರಮಾನಂದ ತೀರ್ಥರ ಪ್ರವೇಶವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿದೆ.
- ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಆಕ್ಷನ್ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪುನಃಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಲು, ಪೊಲೀಸ್ ಕ್ರಮವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು.
- ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 18, 1948. ಅದೇ ದಿನ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸೇನೆಯು ಭಾರತೀಯ ಪಡೆಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮರುದಿನ, ನಿಜಾಮ್ ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲಿ ಖಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದರು.

- ಹೈದರಾಬಾದ್ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡರೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.
- ಹೀಗಾಗಿ, ಬೀದರ್, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರಿನ ಜನರನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ರಚನೆಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸಲು ನಿಜಾಮರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವು.
- 1949ರ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ರಚನೆಗೆ ನಿರ್ಣಯ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.
- ಡಾ.ಎಸ್. ಮೇಲುಕೋಟೆ, ಮಾನ್ವಿ ನರಸಿಂಗರಾವ್, ಭೀಮಸೇನರಾವ್ ತವಾಗ್, ಸಾಗರದ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ್, ಜಯತೀರ್ಥ ರಾಜ್ ಪೌರೋಹಿತ, ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ಕಪ್ಪಾಲ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಕರ್ನಾಟಕದೊಂದಿಗೆ ಎಚ್‌ಕೆ ಪ್ರದೇಶ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು.
- ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮೋಚನಾ ದಿನವನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ-ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮೋಚನಾ ದಿನ (ವಿಮೋಚನಾ ದಿವಸ್) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 17 ರಂದು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಜಯನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ಮುಂತಾದ ಏಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ-ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮೋಚನಾ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ದಂಗೆಗಳ ನಂತರ 1948 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಅನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಮಿಲರ್

- ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಚಳುವಳಿಯು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಹರಡಿತು.
- ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ವಿರುದ್ಧದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.
- ಆಂದೋಲನದ ಉದ್ದೇಶವು ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳು, ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿತ್ತು.
- ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗವು ಮೈಸೂರಿನ ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ಜಾತಿಗಳಾದ ವಕ್ಕಲಿಗರು ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾಯತರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಪ್ರಮುಖ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಇದ್ದರು.
- ಲಿಂಗಾಯತ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯಗಳು *ಮೈಸೂರು ಲಿಂಗಾಯತ ಶಿಕ್ಷಣ ನಿಧಿ ಸಂಘ (1905)*, ಮತ್ತು *ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘ (1906)* ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- 1909 ರಲ್ಲಿ "ವೊಕ್ಕಲಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ" ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿತು.
- ಇತರ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವು. 1915 ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಯವೈಶ್ಯ ಮಹಾಸಭೆ ಮತ್ತು 1920 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಸಂಘ, 1920 ರಲ್ಲಿ ಆದಿ ದ್ರಾವಿಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗ, 1921 ರಲ್ಲಿ ಜೈನ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಫಂಡ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಮತ್ತು 1922 ರಲ್ಲಿ ಕುರುಬರ ಸಂಗ.
- ಪ್ರಜಾ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಪಾರ್ಟಿಯಂತೆಯೇ (1916) ಮೊದಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪಕ್ಷವಾಗಿತ್ತು.
- ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಸರ್ಕಾರ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಮೀಸಲಿಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.
- ಮಹಾರಾಜರು ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಾದ ಶುಲ್ಕ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳು, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ಮತ್ತು ನೇಮಕಾತಿಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯ ಭರವಸೆ ನೀಡಿದರು.

- 23 ಆಗಸ್ಟ್ 1918 ರಲ್ಲಿ 4ನೇ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮಿಲ್ಲರ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಕುರಿತು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ.
- ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದ ಸರ್ ಲೆಸ್ಲಿ ಸಿ. ಮಿಲ್ಲರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಮಿತಿ.

ಸಮಿತಿಯ ವರದಿ:

- 1911 ರ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಿಲ್ಲರ್ ಸಮಿತಿಯು 5% ಕ್ವಿಂಟ್ ಕಡಿಮೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸಮುದಾಯವನ್ನು (ಜಾತಿ) ಹಿಂದುಳಿದವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.
- ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಉನ್ನತ ನೇಮಕಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮತ್ತು ಅಧೀನ ನೇಮಕಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಮಿತಿಯು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ. ನೀತಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ 1921 ರಲ್ಲಿ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.
- ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಮೀಸಲಾತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಮಿಲ್ಲರ್ ವರದಿಯ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು, ಆದರೆ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದರು.
- ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕಾಂತರಾಜ್ ಅರಸ್ ಅವರು ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಗಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಇದು ದೊಡ್ಡ ವರದಾನವಾಗಿತ್ತು.
- ಈ ವರದಿಯು ನೀಲನಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಖಿನ್ನತೆಗೆ ಒಳಗಾದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮಿಷನರಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದ

ಹರಡುವಿಕೆ

- 1813 ರ ಚಾರ್ಟರ್ ಆಕ್ಟ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿದೆ, ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನಧಿಕೃತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿತು.
- ವುಡ್ಸ್ ಡೆನ್ಟಾಚ್ (1854), ಇದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿವರವಾದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದೇಶದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಲ್ಲದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿತು.
ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್
- 1836 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು, ತುಮಕೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು.
- ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ ನಗರಗಳು ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿತು ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನೇರಿಸಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ, ಇದು 1842 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಿತು ಮತ್ತು ತರುವಾಯ, ಆಂಗ್ಲೋ-ವರ್ನಾಕುಲರ್ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕುಣಿಗಲ್ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು, ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ತೆರೆದವು.

ಲಂಡನ್ ಮಿಷನ್

- 1810 ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು, ಇದು ಅವರ ಮೊದಲ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜಾನ್ ಹ್ಯಾಂಡ್ಸ್ ಅವರು 1810 ರಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತ

ಶಾಲೆ ಅಥವಾ ಚಾರಿಟಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

- 1820ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್‌ಎಂ ವಯಸ್ಕರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ 1845 ರಲ್ಲಿ ಮಿಷನರಿ ಸೊಸೈಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಯು ನಂತರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಾರ್ಡ್‌ಲಾ ಕಾಲೇಜಾಯಿತು.
- ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಷನ್ ಮೂಲಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.
- ಮಿಷನರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಫ್ರಾ ಕೇಜಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಿಷನರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿ ದುಡಿದ ರೆವ್ ಫರ್ಡಿನಾಂಡ್ ಕಿಟೆಲ್ ವಿಶೇಷ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು.
- 1838 ರಿಂದ 1928 ರವರೆಗೆ, ಮಿಷನರಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಹರ್ಮನ್ ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್ (1811-1881) 36 ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.
- ಜುಲೈ 1, 1843 ರಂದು, ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್ ಅವರು ಕಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ 'ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಪಾಕ್ಷಿಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮಾಚಾರ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣಗೊಂಡು ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು (ಮೇ 1, 1844).
- ಬಿಇಎಂ ಶಾಲೆ, ಸೇಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜು, ರೊಸಾರಿಯೋ, ಸೇಂಟ್ ಆನ್ಸ್, ಸೇಂಟ್ ಆಗ್ನೆಸ್, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಲೇಜು, ಗಣಪತಿ ಶಾಲೆ, ಬೆಸೆಂಟ್, ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.
- ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಬಾಸೆಲ್‌ನಿಂದ ಜರ್ಮನ್ ಇವಾಂಜೆಲಿಕಲ್ ಮಿಷನರಿಗಳು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1834 ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಅವರು ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಗೌರವವನ್ನು ಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸುವಾರ್ತೆ ಸಾರಲು 'ಸಮಾಜ ಸೇವೆ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದರು - ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ನೆರವು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತು.
- ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್, ಆಂಗ್ಲೋ-ವರ್ನಾಕ್ಯುಲರ್ ಸ್ಕೂಲ್ (ನಂತರ ಇದನ್ನು ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು), 1833 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- ಮಿಷನರಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬೋಧನೆ/ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಉನ್ನತ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ರೂಪವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು; ಸ್ಥಳೀಯರ ಅಡ್ಡ ವಿಭಾಗವು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಿತು ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದ ಪೀಳಿಗೆಗಳು ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಬಡತನದ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಪುನರುತ್ಥಾನಗೊಂಡವು.
- 1834 ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ BEM ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ, ನಂತರ ಮಡಿಕೇರಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ.
- ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ಮುಲ್ಕಿ, ಕಾರ್ಕಳ, ಉಡುಪಿ, ಬೊಳ್ಳೆ, ಉಚ್ಚಿಲ, ಬಸ್ಸೂರು ಮತ್ತು ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು.
- ಪ್ರವರ್ತಕ ಮಿಷನರಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅವರು ತುಳು, ಕೊಂಕಣಿ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡಿದರು, ಅದು ಇಂದಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂಪತ್ತಾಗಿದೆ.
- ಈ ಮಿಷನರಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು.
- ಡಾ. ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಕ್ಲಾಸಿಕ್‌ಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು, ಇದು ದ್ವಿಮುಖ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಎರಡನೆಯದಲ್ಲ.
- BEM ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯು 1838 ರಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು, ಇದು 1888 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ಏರಿತು.
- ರೊಸಾರಿಯೋ ಶಾಲೆಯು 1858 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. 1849

ರಲ್ಲಿ ರೋಮ್‌ನಿಂದ ಬಂದ ಬಿಷಪ್ ಆಂಟನಿ ಅವರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಿಂದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಸಹೋದರರ ಸಭೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು.

- ಸೇಂಟ್ ಅಲೋಶಿಯಸ್ ಚಾಪೆಲ್ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. 1948 ರಿಂದ ಇದನ್ನು ರೋಸಾರಿಯೊ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಯಿತು.
- 1921 ರಲ್ಲಿ, ಅಪೋಸ್ತೋಲಿಕ್ ಕಾರ್ಮಲ್ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದೋರ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೊದಲ ಸೇಂಟ್ ಆಗ್ನೆಸ್ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಉರ್ಸುಲಿನ್ ಸಹೋದರಿಯರು ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ 'ವೃತ್ತಿಪರ ಶಾಲೆ'ಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು, ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹರಡುವಿಕೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ, ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ 'ಸಿಸ್ಟರ್ಸ್ ಆಫ್ ಚಾರಿಟಿ' ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಂದಿಗೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು

- "ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಿತಾಮಹ" ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ("ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ") ಅವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ರೂಪಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಹೊಸ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು.
- ನವೋದಯ (ಹೊಸ ಜನನ) ಅವಧಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 1900 ರಿಂದ 1940 ರವರೆಗೆ, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ.
- ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಅವಧಿ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಈ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬರಹಗಾರರು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಅನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.
- ಈ ಪ್ರಕಾರವು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯಗಳು ಈಗ ರಾಜರು ಮತ್ತು ದೇವರುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವೀಯ ಮತ್ತು ಜಾತ್ಯತೀತ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿವೆ.
- ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರರು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರೀತಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಆತ್ಮದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ದೇವರ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ.
- ಕಾವ್ಯ, ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಆಕಾರ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವು, ಕಾವ್ಯವು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ. ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬರಹಗಾರರು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ವಿದ್ವಾಂಸರು.
- ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು ("ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು") ಮೂಲಕ ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು, ಎಸ್.ಜಿ.ನರಸಿಂಹ ಚಾರ್, ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಹಟ್ಟಿಯಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಅವರಂತಹ ದಿಗ್ಗಜರು ಸಹ ಗಣ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದರು.
- ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ. ಟಿ.ನರಸಿಂಹ ಚಾರ್ ಅವರ ಹಣತೆ. ಡಿ.ವಿ.ಗುಂಡಪ್ಪ ಅವರ ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗ
- ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಕ ಚಾಂಪಿಯನ್ ಅನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು, ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಬರಹಗಾರರಾದ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ('ಮಾಸ್ತಿ') ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು ಅಡಿಪಾಯವನ್ನು ಹಾಕಿದರು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ (1940 -1945)

- ಇದು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಲ್ಪಾವಧಿಗೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತು.
- ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಎಂದರ್ಥ, ಇದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರಳವಾದ ರೂಪವಾಗಿದೆ.

- ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮಾಜವಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಬೇಕು.
- ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಲೇಖಕರು ಎ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ (ಅ.ನ.ಕೃ), ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಿಮನಿ, ಟಿ.ಆರ್. ಸುಬ್ಬ ರಾವ್ (ತಾ ರಾ ಸು) ಮತ್ತು ಚದುರಂಗ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನ ಕುಲಕಂದ ಶಿವರಾಯರು.

ನವ್ಯ (1945- 1960)

- ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ. ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ಹೊಸ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಈ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನು ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರು ವಿ.ಕೆ.ಗೋಕಾಕ್.
- ನವ್ಯ ಕವಿಗಳು ಭ್ರಮನಿರಸನಗೊಂಡ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಿಗಾಗಿ ಬರೆದರು ಮತ್ತು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ತಂತ್ರದ ಮಹತ್ವವು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಎತ್ತರವನ್ನು ತಲುಪಿತು.
- ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ತಂತ್ರದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದು ಗೋಕಾಕರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅಡಿಗರಿಗೆ ಇದು ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪತ್ರ ಲಂಕೇಶ್ (1935), ಯು.ಆರ್. ಅನಂತ ಮೂರ್ತಿ, ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ, ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲ್ (1928), ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ (1938), ಗಿರೀಶ್ ರಘುನಾಥ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, ಅತ್ತಿಪಟ್ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ರಾಮಾನುಜನ್, ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮ ಮತ್ತು ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲರು ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತಿಗಳು.
- ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಮುಕ್ತಿ (1962) ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮೊದಲ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ದೇಸಾಯಿಯವರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆ ಕ್ಷಿತಿಜ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಕೃತಿ ಸಂಸ್ಕಾರ (1966) ಮತ್ತು ಭಾರತಪುರ (1972), ಎ.ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್ ಅವರ ಅಣ್ಣಯ್ಯನ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನವ್ಯ ಬರಹಗಳು.

ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ

- ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಘಟ್ಟ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿಪರ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಲೇಖಕರು ರಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ.
- ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆ, ಅವಮಾನ, ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಜಾಗೃತ ಲೇಖಕ ಬರೆದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ನಿಜವಾದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ.
- ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಲಿತ ಕವಿಗಳು. ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ
- 1970 ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದವು. ಬದುಕಿನ ಏರುಪೇರು, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂಬ ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವನಿ ಮೊಳಗಿತು.
- ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇರಿದಂತೆ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಜಡ, ಪ್ರತಿಗಾಮಿಯಾದಾಗ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದು ಬಂಡಾಯ.
- ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸಲು; ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು;
- ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಜನರ ಪರ ಹೋರಾಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗಾಗಿ ಖಡ್ಗವಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯ ಘೋಷಣೆಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದಾಗ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ.
- ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತಿಗಳೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ, ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್,
- ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತಾ ನಾಯ್ಕ್, ಕುಂ. ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ, ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ ಬೆಟಗೇರಿ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರು, ಗೀತಾ ನಾಗಭೂಷಣ, ಕೆ.ಎಸ್.ಭಗವಾನ್, ಶಾಂತರಸ, ಮಲ್ಲಿಕಾ ಘಂಟಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು

- ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರವು ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸೀಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.
- ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಜಾನಪದ ಕಲೆಯು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾದ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಮೂರ್ತ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಗ್ಯಾಲರಿಗಳು, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣಾ ರಚನೆಗಳಂತಹ ರೂಪಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.
- ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತ ಎರಡೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಡೊಳ್ಳು ಕುಣಿತ	ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜಾನಪದ-ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಶಿವನ ರೂಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀ ಬೀರಲಿಂಗೇಶ್ವರನ ಆರಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕುರುಬ ಗೌಡ ಸಮುದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶಿವನು ತಾನು ಕೊಂಡ ರಾಕ್ಷಸರ ಚರ್ಮದಿಂದ ಡೋಲು ತಯಾರಿಸಿದನೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಶಿವನ ಪ್ರಮುಖ ಭಕ್ತರಾದ ಕುರುಬ ಸಮುದಾಯದವರು ರಾಕ್ಷಸರ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಡೋಲು ಬಾರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಡೊಳ್ಳು ಕುಣಿತವನ್ನು 10-12 ದ್ರಮ್ಮಿಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಗೊಂಬೆ ಆಟ	ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಗೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಥೆ ಹೇಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ, ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯನ್ನು ಅದೃಶ್ಯ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಅಥವಾ ಇತರ ಪುರಾಣಗಳು/ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥೆಗಳಂತಹ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಮಿನಿ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಗೊಂಬೆ ಆಟವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ದಸರಾ ಆಚರಣೆಗಳಂತಹ ವಿವಿಧ ಹಬ್ಬಗಳ ಭಾಗವಾಗಿದೆ.
ಯಕ್ಷಗಾನ	ಯಕ್ಷ (ಆಕಾಶ) ಗಾನ (ಸಂಗೀತ) ಇದು ರಾತ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿದ್ದು, ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಕಲಾವಿದರು ಬಯಲು ರಂಗಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ರಮ್‌ಗಳ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ - ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಳಿಗಾಲದ ಬೆಳಿ ಕೊಯ್ಲು ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಹಳ್ಳಿಯ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ. ಯಕ್ಷಗಾನವು ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಿಗ್ನೇಚರ್ ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆ (ಪ್ರಸಂಗ), ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಹಾಡು, ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಮತ್ತು ವರ್ಣರಂಜಿತ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಅಪರೂಪದ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ವರ್ಷವಿಡೀ ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಹಲವಾರು ಜನಪ್ರಿಯ ತಂಡಗಳು (ಮೇಳಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ) ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಮೇಳ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ಮೇಳ, ಮಂದಾರ್ತಿ ಮೇಳ, ಪೆರ್ಡೂರು ಮೇಳಗಳು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ.

ಹುಲಿ ವೇಷ	ಹುಲಿ ವೇಷ ಅಥವಾ ಹುಲಿ ಮುಖದ ನೃತ್ಯವು ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬರುವ 9 ರಾತ್ರಿಗಳ ಉದ್ದದ ಉತ್ಸವ) ಸ್ಥಳೀಯ ಯುವಕರಿಂದ ಹುಲಿ ವೇಷವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಲಿ ವೇಷವನ್ನು ದುರ್ಗಾ ದೇವಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಲು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅವರ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರಾಣಿ ಹುಲಿಯಾಗಿದೆ.
ಜಗ್ಗಹಳಿಗೆ ಕುಣಿತ	ಇದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಧಾರವಾಡ ಪ್ರದೇಶದ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ಯಾಹಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮ) ಜಾನಪದ ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಯುಗಾದಿ ಮತ್ತು ಹೋಳಿ ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗ್ಗಲಿಗೆ ಎಮ್ಮೆಯ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿದ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಾಳವಾದ್ಯವಾಗಿದೆ, ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ದೊಡ್ಡ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಕರು ಚರ್ಮದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಕನಿಹಳಿಗೆ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕದಾದ ತಾಳವಾದ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಸುವ ನೃತ್ಯ ಸಂಯೋಜಕರಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.
ಕಂಸಾಳೆ ನೃತ್ಯ	ಇದು ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ (ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು). ಬೀಸು ಕಂಸಾಳೆ ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರನ ಆರಾಧನೆಯ ಆಚರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಹುರುಪಿನ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಸಮರ ಚುರುಕುತನದ ಉತ್ತಮ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಒಳಸಿಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಂಸಾಳೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 10-12 ನೃತ್ಯಗಾರರ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ಬಳಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

	ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾಲು ಕುರುಬ ಜನಾಂಗದ ಪುರುಷರು ಕಂಸಾಳೆ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.
ರಂಗೋಲಿ	ಇದು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತ ಕಲಾ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ಇದು ದೇವರು ಸಮುದಾಯದ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿದೆ - ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಆರಾಧಕರ ಕೃಷಿ ಸಮುದಾಯ, ಸಾಗರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳಾ ಜನರಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಲನಶೀಲತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.
ಭೂತರಾಧನೆ	ಈ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂತ ಆರಾಧನೆ (ಗಾನ) ಪೂಜೆಯ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಡೋಲು ಮತ್ತು ಪಟಾಕಿಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ನರ್ತಕಿ, ಭೂತವನ್ನು (ಪವಿತ್ರಾತ್ಮ) ವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ಕತ್ತಿ ಮತ್ತು ಝೇಂಕರಿಸುವ ಘಂಟೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ತಂಭದ ಸುತ್ತಲೂ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

	ಭೂತ ಕೋಲದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಭ್ರಮಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ "ಪಂಗಡ" ಅಥವಾ "ನಲ್ಕೆದಯೆ" ಅಥವಾ ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಚಕರ ಸಂಭಾಷಣೆ.
ಹಗಲು ವೇಷಗಾರರು	ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಚಾರಿ ನಟರ ಗುಂಪಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲದ ಮೈಮಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ; ಕಲಾವಿದರು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ, ಟೆಂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ವಿವಿಧ ಪೌರಾಣಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ನೈಜ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಿಂದ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞ, ಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಗಲು ವೇಷಗಾರರು ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಮುಸ್ಲಿಮರು.
ಗಾರುಡಿ ಗೊಂಬೆ	ಗಾರುಡಿ ಗೊಂಬೆ ಎಂಬುದು ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಗಾರರು ಬಿದಿರಿನ ಕೋಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸೂಟ್‌ಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಾರುಡಿ-ಗೊಂಬೆ ಎಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ "ಮಾಂತ್ರಿಕ ಬೊಂಬೆ". ಪ್ರಮುಖ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ದಸರಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಟ್ಟಿರಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ದೈತ್ಯ ಗೊಂಬೆಗಳು ವೀಕ್ಷಕರ ಕೇಂದ್ರ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ.ಗೊಂಬೆಗಳು ಟೊಳ್ಳಾಗಿದ್ದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.ಪ್ರತಿ ಗೊಂಬೆಯು 10 ರಿಂದ 12 ಕಿಲೋಗ್ರಾಂಗಳಷ್ಟು ತೂಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 10 ರಿಂದ 12 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ.
ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ	ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತವು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ರಂಗಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ.ಇದು ಯಕ್ಷಗಾನ ಮತ್ತು ಬಯಲಾಟದ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಗಳು ಅಥವಾ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.
ಕರಡಿ ಮಜಲು	ಇದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಗುಂಪು ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತವಾಗಿದ್ದು, ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಲೋಹೀಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಅಂಗೈ ಗಾತ್ರದ ಸಿಂಬಲ್ ಆಗಿದೆ ಮತ್ತು ಶಹನಾಯಿ ಮಧುರವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಗಮಂಡಲ	ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೃತ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಲು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದು ರಾತ್ರಿಯ ಅವಧಿಯ ಅತಿರಂಜಿತ ಸಂಬಂಧವಾಗಿದೆ. ನರ್ತಕರು (ವೈದ್ಯರು) ದೇಗುಲದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬೃಹತ್ ಆಕೃತಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
ವೀರಗಾಸೆ	ವೀರಗಾಸೆ, ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಹುರುಪಿನ ನೃತ್ಯ, ಮೈಸೂರು ದಸರಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾದ ನೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

